

Buitengewoon verzet: een adequaat rechtsmiddel?

De zin of onzin van het buitengewoon verzet in strafzaken: een vergeten goed of een briljant instrument? Vraag naar vereenvoudiging, afschaffing of mogelijke alternatieven

Katrijn Veeckmans

*Onder wetenschappelijke begeleiding van:
Prof.dr. R. Verstraeten en K. Verhesschen*

INLEIDING

Het buitengewoon verzet in strafzaken: bij het lezen van deze woorden is een bedenkelijke “wat is dat nu ook alweer?”-blik niet ongepast. Het is een ietwat verdoken theoretische regeling, die tot op vandaag weinig in vraag is gesteld. Het verzet in strafzaken heeft de afgelopen jaren immers heel wat wijzingen ondergaan, maar de regels inzake het buitengewoon verzet bleven daarbij steeds overeind. Een diepgaander onderzoek van deze rechtsfiguur dringt zich dan ook op. Samenvattend kan het buitengewoon verzet naar Belgisch recht omschreven worden als een bijkomende termijn die de afwezige beklaagde krijgt om verzet aan te tekenen tegen een verstekuitspraak, indien dit vonnis of arrest niet aan zijn persoon is betekend. In deze studie komt een vergelijking aan bod tussen het Belgisch buitengewoon verzet en de Franse variant (want ook in Frankrijk bestaat het buitengewoon verzet), maar ook de Nederlandse regeling omtrent termijnen, rechtsmiddelen en verstekuitspraken wordt onder de loep genomen. Het uitgangspunt van deze thesis blijft uiteraard het Belgisch recht.

Dit onderzoek beoogt een antwoord te vinden op de volgende normatieve onderzoeksvraag: *is er nood aan een vervanging, wijziging of afschaffing van het huidige Belgisch systeem inzake buitengewoon verzet in strafzaken, rekening*

houdende met de rechtspraak van het EHRM en de praktische implicaties die deze rechtsfiguur met zich meebrengt, en zo ja, welke buitenlandse variaties zouden hier eventueel inspirerend voor kunnen werken?

Deze vraag valt uiteen in drie delen:

Het eerste deel focust op de ontstaansgeschiedenis en de huidige regeling van het buitengewoon verzet. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de Belgische en Franse ontstaansgeschiedenis, en anderzijds de Nederlandse historie, aangezien Nederland ervoor gekozen heeft het verzet in zijn geheel af te schaffen, en de Nederlandse evolutie in het recht dan ook een geheel ander verloop kent. Het Nederlands en Belgisch rechtssysteem hebben bovendien dezelfde ontstaansbron, zijnde het Frans recht. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, is het bijgevolg van belang om na te gaan wat precies de motieven waren van de verschillende (Belgische, Franse en Nederlandse) wetgevers om extra termijnen in te voeren of juist de hele regeling af te schaffen. Daarna volgt een beschrijving van de huidige stand van zaken inzake verstekuitspraken en “buitengewone” termijnen in het Belgische, Franse en Nederlandse recht. In de bijlagen wordt bovendien een overzicht weergegeven van de wetswijzigingen (bijlage I) en de verschillende aspecten van de bestaande buitengewone termijnen (bijlage II). Dit eerste deel is derhalve van descriptieve aard.

Het tweede gedeelte van dit onderzoek behandelt de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) omtrent verstekuitspraken, rechtsmiddelen en zijn termijnen. Legt het EHRM (eventueel impliciet) de plicht of mogelijkheid op om in zo’n bijkomende termijn te voorzien? Is zo’n buitengewone termijn zelfs wel conform aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM)? Bij deze beoordeling worden ook de Franse en Nederlandse rechtsregels betrokken. Dit onderdeel vormt het eerste gedeelte van de “adequatheidstoets”. Dit tweede gedeelte van de studie is dan ook van evaluatieve aard, en de toetsing aan de rechtspraak van het EHRM vormt daarbij het eerste evaluatiecriterium.

Tot slot worden zowel de Belgische, de Franse als de Nederlandse “buitengewone” termijnen getoetst aan de praktische implicaties ervan. Dit deel van het onderzoek vormt het tweede luik van de “adequatheidstoets” en is bijgevolg ook van evaluerende aard. Hoe fungeren deze systemen in de praktijk en welke tekortkomingen komen we tegen? Wat er precies bedoeld wordt met “praktische implicaties” wordt nader toegelicht in het desbetreffende deel.

Het eindpunt van het onderzoek vormt het normatief gedeelte. Aan de hand van de toetsing van de Belgische, Franse en Nederlandse relevante regels aan de rechtspraak van het EHRM en aan de praktische implicaties,

formuleren we een besluit waarin wordt afgewogen of een vervanging, wijziging of afschaffing van het huidig systeem inzake buitengewoon verzet in strafzaken nodig of wenselijk is.

Ten slotte nog twee opmerkingen, alvorens de lezer kan starten.

Dit onderzoek laat de procedure voor het hof van assisen buiten beschouwing, omwille van zijn specificiteit. De focus ligt voornamelijk op de correctionele procedure (met enkele verwijzingen naar de procedure voor de politierechtbank).

De algemene theorie inzake het verstek en verzet in strafzaken wordt niet nader toegelicht in dit onderzoek. Deze wordt verondersteld de lezer bekend te zijn.

1. BELGISCH SYSTEEM INZAKE BUITENGEWOON VERZET EN ZIJN ALTERNATIEVEN IN HET FRANS EN NEDERLANDS RECHT

1.1. GESCHIEDENIS VAN HET (BUITENGEWOON) VERZET

1.1.1. *Ontstaan van het buitengewoon verzet in België en Frankrijk*

a. Periode vóór de Code d'instruction criminelle

1. **NEMO INAUDITA CAUSA DAMNARI POTEST**¹ – Het verzet in strafzaken kent een eeuwenlange geschiedenis. Oorspronkelijk, in de Romeinse tijd, kon een beklaagde geen veroordeling krijgen indien hij niet verschenen was op de zitting en niet gehoord werd.² Het strafprocesrecht voorafgaand aan de Code d'instruction criminelle van 1808 ging daarom uit van een verschijningsplicht: zowel de Ordonnance Criminelle van 1670³ (die enkel strafprocesrecht bevatte), de strafwetgeving van 1791⁴ (de opvolger van de Ordonnance

¹ Vrije vertaling: “niemand kan onverhoord worden veroordeeld.” Zie ook: Nederland: G. BELINFANTE, “De strafvervolgning tegen afwezigen en voortvluchtigen”, *Themis* 1875, (274) 277; G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklaagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 92.

² L.M. COENRAAD, “Het beginsel van hoor en wederhoor in de Romeinse verstekprocedure” in C.H. VAN RHEE, F. STEVENS en E. PERSOONS (eds.), *Voortschrijdend procesrecht: een historische verkenning*; Leuven, University Press, 2001, (111) 127.

³ Frankrijk: Ordonnance Criminelle du mois d'août 1670, www.ledroitcriminel.fr en www.gallica.bnf.fr.

⁴ Frankrijk: Code pénal du 25 septembre – 6 octobre 1791, [ww.ledroitcriminel.fr](http://www.ledroitcriminel.fr) en www.gallica.bnf.fr.

Criminelle) als de Code des délits et des peines du 3 brumaire, an 4⁵ bevestigen dit.⁶ De afwezigheid van de beklaagde op de zitting beschouwde men toen als een gebrek aan respect ten aanzien van de rechter.⁷ Bijgevolg kon de beklaagde ook werkelijk een straf oplopen indien hij naliet te verschijnen: zo bepaalde het decreet van 16 september 1791 dat de afwezige beklaagde naast een publieke terechtwijzing of berisping van de rechter, ook een gevangenisstraf van acht dagen kon oplopen.⁸ Ook dwangmaatregelen waren in dit tijdperk geen uitzondering: niet alleen de roerende, maar ook de (vruchten van de) onroerende goederen van de afwezige beklaagde konden in beslag genomen worden.⁹ Deze dwangmaatregelen golden als impliciete sancties om zijn onwil en koppigheid te bestraffen, en hem zo te dwingen om te verschijnen.¹⁰

b. Procedure vanaf de Code d'instruction criminelle

2. VAN STRAF NAAR VERDEDIGINGSSTRATEGIE – De Code d'instruction criminelle van 1808 ging aanvankelijk uit van dezelfde gedachtegang: de beklaagde die niet verscheen op de terechtzitting, moest worden

⁵ Frankrijk: Code des délits et des peines du 3 brumaire, an 4 (25 oktober 1795) contenant les lois relatives à l'instruction des affaires criminelles, www.ledroitcriminel.fr en www.gallica.bnf.fr. Zie ook: E. PARINGAULT, "De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police" in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 190.

⁶ A. VANDEPLAS, "Over het verstek in strafzaken" (noot onder Corr. Antwerpen 8 augustus 1985), *RW*1986-87, 747.

⁷ A. VANDEPLAS, "Over het verstek in strafzaken" (noot onder Corr. Antwerpen 8 augustus 1985), *RW*1986-87, 747; C. VAN DEUREN, "Schitteren door afwezigheid. Over de mogelijkheden van de afwezige beklaagde om zich te laten vertegenwoordigen door zijn raadsman" in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK, en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (445) 447.

⁸ A. VANDEPLAS, "Over het verstek in strafzaken" (noot onder Corr. Antwerpen 8 augustus 1985), *RW*1986-87, 747.

⁹ Frankrijk: art. 28, titel XVII, Ordonnance Criminelle ("*Si ceux qui auront été condamnés ne se représentent ou ne sont constitués prisonniers dans les cinq années de l'exécution de la sentence de contumace, les condamnations pécuniaires, amendes et confiscations seront réputées contradictoires, et vaudront comme ordonnées par arrêt; nous réservons néanmoins la faculté de les recevoir à ester à droit, et leur accorder nos lettres pour se purger: et si le jugement qui interviendra, porte absolution, ou n'emporte point de confiscation, les meubles et immeubles sur eux confisqués, leur seront rendu en l'état qu'ils se trouveront; sans pouvoir prétendre néanmoins aucune restitution des amendes, intérêts civils, et des fruits des immeubles.*"). Zie ook: J.-M. LE GRAVEREND en J. DUVERGIER, *Traité de la législation criminelle*, II, Brussel, Wahlen, 1839, 383. Art. 464 Code des délits et des peines du brumaire 3, an 4 ("*Le dixième jour après cette publication, le président du tribunal rend une seconde ordonnance portant qu'un tel est rebelle à la loi; qu'en conséquence il est déchu du titre et des droits de citoyen français; que ses biens vont être et demeurent séquestrés au profit de la République, pendant tout le temps de sa contumace; que toute action en justice lui est interdite pendant le même temps, et qu'il va être procédé contre lui malgré son absence.*").

¹⁰ J.-M. LE GRAVEREND en J. DUVERGIER, *Traité de la législation criminelle*, II, Brussel, Wahlen, 1839, 383.

gesanctioneerd.¹¹ De invulling van deze sanctie veranderde echter compleet. De Code d'instruction criminelle voorzag namelijk niet langer in gevangenisstraffen of publieke berispingen indien de beklaagde niet kwam opdagen, maar bepaalde dat hij "bij verstek werd veroordeeld".¹² De connotatie van deze "veroordeling bij verstek" is ondertussen wel veranderd: vandaag de dag ziet men het verstek immers eerder als een verdedigingsstrategie¹³, en niet langer als een straf.¹⁴

3. VERZET: TERMIJNEN – De Code d'instruction criminelle erkende bovendien al vanaf zijn ontstaan de mogelijkheid voor de beklaagde om tegen een verstekuitspraak verzet aan te tekenen.¹⁵ Er werd daarbij een onderscheid gemaakt naargelang het een procedure voor de politierechtbank (art. 151 Sv.) of voor de correctionele rechtbank (art. 187 Sv.) betrof (zie bijlage I). Zo bedroeg de verzetstermijn tegen verstekuitspraken gewezen door de correctionele rechtbank vijf dagen na de betekening (aan de persoon of aan de woonplaats) van de uitspraak, voor politiezaken waren dit drie dagen. Oud art. 208 Sv. bepaalde overigens dat het verzet tegen een verstekarrest van het hof van beroep dezelfde procedure (en dus zelfde verzetstermijn) volgde als die van de correctionele rechtbank.¹⁶ Bij het ontstaan van België en de daarbij horende wetgeving, is de Franse Code d'instruction criminelle aanvankelijk ook integraal van kracht gebleven op het Belgisch grondgebied.¹⁷ Zowel het Frans als het Belgisch recht voorzag dus een driedaagse en vijfdaagse verzetstermijn.¹⁸

¹¹ A. VANDEPLAS, "Over het verstek in strafzaken" (noot onder Corr. Antwerpen 8 augustus 1985), *RW* 1986-87, 747.

¹² Oorspronkelijke tekst van art. 186 Sv.: "*Si le prévenu ne comparait pas, il sera jugé par défaut.*" A. VANDEPLAS, "Over het verstek in strafzaken" (noot onder Corr. Antwerpen 8 augustus 1985), *RW* 1986-87, 747.

¹³ Hoewel dit grotendeels aan banden is gelegd door Potpourri II (zie *infra*, nr. 17).

¹⁴ L. ARNOU, "Het laten van verstek en het aantekenen van verzet in strafzaken. Een hoogmis van het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging" in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (1) 3; A. VANDEPLAS, "Over verzet in strafzaken", *RW* 1973-74, 1793; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, "Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging", *RW* 2014-15, 963; A. WINANTS, "Potpourri II: de nieuwe regels inzake verstek en verzet in strafzaken", *NC* 2016, 333.

¹⁵ P. TRAEEST, *De raadsman en de afwezige verdachte*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 8, nr. 10.

¹⁶ Oud art. 208 Sv.: "*Les jugements rendus par défaut sur l'appel pourront être attaqués par la voie de l'opposition, dans la même forme et dans les mêmes délais que les jugements par défaut rendus par les tribunaux correctionnels. L'opposition emportera de droit citation à la première audience, et sera comme non avenue, si l'opposant n'y comparait pas. Le jugement qui interviendra sur l'opposition, ne pourra être attaqué par la partie qui l'aura formée, si ce n'est devant la cour de cassation.*"

¹⁷ R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2017, 3.

¹⁸ In de oorspronkelijke procedure voor de politierechtbank kon de afwezige beklaagde verzet instellen op twee manieren: enerzijds door een verklaring onderaan op de akte die de uitspraak bij verstek aan de beklaagde had betekend, anderzijds kon de beklaagde ook binnen een termijn van drie dagen na de betekening van het verstekvonnis verzet aantekenen door middel van een

4. **AFWEZIGHEID BUITENGEWONE TERMIJN** – Deze korte termijnen hebben gedurende lange tijd standgehouden. De eerste grote wijziging inzake het Belgisch verzet in strafzaken dateert immers pas van het begin van de twintigste eeuw (zie *infra*, nr. 5, zie ook *infra*, nr. 7 met betrekking tot Frankrijk, waar reeds in 1866 een belangrijke hervorming plaatsvond).¹⁹ De grote afwezigheid in deze negentiende-eeuwse Belgische procedure was dan ook het buitengewoon verzet. De verzetstermijn bleef namelijk steeds dezelfde, ongeacht of de verstekuitspraak betekend was aan de persoon van de beklagde, en dus ongeacht of de beklagde kennis had van de vervolgingen die tegen hem waren ingesteld en de navolgende veroordeling.²⁰ Art. 187 Sv. hanteerde wel al de concepten “betekening aan de persoon” en “betekening aan de woonplaats” als startpunt van de verzetstermijn, maar welke procedure de beklagde moest volgen indien de uitspraak elders betekend was, regelde de toenmalige Franse en Belgische wetgeving niet.²¹

c. Wet 9 maart 1908

c.1. Parlementair proces

5. **LE JEUNE 1891** – De wet van 9 maart 1908 houdende wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering (hierna: wet van 9 maart 1908)²² bracht hier verandering in. Deze wet is het resultaat van een lange parlementaire voorgeschiedenis²³: zo diende minister van Justitie Le Jeune reeds in 1891 bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsvoorstel in tot verbetering van de artikelen 151 en 187 Sv.²⁴ Het voorstel beoogde voornamelijk een verlenging van de verzetstermijn. Minister Le Jeune baseerde zich hiervoor grotendeels op de Franse versie van art. 187 Sv., dat

nieuwe akte. De correctionele procedure kende enkel deze laatste methode. Deze “verklaring van antwoord” is pas afgeschaft in 2016 met de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvervolgning en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II). Zie ook: L. KERZMANN, T. DE SAUVAGE en V. COLSON, “Chronique de législation pénale 2016”, *RDPC* 2017, (984) 1026; A. WINANTS, “Potpourri II: de nieuwe regels inzake verstek en verzet in strafzaken”, *NC* 2016, (333) 339.

¹⁹ P. TRAEST, *De raadsman en de afwezige verdachte*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 8, nr. 10.

²⁰ Frankrijk: J.-A. ROGRON, *Code d'instruction criminelle et code pénal expliqués*, Parijs, Videcoq fils ainé, 1849, 316-317.

²¹ G. BELTJENS, *Encyclopédie du droit criminel belge. Le Code d'instruction criminelle belge et les lois spéciales*, I, Brussel, Bruylant, 1903, 446-447. Frankrijk: Oud. Art. 68 van de Franse Code de procédure civile voorzag bovendien ook een gelijkshakeling tussen de betekening aan de persoon en de betekening aan de woonplaats: zie X., *Code de procédure civile. Edition de l'imprimerie ordinaire du Corps législatif*, Parijs, Rondonneau, 1806, 17.

²² *BS* 15 maart 1908, 1473 en *Pasin*. 1908, nr. 61.

²³ Zie ook: Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St.* Kamer 1906-1907, nr. 77 en *Pasin*. 1908, 133-140; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d'instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 430.

²⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151 en 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* Kamer 1890-91, nr. 262.

reeds veertig jaar voordien was herzien (zie *infra*, nr. 7).²⁵ Een tweede inspiratiebron vond de minister in de wetsvoorstellen van de Kamercommissie en de Regeringscommissie.²⁶

6. **LE JEUNE 1897** – Het voorstel van 1891 verviel echter omwille van de ontbinding van de kamers.²⁷ In 1893 diende minister Le Jeune daarom opnieuw hetzelfde voorstel²⁸ in, maar ook deze tekst werd niet aangenomen omwille van de ontbinding van de kamers ten gevolge van de grondwetsherziening van 1893.²⁹ Vier jaar later probeerde Le Jeune het nog een keer, ditmaal niet meer als minister van Justitie, maar als senator. Op de zitting van 29 januari 1897 diende hij dan ook een nieuw voorstel in bij de Senaat³⁰, dat uiteindelijk heeft geleid tot de wet van 9 maart 1908 (zie bijlage I voor de wetsvoorstellen³¹ en de finale tekst van art. 187 Sv.³²).

c.2. Inspiratiebronnen

7. **WET 27 JUNI 1866** – De belangrijkste inspiratie om de verzetstermijn te hervormen vonden de opstellers van de wet van 9 maart 1908 in het Frans recht.³³ Van 1808 (de inwerkingtreding van de Code d’instruction criminelle) tot 1866 was de tekst van art. 187 Sv. gelijk in België en Frankrijk (zie *supra*, nr. 3 en zie bijlage I). In 1866 stelde de Franse regering evenwel voor om een derde paragraaf aan dit artikel toe te voegen, die in een verlenging van de verzetstermijn voorzag indien de verstekuitspraak niet aan de persoon was betekend. Deze aanvulling werd opgenomen in de wet van 27 juni 1866

²⁵ Frankrijk: Loi 27 juin 1866 concernant les crimes, les délits et les contraventions commis à l’étranger, *JO* 20 augustus 1944, www.legifrance.gouv.fr.

²⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151 en 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Kamer* 1890-91, nr. 262, 1 en 5.

²⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Senaat* 1896-97, nr. 65, 2. Zie ook: Zitting Senaat 31 januari 1908 betreffende het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 163; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 429.

²⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151 en 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Kamer* 1892-93, nr. 84.

²⁹ Het algemeen meervoudig stemrecht voor mannen werd hiermee ingevoerd. Zie ook: L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 429.

³⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Senaat* 1896-97, nr. 65.

³¹ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151 en 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Kamer* 1890-91, nr. 262, 2-3; Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151 en 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Kamer* 1892-93, nr. 84, 2; Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 187 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St. Senaat* 1896-97, nr. 65, 3.

³² Art. 1 Wet 9 maart 1908.

³³ Zitting Senaat 31 januari 1908 betreffende het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 163; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 429.

concernant les crimes, les délits et les contraventions commis à l'étranger (hierna: wet van 27 juni 1866).³⁴ In tegenstelling tot wat de titel van deze wet doet vermoeden, geldt de wijziging van de Franse versie van art. 187 Sv. (hierna: Fr.Sv.) niet alleen in het geval dat een misdrijf in het buitenland is gepleegd; de nieuwe regel betreft immers alle misdrijven.³⁵

8. **RECHTSPRAAK** – Het idee omtrent deze extra termijn is gegroeid vanuit de Franse rechtspraak.³⁶ Verschillende rechtbanken vonden het namelijk onbillijk dat een beklaagde, wanneer hij te goeder trouw was, definitief bij verstek veroordeeld kon worden zonder ooit kennis te hebben gehad van de verstekuitspraak.³⁷ Hun redenering ging als volgt: oud art. 187 Fr.Sv. bepaalde dat de verstekuitspraak ofwel aan de persoon, ofwel aan de woonplaats moest betekend worden (zie *supra*, nr. 3). Aan de betekening aan de woonplaats kwam hetzelfde vermoeden toe als ten aanzien van de betekening aan de persoon.³⁸ Hierdoor ontstonden situaties waarbij er wel een betekening had plaatsgevonden, maar aan de woonplaats, zijnde aan de vrouw, man of kinderen van de beklaagde, terwijl deze laatste zich in het buitenland bevond.³⁹ Hij ontving de verstekuitspraak dan pas bij zijn thuiskomst, terwijl de termijnen om een rechtsmiddel in te stellen al verlopen waren. Het wettelijk vermoeden bleef zelfs gelden wanneer het verstekvonnis of –arrest betekend was aan de conciërge van een hotel – het begrip “woonplaats” werd immers ruim opgevat⁴⁰ – hoewel er geen garantie was dat deze uitspraak effectief de

³⁴ Frankrijk: *Bulletin des lois de la République française* nr. 1400 (14, 336), JO 20 augustus 1944.

³⁵ L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 429; Frankrijk: *Projet de loi concernant les crimes, les délits et les contraventions commis à l'étranger, précédé du décret du présentation et de l'exposé des motifs, transmis, sur les ordres de l'Empereur, par le ministre d'Etat, au président du Corps législatif* (séance du 16 mars 1865) in *Annales du Sénat et du Corps législatif*, I, *Parl.St. Kamer* 1865, nr. 64; J. DUVERGIER, *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements, et avis du Conseil d'Etat. Tome 66*, Paris, Guyot et Scribe, 1866, 222-224.

³⁶ Frankrijk: R. GARRAUD, *Précis de droit criminel*, 1912, Parijs, Sirey, 907; F. HELIE, *Traité de l'instruction criminelle, ou Théorie du Code d'instruction criminelle. Organisation, compétence et procédure des tribunaux de police et des tribunaux correctionnels*, Parijs, Plon, 1866, 714 ; A. LABORDE, *Cours de droit criminel*, Parijs, A. Rousseau, 1898, 724.

³⁷ Frankrijk: E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 204.

³⁸ Frankrijk: E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 197-198; J.-A. ROGRON, *Code d'instruction criminelle et code pénal expliqués*, Parijs, Videcoq fils ainé, 1849, 318.

³⁹ Frankrijk: A. MOLENES, *De l'humanité dans les lois criminelles et de la jurisprudence sur quelques-unes des questions que ces lois font naître*, Parijs, Felix Locquin, 1830, 84; E. PARINGAULT, “de la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 196.

⁴⁰ Frankrijk: E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER

veroordeelde zou bereiken.⁴¹ Bijgevolg was er dan ook een zachtere en meer “menselijke” rechtspraak voor dit soort gevallen ontstaan, die het verzet van de beklagde toch nog ontvankelijk verklaarde na het verstrijken van de (gewone en enige) verzetstermijn, indien vaststond dat deze beklagde geen kennis had van de betekening van de verstekuitspraak.⁴² De tekst van oud art. 187 Fr.Sv. was nochtans duidelijk: hierin werden geen uitzonderingen of verlengingen van de verzetstermijn voorzien. Via enkele omwegen en creativiteit in het interpreteren van de wettekst vonden de Franse magistraten niettemin rechtvaardigingen om af te wijken van de wet. Zo oordeelde het hof van beroep van Bordeaux dat de betekening van het verstekvonnis aan een dienstmeisje op de woonplaats van de beklagde geen regelmatige betekening was en de verzetstermijn niet deed lopen, daar de beklagde in het buitenland was op het moment van de dagvaarding, tijdens de terechtzitting in eerste aanleg en ten tijde van de betekening van de verstekuitspraak.⁴³ Verder stelde het hof in hetzelfde arrest dat de kennis van het verstekvonnis een fundamenteel onderdeel van het recht van verdediging is, en dat de verzetstermijn in art. 187 Fr.Sv. geen absolute termijn is.⁴⁴ De magistraten waanden zich in deze materie dus bijna wetgevers.⁴⁵ Het Franse Hof van Cassatie is echter in een zeer kort arrest van 16 januari 1836 de starre regel van de wetgever opnieuw bijgetreden door te oordelen dat het arrest dat het verzet van de beklagde ontvankelijk verklaart na het verstrijken van de wettelijke termijn van vijf dagen, die begint te lopen bij de betekening van het verstekvonnis aan de woonplaats⁴⁶, louter omwille van het feit dat de

(eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 197-200 en 207-212.

⁴¹ Frankrijk: E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 198.

⁴² Frankrijk: Bordeaux 23 februari 1832, *Journal du Palais* 1831-32, afl. 24, 771; J. DUVERGIER, *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements, et avis du Conseil d'Etat. Tome 66*, Paris, Guyot et Scribe, 1866, 223.

⁴³ Frankrijk: Bordeaux 23 februari 1832, *Journal du Palais* 1831-32, afl. 24, 771.

⁴⁴ Frankrijk: Bordeaux 23 februari 1832, *Journal du Palais* 1831-32, afl. 24, 771: “Attendu qu’il ne peut être irrévocablement privé du droit de défense, qu’autant qu’il est nécessairement prouvé que c’est par l’effet de sa propre volonté qu’il s’est interdit l’usage des moyens que la loi lui donne pour l’exercice de ce droit.” en “(...) que cependant la connaissance positive et certaine de ce jugement et le délai nécessaire pour y former opposition, tenaient essentiellement au droit substantiel de la défense.”

⁴⁵ Frankrijk: F. HELIE, *Traité de l’instruction criminelle, ou Théorie du Code d’instruction criminelle. Organisation, compétence et procédure des tribunaux de police et des tribunaux correctionnels*, Parijs, Plon, 1866, 399 en 714-715; E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 204.

⁴⁶ Hetzelfde geldt voor de betekening aan de persoon (zie tekst oud art. 187 Sv.). In casu ging het echter om een betekening aan de woonplaats.

beklaagde geen kennis had van de betekening, art. 187 Fr.Sv. schendt.⁴⁷ In een arrest van 8 maart 1844 herhaalde het Franse Hof dit.⁴⁸ Bovendien stelde het Hof van Cassatie in dit arrest dat art. 187 Fr.Sv. is opgesteld in absolute termen, waarop geen uitzondering bestaat.⁴⁹ Het Hof van Cassatie was dus duidelijk geen voorstander van de flexibiliteit die de lagere rechtspraak hanteerde ten aanzien van de verzetstermijn.⁵⁰

9. **RECHTSLEER** – Daarnaast uitten ook verschillende auteurs hun kritiek op de inflexibele en absolute regel van art. 187 Fr.Sv.⁵¹ Zo sprak Boitard over “*un système si brusque, si irréflecté*”.⁵² Ook Hélie keurde de toenmalige situatie af: “*il y a là, il faut le dire, une brièveté de délai, une omission de formes qui suppriment toute défense, et on pourrait ajouter toute justice.*”⁵³ Verder verborg ook Molènes zijn onbegrip niet. Hij argumenteerde dat afwezig op de zitting niet noodzakelijk schuldig zijn, en bijgevolg even veel kansen moeten krijgen om zich toch minstens eenmaal te kunnen verdedigen.⁵⁴ De roep om verandering van de termijnregeling werd dus groter en groter. De wet van 27 juni 1866 vormde dan ook een welgekomen antwoord op deze kritieken en de tegenstrijdige rechtspraak die over deze materie bestond.

10. **INHOUD EN RATIO LEGIS** – De eerste twee paragrafen van art. 187 Fr.Sv. bleven grotendeels ongewijzigd (reeds sinds de Code d’instruction criminelle, zie bijlage I voor de tekst).⁵⁵ De wet van 27 juni 1866 beoogde de

⁴⁷ **Frankrijk:** Cass. (FR) 16 januari 1836, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1836, 17.

⁴⁸ **Frankrijk:** Cass. (FR) 8 maart 1844, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1844, 127.

⁴⁹ **Frankrijk:** Cass. (FR) 8 maart 1844, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1844, 127: “(...) que le jugement attaqué a admis une exception au principe de l’article 187 du Code, qui est conçu en termes absolus, et qui ferait disparaître les règles établies par la loi.”

⁵⁰ **Frankrijk:** zie ook: Cass. (FR) 1 maart 1862, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1862, 97.

⁵¹ **Frankrijk:** C. BERRIAT-SAINT-PRIX, *Traité de la procédure des tribunaux criminels: suite de l’instruction criminelle préjudiciaire*, II, Parijs, Cosse, 1854, 364; J. BOITARD, *Leçons sur les Codes pénal & d’instruction criminelle*, Parijs, Cotillon, 1853, 442-444; F. HELIE, *Traité de l’instruction criminelle, ou Théorie du Code d’instruction criminelle. Organisation, compétence et procédure des tribunaux de police et des tribunaux correctionnels*, Parijs, Plon, 1866, 712-715; E. TREBUTIEN, *Cours élémentaire de droit criminel*, II, Parijs, A. Durand, 1854, 499-500.

⁵² **Frankrijk:** J. BOITARD, *Leçons sur les Codes pénal & d’instruction criminelle*, Parijs, Cotillon, 1853, 443.

⁵³ **Frankrijk:** F. HELIE, *Traité de l’instruction criminelle, ou Théorie du Code d’instruction criminelle. Organisation, compétence et procédure des tribunaux de police et des tribunaux correctionnels*, Parijs, Plon, 1866, 713.

⁵⁴ **Frankrijk:** A. MOLENES, *De l’humanité dans les lois criminelles et de la jurisprudence sur quelques-unes des questions que ces lois font naître*, Parijs, Felix Locquin, 1830, 87-88.

⁵⁵ Er werd echter wel een kleine wijziging aangebracht in de tweede paragraaf omtrent de kosten: de woorden “*demeureront à la charge du prévenu*” werden vervangen door “*pourront être laissés à la charge du prévenu*”. Zie ook: **Frankrijk:** J. BOITARD en F. HELIE, *Leçons de droit criminel contenant l’explication complète des codes pénal et d’instruction criminelle*, Parijs, Cotillon, 1867, 638.

bescherming van de beklaagde te goeder trouw, d.i. een beklaagde aan wie geen persoonlijke betekening van de verstekuitspraak is gebeurd⁵⁶ of bij wie niet uit akten van tenuitvoerlegging blijkt dat hij kennis had van deze betekening, ongeacht de reden van zijn onwetendheid.⁵⁷ Voor deze gevallen creëerde de Franse wetgever een “buitengewone” verzetstermijn, die liep tot de verjaring van de straf. Na kennisname van de betekening had de beklaagde nog vijf dagen om verzet aan te tekenen. Indien de verstekuitspraak wel aan de persoon van de beklaagde was betekend, bleef de oude regeling van kracht (en dus ook de betekening als beginpunt van de vijfdaagse termijn). Deze wet wijzigde bijgevolg niets aan de duur van de verzetstermijn; die was nog steeds vijf dagen (zowel voor de gewone, als de buitengewone termijn). Ook de oorspronkelijke regeling voor de politierechtbank werd behouden. Het toepassingsgebied van de wet van 27 juni 1866 was immers beperkt tot de procedure voor de correctionele rechtbank. Bovendien regelde deze wet enkel voor de veroordeling op strafgebied het buitengewoon verzet, niet voor de veroordeling op burgerlijk gebied.⁵⁸ Dit blijkt uit de bewoordingen “*la prescription de la peine*”. De aanvulling van deze derde paragraaf aan art. 187 Fr.Sv. was tot slot beduidend korter dan de wijziging die de wet van 9 maart 1908 aan de Belgische variant van art. 187 Sv. toebracht.

c.3. Inhoud

c.3.1. Toepassingsgebied

11. **UITGEBREIDE WIJZIGING** – De Belgische wet van 9 maart 1908 hervormde de verzetsprocedure in politie- en correctionele zaken, en dit in tegenstelling tot de Franse wet van 27 juni 1866, die enkel een wijziging in de

⁵⁶ Frankrijk: *Projet de loi concernant les crimes, les délits et les contraventions commis à l'étranger* (séance du 31 mai 1866) in *Annales du Sénat et du Corps législatif*, VI, *Parl.St.* Kamer 1866, 219; J. DUVERGIER, *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements, et avis du Conseil d'Etat. Tome 66*, Paris, Guyot et Scribe, 1866, 224. Zie ook: Cass. (FR) 2 december 1904, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1904, 835. In dit arrest oordeelde het Franse Hof van Cassatie dat indien de beklaagde weigerde om een kopie van de verstekuitspraak te ontvangen van de gerechtsdeurwaarder en deze laatste die kopie bijgevolg heeft moeten terugsturen naar het parket, het niet om een betekening aan de persoon ging en bijgevolg de buitengewone verzetstermijn van toepassing was. Deze conclusie gold zelfs ondanks het feit dat de gerechtsdeurwaarder werkelijk mondeling contact had met de beklaagde.

⁵⁷ Frankrijk: J. DUVERGIER, *Collection complète des lois, décrets, ordonnances, règlements, et avis du Conseil d'Etat. Tome 66*, Paris, Guyot et Scribe, 1866, 223. De bedoeling van de nieuw toegevoegde paragraaf was om twee situaties gelijk te stellen: de situatie waarin er geen betekening van de verstekuitspraak is gebeurd aan de persoon van de beklaagde en de situatie dat de beklaagde onvrijwillig geen kennis heeft gekregen van de betekening van het verstekvonnis of – arrest. Zie ook: J. BOITARD en F. HELIE, *Leçons de droit criminel contenant l'explication complète des codes pénal et d'instruction criminelle*, Parijs, Cotillon, 1867, 638.

⁵⁸ Frankrijk: E. DALLOZ, *Jurisprudence générale de MM. Dalloz. Les codes annotés. Code d'instruction criminelle*, Parijs, Jurisprudence Générale, 1898-1900, 382.

correctionele procedure voorzag (zie *supra*, nr. 10).⁵⁹ Hoewel de Belgische wet spreekt over “*un jugement*” (een vonnis), zijn de nieuwe regels ook van toepassing op zaken voor het hof van beroep.⁶⁰ Voorts wijzigde de wet van 9 maart 1908 niet alleen het verzet tegen een veroordeling op strafgebied, maar ook op burgerlijk gebied. Ook dit is een verschil met de Franse wet van 27 juni 1866, die enkel de veroordeling op strafgebied beoogde (zie *supra*, nr. 10).

c.3.2. Concrete wijzigingen

12. VERLENGING TERMIJNEN – De wet van 9 maart 1908 bracht twee fundamentele wijzigingen aan de artikelen 151 en 187 Sv. aan. Ten eerste verlengde deze wet de driedaagse (politierechtbank) en vijfdaagse (correctionele rechtbank) verzetstermijn naar tien dagen, om zo een volledige symmetrie tot stand te brengen tussen de verzetsprocedure van de politierechtbank en de correctionele rechtbank.⁶¹ Daarnaast had de verlenging van de termijnen ook een menslievend doel, namelijk de verzet doende partij wat extra tijd gunnen om weloverwogen verzet in te stellen.⁶² Het vaststellen van de verzetstermijn op tien dagen in plaats van drie of vijf, zorgde bovendien voor vereenvoudiging; de termijn om hoger beroep aan te tekenen bedroeg destijds immers ook tien dagen.⁶³ Dit luik van de wetwijziging staat overigens in contrast met de Franse wet van 27 juni 1866, die enkel de creatie van een buitengewone termijn voorzag, maar geen verlenging van de verzetstermijn (zie *supra*, nr. 10).

13. BUITENGEWONE TERMIJN – De belangrijkste wijziging die de wet van 9 maart 1908 met zich meebracht, betrof niettemin de invoering van de buitengewone (en eveneens tiendaagse) termijn om verzet aan te tekenen. In de huidige regeling en in het derde deel van dit onderzoek wordt nagegaan welke draagwijdte de opstellers van de wet en de auteurs van die tijd hebben gegeven aan enkele – soms hevig bediscussieerde – aspecten van deze nieuwigheid (zie *infra*, nr. 37 e.v.).

⁵⁹ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 146; P. TRAEST, *De raadsman en de afwezige verdachte*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 9, nr. 11.

⁶⁰ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 146; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, 524; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 324.

⁶¹ Wat betreft de vorm bepaalt art. 2 van deze wet bovendien dat het verzet tegen een vonnis van de politierechtbank op dezelfde wijze kan worden aangetekend als het verzet dat tegen een uitspraak van de correctionele rechtbank wordt ingesteld. Hierop bestond één uitzondering: het bleef immers nog steeds mogelijk om voor de politierechtbank verzet aan te tekenen door middel van een verklaring als antwoord, vermeld onderaan op de akte van betekening.

⁶² L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 432.

⁶³ Art. 203 Sv. Zie ook: L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 432.

c.4. Ratio legis

14. **BESCHERMING BEKLAAGDE TE GOEDER TROUW** – In het verslag namens de Kamercommissie⁶⁴ wordt benadrukt dat de waarheidsvinding centraal staat in een proces. De aanwezigheid en het daarbij horende mondeling verhoor van de beklaagde zijn daarom van fundamenteel belang.⁶⁵ Men vond het bovendien onbillijk dat een beklaagde binnen de zeer korte termijn van drie of vijf dagen na de betekening van de uitspraak reeds verzet moest aantekenen, terwijl hij misschien zelfs geen weet had van de gehele procedure die tegen hem gevoerd werd.⁶⁶ De bedoeling van deze wet was dan ook om de beklaagde te goeder trouw te beschermen tegen een veroordeling waartegen hij zich niet had kunnen verdedigen.⁶⁷ De motieven die de wetgever hebben geïnspireerd om deze wet op te stellen, zijn dus identiek aan deze van de Franse wetgever voor het schrijven van de wet van 27 juni 1866.⁶⁸

d. Latere wijzigingen

d.1. Verlenging van de termijnen

15. **WET 15 JUNI 1981** – Een andere belangrijke hervorming werd doorgevoerd met de Belgische wet van 15 juni 1981 tot wijziging van de termijnen van beroep in strafzaken en van de termijn waarin over het hoger beroep uitspraak wordt gedaan ter terechtzitting in dezelfde zaken⁶⁹, die (in tegenstelling tot wat haar naam doet vermoeden) in strafzaken zowel de termijnen van verzet, hoger beroep als cassatie van tien naar vijftien dagen verlengde (zie bijlage I).⁷⁰ De regering was nochtans van mening dat het

⁶⁴ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St. Kamer* 1906-1907, nr. 73 en *Pasin.* 1908, 133-140.

⁶⁵ P. JANSON, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 142 en 146: “*C’est une loi excellente, parce qu’elle consacre d’une manière plus sérieuse, plus efficace, le principe essentiel que rappelait l’honorable M. Carton de Wiart, un principe séculaire puisqu’il était déjà inscrit dans la législation romaine: c’est que nul ne peut être condamné sans avoir été entendu.*”

⁶⁶ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St. Kamer* 1906-1907, nr. 73, 3 en *Pasin.* 1908, (133) 135.

⁶⁷ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St. Kamer* 1906-1907, nr. 73, 5 en *Pasin.* 1908, (133) 136: “*La nouvelle disposition a pour but de relever le défaillant contre les conséquences du jugement de défaut après l’expiration des délais normaux, quand le jugement n’a pas été signifié à personne. Elle veut soustraire un prévenu de bonne foi aux conséquences corporelles, pécuniaires et morales d’une condamnation ignorée de lui.*”

⁶⁸ Frankrijk: zie ook: E. PARINGAULT, “De la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 196.

⁶⁹ *BS* 27 juni 1981

⁷⁰ Zie ook: J-M. DERMAGNE, “Les nouveaux délais de recours en matière pénale”, *JT* 1981, 497-499.

aangewezen zou zijn om enkel de beroeps- en cassatietermijnen te verlengen. Een globale verlenging van de termijnen zou de rechtspleging aanzienlijk vertragen en de kans op verjaring van de straf zou toenemen. De verlenging van de verzetstermijn werd ook overbodig geacht, aangezien de termijnen ingaan vanaf de betekening of vanaf de datum waarop de beklagde kennis kreeg van de betekening.⁷¹ Dit amendement werd niettemin verworpen; in het verslag namens de Commissie⁷² werd er namelijk gewezen op de noodzaak om het Wetboek van Strafvordering doorzichtiger te maken, en de eenvormigheid van de termijnen was daarbij van fundamenteel belang. De termijn van tien dagen werd bovendien te kort geacht. Sindsdien is (zowel de gewone als de buitengewone) termijn om verzet aan te tekenen dan ook vijftien dagen, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep.⁷³

d.2. Europees aanhoudingsbevel

16. **WET 30 DECEMBER 2009** – Verder voerde de wet van 30 december 2009 houdende diverse bepalingen betreffende justitie⁷⁴ nog een aanpassing door aan de verzetstermijnen. Deze wijziging is ingegeven door de rechtspraak van het EHRM⁷⁵ en het Kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van 26 februari 2009^{76, 77}. Sinds deze wet van 2009 bestaat er in twee gevallen een buitengewone verzetstermijn: enerzijds wanneer de verstekbeslissing niet aan de persoon is betekend, anderzijds door de aanhouding in het buitenland.⁷⁸ Indien de beklagde kennis heeft gekregen van de betekening van de verstekuitspraak door de betekening van een Europees aanhoudingsbevel, of een uitleveringsverzoek of indien de verzetstermijn van vijftien dagen nog niet verstreken was op het ogenblik van zijn aanhouding in het buitenland, kan hij immers in verzet komen binnen vijftien dagen na de dag waarop hij werd

⁷¹ Amendementen voorgesteld door de regering op het wetsvoorstel tot wijziging van de termijnen van beroep in strafzaken en van de termijn waarin over het hoger beroep uitspraak wordt gedaan ter terechtzitting in dezelfde zaken, *Parl. St. Kamer* 1979-80, nr. 564/2.

⁷² Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de Heer Willems op het wetsvoorstel tot wijziging van de termijnen van beroep in strafzaken en van de termijn waarin over het hoger beroep uitspraak wordt gedaan ter terechtzitting in dezelfde zaken, *Parl. St. Kamer* 1979-80, nr. 564/4.

⁷³ J.-M. DERMAGNE, “Les nouveaux délais de recours en matière pénale”, *JT* 1981, (497) 498.

⁷⁴ *BS* 15 januari 2010, 82925.

⁷⁵ EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België.

⁷⁶ Kaderbesluit 2009/299/JBZ van de Raad van 26 februari 2009 tot wijziging van Kaderbesluit 2002/584/JBZ, Kaderbesluit 2005/214/JBZ, Kaderbesluit 2006/783/JBZ, Kaderbesluit 2008/909/JBZ en Kaderbesluit 2008/947/JBZ en tot versterking van de procedurele rechten van personen, tot bevordering van de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning op beslissingen gegeven ten aanzien van personen die niet verschenen zijn tijdens het proces, *P.B.L.* 27 maart 2009, 24-36.

⁷⁷ Wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie (II), *Parl. St. Kamer* 2008-2009, nr. 2161/001.

⁷⁸ Art. 7 wet 30 december 2009; Wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende Justitie (II), *Parl. St. Kamer* 2008-2009, nr. 2161/001, 28. Zie ook: J. GAEVER, “De buitengewone verzetstermijn”, *T.Straf.* 2016, 394.

overgeleverd of in het buitenland terug in vrijheid werd gesteld.⁷⁹ Deze paper focust zich echter enkel op het eerste geval.

d.3. Verdere ontwikkelingen: Potpourri II

17. **WET 5 FEBRUARI 2016** – Overigens is ook de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvervolgning en houdende diverse bepalingen inzake justitie (hierna: Potpourri II)⁸⁰ van belang. Het doel van Potpourri II met betrekking tot verzet werd in de parlementaire voorbereiding als volgt omschreven: “*bij de huidige stand van zaken wordt van de verzetprocedure misbruik gemaakt door bepaalde beklaagden in wiens geval het verstek ofwel te wijten is aan hun eigen onachtzaamheid ofwel ingezet wordt als vertragsmanoeuvre in hun verdedigingsstrategie, met het oog op een overschrijding van de redelijke termijn of zelfs een verjaring van het misdrijf waarvoor zij worden vervolgd. Aangezien het verzet in eerste aanleg en in hoger beroep is toegelaten, komt het voor dat een zaak vier keer wordt behandeld.*”⁸¹ De boodschap is duidelijk: misbruiken met betrekking tot de verzetsprocedure moeten de wereld uitgeholpen worden, om zo de beklagde te responsabiliseren, onnodige procedures en achterstand tegen te gaan, en bijgevolg een meer coherente procesvoering te voorzien.⁸² Echter, nergens wordt er ook maar één woord gerept over de buitengewone verzetstermijn en een eventuele aanpassing hiervan. De bestaande termijnen van het verzet bleven dan ook gewoon behouden⁸³, ondanks de toch wel fundamentele

⁷⁹ Huidig art. 187, §1, derde lid Sv. Zie bv.: Cass. 28 januari 2014, *RW* 2016-17, 632, noot B. DE SMET.

⁸⁰ *BS* 19 februari 2016, 13130.

⁸¹ Memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-2016, nr. 1418/001.

⁸² Zie ook: D. DE BECO en C. HEYMANS, “Nouvelles dispositions en matière d’opposition et d’appel: un an de jurisprudence depuis l’entrée en vigueur de la loi Potpourri II” in L. KENNES (ed.), *Questions d’actualité en droit pénal et en procédure pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (141) 142; S. DEWULF, “Enkele (r)evoluties in het strafprocesrecht gespiegeld in het fundamenteel recht op toegang tot de rechter” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (65) 88; S. VAN OVERBEKE, “Verzet en hoger beroep in strafzaken na de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (“Potpourri II”) (eerste deel)”, *RW* 2015-16, (1403) 1404.

⁸³ T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Strafr.* 2016, 237; T. DE MEESTER, L. AUGUSTYNS, P. TERSAGO en K. BEIRNAERT, *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 117; B. DE SMET, “De wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II), gewikt en gewogen”, *T.Strafr.* 2016, (1) 39; F. DISCEPOLI, “La réforme de l’appel et de l’opposition: premiers réflexes pour le plaideur”, *Pli jur.* 2016, (44) 46; P. THEVISSSEN en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 254 en 258; S. VAN OVERBEKE, “Verzet en hoger beroep in strafzaken na de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (“Potpourri

aanpassingen die Potpourri II doorvoerde omtrent andere aspecten van de verzetsprocedure (zie bijlage I).⁸⁴ De opstellers van Potpourri II beschouwden de buitengewone verzetstermijn klaarblijkelijk dus niet als een misbruikmiddel.

e. Tussenbesluit

18. WAT MET DE BUITENGEWONE TERMIJN? – Deze geschiedenis van wetswijzigingen heeft een complex systeem tot stand gebracht met betrekking tot het verzet in strafzaken (zie ook de lengte van het huidige art. 187 Sv. in vergelijking met de oorspronkelijke versie in 1808). Er is echter één constante in dit hele verhaal: het buitengewoon verzet. Het valt immers op dat alle wetswijzigingen die zich de afgelopen eeuw hebben voorgedaan (de wet van 15 juni 1981 uitgezonderd)⁸⁵, deze buitengewone termijn ongewijzigd hebben gelaten. Hetzelfde geldt in het Frans recht. De volmaaktheid van deze systemen wordt in deel 2. en deel 3. van dit onderzoek dan ook in vraag gesteld.

1.1.2. *Ontstaan en verdwijning van het verzet in Nederland*

a. **Ontstaan van het verzet**

a.1. Eerste Nederlands Wetboek van Strafvordering

19. FRANS RECHT TOT 1838 – De geschiedenis van het Nederlands recht is geheel anders verlopen, en verdient dan ook een aparte behandeling. Het Nederlands recht vindt nochtans – net zoals het Belgisch recht – zijn oorsprong in het Frans rechtssysteem (zie bijlage I).⁸⁶ Het Franse recht trad immers op 1 maart 1811 in werking op het Nederlands grondgebied, dat toen onder bewind van Napoleon stond, door een decreet van 6 januari 1811.⁸⁷ Er werden echter snel pogingen gedaan om Nederlandse codificaties tot stand te brengen⁸⁸: zo

II”) (eerste deel)”, *RW*2015-16, (1403) 1404; A. WINANTS, “Potpourri II: de nieuwe regels inzake verstek en verzet in strafzaken”, *NC*2016, (333) 335.

⁸⁴ Zie ook inzake het verworpen beroep omtrent het ongedaan verzet.: GwH 21 december 2017, nr.148/2017, *Juristenkrant*2018, 1, *JT*2018, 97, *NJW*2018, 152, *NC*2018, 67, *Rev.dr.étr.* 2017, 537, *RW*2017-18, 799 en 1259, noot en *TVW*2018, 70, overw. B.35.4.

⁸⁵ Deze wet betrof nochtans niet enkel een verlenging van de buitengewone termijn, maar ook van de gewone verzetstermijn.

⁸⁶ Nederland: P. BELLEFROID, “Het Nederlandsch Burgerlijk wetboek van 1838 en Napoleon's Code Civil”, *RW*1937-38, 1473.

⁸⁷ Nederland: A. BLOK en L. BESIËR, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 6; J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 11; S. FABER, “Straffen in Nederland sedert 1811” in A. BERKVEN, J. HALLEBEEK en A. SIRKS (eds.), *Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813: de juridische en bestuurlijke gevolgen van de “Réunion” met Frankrijk*, Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2012, (161) 163; J. REIJNTJES, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 9.

⁸⁸ Nederland: S. FABER, “Straffen in Nederland sedert 1811” in A. BERKVEN, J. HALLEBEEK en A. SIRKS (eds.), *Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813: de juridische en bestuurlijke*

vaardigde Willem I na het vertrek van de Franse troepen in 1813 een besluit uit waarmee enkele veranderingen werden aangebracht aan de strafprocedure.⁸⁹ In 1814 volgde de Nederlandse Grondwet. Pas in 1838 trad het Nederlands Wetboek van Strafvordering in werking (hierna: Nl.Sv.), met een onderdeel gewijd aan het rechtsmiddel verzet (zie de toenmalige artikelen 270 tot 273 Nl.Sv.).⁹⁰ Sindsdien is de Franse Code d'instruction criminelle niet meer van kracht in Nederland.⁹¹

20. VERZET SINDS 1838 – Het toenmalige art. 271 Nl.Sv. bepaalde dat een verstekuitspraak aan de persoon van de beklaagde of aan zijn woonplaats moest worden betekend. Deze twee betekeningwijzen waren dus evenwaardig. Indien zijn woonplaats niet bekend was, gold een cascadereregeling. Art. 272 Nl.Sv. bevatte de basisregel inzake het verzet in strafzaken (zie bijlage I). Dit artikel voorzag in een verzetstermijn van veertien dagen na de tenuitvoerlegging van het vonnis, maar koppelde er geen bijzondere verlengingen aan vast.⁹² Er was dan ook geen sprake van enige buitengewone verzetstermijn.

21. FRANSE VOORGANGER – Deze artikelen tonen aan dat het Nederlands verzet in strafzaken grondig verschilde van de toenmalige Franse versie. Het Nederlandse Wetboek van Strafvordering deed de termijn om verzet aan te tekenen immers niet aanvangen bij de betekening van de verstekuitspraak, zoals in het Frans recht het geval was, maar bij de tenuitvoerlegging van de uitspraak.⁹³ De termijn was in Nederland dan ook langer, namelijk veertien dagen (in vergelijking met de toenmalige Franse verzetstermijn van drie of vijf dagen, zie *supra*, nr. 3). Overigens kon de beklaagde volgens het oude

gevolgen van de "Réunion" met Frankrijk, Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2012, (161) 162; G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 86.

⁸⁹ Nederland: S. FABER, "Straffen in Nederland sedert 1811" in A. BERKVEN, J. HALLEBEEK en A. SIRKS (eds.), *Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813: de juridische en bestuurlijke gevolgen van de "Réunion" met Frankrijk*, Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2012, (161) 166; G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 80.

⁹⁰ Nederland: Het ontwerp werd in 1830 aangenomen, maar onderging nog enkele wijzigingen in 1836 en trad dus pas in 1838 in werking. Zie ook: S. FABER, "Straffen in Nederland sedert 1811" in A. BERKVEN, J. HALLEBEEK en A. SIRKS (eds.), *Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813: de juridische en bestuurlijke gevolgen van de "Réunion" met Frankrijk*, Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2012, (161) 166; G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 86.

⁹¹ Nederland: G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 80; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 33; J. REIJNTJES, *Nederlandse strafvordering*, Deventer, Kluwer, 2009, 9; J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Guida Quint, 1993, 24.

⁹² Nederland: G. BELINFANTE, "De strafvervolgning tegen afwezigen en voortvluchtigen", *Themis* 1875, (274) 285; G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 86.

⁹³ Nederland: J. DE BOSCH KEMPER, *Wetboek van strafvordering, naar deszelfs beginselen ontwikkeld en in verband gebracht met de algemeene rechtsgeleerdheid*, III, Amsterdam, Johannes Müller, 1840, 143; G. KNIGGE, "Van afwezend gebleven beklaagden", *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 89.

Nederlands strafprocesrecht geen hoger beroep aantekenen tegen een verstekvonnis zolang verzet mogelijk was, in tegenstelling tot de Franse regeling, waar de beklaagde de keuze had tussen beide rechtsmiddelen.⁹⁴ Dit wordt ook bevestigd in oud art. 241 Nl.Sv.⁹⁵

a.2. Verdere evolutie

a.2.1. Wet 15 januari 1886

22. EÉN GEHEEL – In de memorie van toelichting van de wet van 15 januari 1886 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering (hierna: wet van 15 januari 1886)⁹⁶, die de rechtspleging bij verstek op alle strafzaken toepasselijk verklaarde⁹⁷, sprak men van “*de gedingvoering bij verstek, verbonden aan het recht van verzet van de zijde des veroordeelden*”.⁹⁸ Het verzet werd sindsdien dus als een recht beschouwd, dat automatisch kleefde aan het verstek. Verstek laten en verzet aantekenen waren één geheel, en aangezien beklagden sinds deze wetswijziging in alle strafzaken verstek konden laten, gold dit ook voor het aantekenen van verzet. Van deze verzetsmogelijkheid werd bijgevolg veel gebruik gemaakt, zowel in eerste aanleg, als in hoger beroep.⁹⁹

23. BETEKENING EN TERMIJN – Wat de betekenisregels betreft, waren de betekening aan de woonplaats en de betekening aan de persoon niet langer

⁹⁴ Het openbaar ministerie wordt steeds geacht aanwezig te zijn op de zitting, en kon bijgevolg geen verzet, maar wel rechtstreeks hoger beroep aantekenen tegen een uitspraak die ten aanzien van de beklaagde bij verstek is gewezen. Nederland: J. DE BOSCH KEMPER, *Wetboek van strafvordering, naar deszelfs beginselen ontwikkeld en in verband gebracht met de algemeene rechtsgeleerdheid*, III, Amsterdam, Johannes Müller, 1840, 143. Frankrijk: E. PARINGAULT, “de la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 195.

⁹⁵ Nederland: J. DE BOSCH KEMPER, *Wetboek van strafvordering, naar deszelfs beginselen ontwikkeld en in verband gebracht met de algemeene rechtsgeleerdheid*, III, Amsterdam, Johannes Müller, 1840, 80; G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 89.

⁹⁶ Nederland: www.overheid.nl

⁹⁷ Voordien gold deze immers niet voor rechtszaken omtrent misdaden (“criminele zaken”). Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1883-1884, nr. 114/3, 44; J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 40; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 35-36 en 40. Zie voor kritiek op dit onderscheid tussen criminele zaken en correctionele zaken inzake verzet: A. DE PINTO, “Over de wijze van procederen tegen voortvlugtige of afwezige beschuldigen”, *Themis* 1843, (57) 60-61.

⁹⁸ Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1883-1884, nr. 114/3, 44.

⁹⁹ Nederland: A. BLOK en L. BESIËR, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 317; J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 442-443; G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 107; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 49-51.

gelijkwaardig, wat wel nog het geval was in 1838. De betekening van het verstekvonnis of –arrest moest sinds de wet van 15 januari 1886 immers bij voorkeur aan de persoon gebeuren, en pas in ondergeschikte orde aan de woonplaats.¹⁰⁰ Overigens veranderde deze wet niets aan de verzetstermijn van veertien dagen, beginnend vanaf de tenuitvoerlegging van de uitspraak (zie bijlage I). Ook toen bestond er dus geen buitengewone verzetstermijn naar Nederlands recht.

a.2.2. Wet 11 april 1919

24. BETEKENING AAN DE PERSOON – De populariteit van het verzet bij veroordeelden bleef maar groeien en verschillende auteurs bekritiseerden daarom het overdreven gebruik van dit rechtsmiddel.¹⁰¹ De Nederlandse wetgever speelde hier dan ook op in: met de – weliswaar zeer korte en in sneltempo afgewerkte – wet van 11 april 1919 tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering (hierna: wet van 11 april 1919)¹⁰² trachtte de wetgever deze “verzetplaag”¹⁰³ aan banden te leggen door enkele fundamentele wijzigingen aan te brengen in de verzetsprocedure. In de parlementaire stukken die deze wet voorafgaan werd ook gesproken van een “meer dan ooit noodzakelijke wijziging van den verzet-titel van het bestaande wetboek”¹⁰⁴ en “dat een einde zal komen aan het in de laatste jaren steeds toenemende misbruik van het middel van verzet”¹⁰⁵. Het nieuwe Wetboek van Strafvordering, dat reeds in de maak was (zie *infra*, nr. 26), kon dan ook niet worden afgewacht.¹⁰⁶ De verzetsprocedure werd daarom terug wat meer aangepast aan de Franse voorganger door te bepalen dat de termijn van veertien dagen om verzet aan te tekenen startte bij de betekening aan de persoon van een mededeling van de verstekuitspraak (zie bijlage I).¹⁰⁷ Hierbij kunnen enkele vernieuwingen worden opgemerkt:

¹⁰⁰ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 443.

¹⁰¹ Nederland: S.G. CANES, “Toegepaste wetstechniek”, *T.Strafr.* (NL) 1915, (1) 23-24; J. VAN KUYCK, “Een en ander over verstek in strafzaken”, *T.Strafr.* (NL) 1912, (56) 62-65. Zie ook: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 41-42; J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Gouda Quint, 1993, 357.

¹⁰² Nederland: www.overheid.nl

¹⁰³ Nederland: Memorie van antwoord bij het voorstel tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1918-1919, nr. 317/5, 1: “Het komt hem onraadzaam voor in afwachting niet alleen van de totstandkoming, doch mede van de invoering van het nieuwe Wetboek, de verzetplaag te laten voortbestaan.” Zie ook: G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 108.

¹⁰⁴ Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1918-1919, nr. 317/3, 1.

¹⁰⁵ Nederland: Voorlopig verslag bij het voorstel tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1918-1919, nr. 317/4, 1.

¹⁰⁶ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 42; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 52.

¹⁰⁷ Nederland: art. 2 wet 11 april 1919: wijziging oud art. 266, eerste lid NI.Sv.

- Het beginpunt van de verzetstermijn was de betekening. Voorheen was het zo dat het startpunt van de veertiendaagse termijn de tenuitvoerlegging van het vonnis was (zie *supra*, nr. 20).

- Het ging hierbij om de betekening van een mededeling van de uitspraak, en niet langer om de betekening van de gehele verstekuitspraak (wat wel nog moest ten tijde van de wet van 15 januari 1886). De wetgever wou hiermee “*de reusachtige hoeveelheid schrijftarbeid*”¹⁰⁸ en dus overbelasting van het gerecht wegwerken. Hierdoor week het Nederlandse recht wel af van het oude Franse recht, waar de betekening van de gehele uitspraak de regel was.¹⁰⁹

- Er werd sindsdien een onderscheid gemaakt tussen de betekening van deze mededeling aan de persoon en de betekening die niet aan de persoon is gebeurd. In het licht van dit onderzoek is dit een belangrijke wijziging in de Nederlandse wetgeving. De wet van 11 april 1919 bepaalde immers dat de mededeling in alle gevallen waarin het openbaar ministerie dat bepaalt, en overigens zoveel mogelijk, aan de persoon van de beklaagde moest worden betekend.¹¹⁰ De termijn van veertien dagen om verzet aan te tekenen begon ook pas te lopen vanaf de betekening aan de persoon. Enkel indien de betekening van de mededeling van de verstekuitspraak niet aan de persoon van de beklaagde was gebeurd, had hij nog driemaal vierentwintig uur nadat hij was aangehouden ter uitvoering van de verstekuitspraak of nadat ingevolge de verstekuitspraak lijfswang op hem was toegepast of zijn goederen in beslag waren genomen, om verzet aan te tekenen. Deze uitzondering, die enkel open stond voor de beklaagde bij wie de mededeling niet aan zijn persoon was betekend, is het equivalent van een buitengewone verzetstermijn.

- Indien de dagvaarding om op de zitting te verschijnen aan de persoon van de beklaagde was betekend (waar hij vervolgens verstek liet), waren er andere regels van toepassing. De mededeling van de verstekuitspraak moest dan niet aan de beklaagde worden betekend¹¹¹, en deze laatste kon dan ook slechts verzet aantekenen tot veertien dagen na de verstekuitspraak, en dus niet tot veertien dagen na de betekening, aangezien deze ook niet moest gebeuren.¹¹²

25. VERZETPLAAG – Deze nieuwe regels werden ingevoerd om de misbruiken die gepaard gingen met het verzet de wereld uit te helpen.

¹⁰⁸ Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1918-1919, nr. 317/3, 1.

¹⁰⁹ Frankrijk: E. PARINGAULT, “de la réforme de la législation des défauts en matière correctionnelle et de police” in C. DEMANGEAT, C. BALLOT, F. MOURLON en E. OLLIVIER (eds.), *Revue pratique de droit français: jurisprudence, doctrine, législation. Volume 21*, 1866, (182) 193.

¹¹⁰ Nederland: art. 1 wet 11 april 1919: wijziging oud art. 265, derde lid NI.Sv.

¹¹¹ Nederland: art. 1 wet 11 april 1919: wijziging oud art. 265, eerste lid NI.Sv.

¹¹² Nederland: art. 2 wet 11 april 1919: wijziging oud art. 266, eerste lid NI.Sv.

Voorheen begon de verzetstermijn immers pas te lopen bij de tenuitvoerlegging van de uitspraak, waardoor de bij verstek veroordeelde – onder de indruk van zijn aanhouding en het hele gebeuren daarrond – vaak dan nog verzet aantekende, louter als dilatoir middel om de executie van de verstekuitspraak te verschuiven en het strafproces te vertragen.¹¹³ Na het verzet kon hij bovendien ook nog hoger beroep aantekenen, en indien de betrokkene ook in hoger beroep verstek liet, was er ook dan nog de mogelijkheid tot het instellen van verzet.¹¹⁴ Een lang uitgestelde straf en veel moeite vanuit justitie omwille van de foute redenen waren dan ook het resultaat. De regels omtrent de betekening van de mededeling en dagvaarding aan de persoon moesten deze wantoestanden dan ook verhelpen.

a.3. Wet 15 januari 1921

26. NIEUW STRAFWETBOEK – Op 7 april 1914 werd een wetsontwerp ingediend tot herziening van het Wetboek van Strafvordering, om zich zo volledig te distantiëren van de Franse voorganger.¹¹⁵ Dit ontwerp leidde tot de wet van 15 januari 1921 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering¹¹⁶ (hierna: wet van 15 januari 1921), die pas op 1 januari 1926 in werking trad. Aan afschaffing van het verzet werd in 1914 nog niet gedacht. De volgende passages uit de memorie van toelichting bij het wetsontwerp van 1914 getuigen hiervan: *“de bezwaren tegen dit rechtsmiddel te berde gebracht, zijn trouwens veelal overdreven”* en *“wel is het niet te ontkennen dat dikwerf (...) van het middel wordt gebruik gemaakt, om zich zoolang mogelijk aan de dreigende toepassing eener straf te onttrekken, doch dit misbruik is geen voldoende motief om het gebruik te weren; het belang van hen, die te goeder trouw het middel willen aanwenden, is groot en de practische bezwaren zijn goeddeels te ondervangen”*.¹¹⁷

27. DRIE GRONDREGELS – Het wetsontwerp van 1914 bepaalde dat wanneer de mededeling van de verstekuitspraak aan de persoon was betekend, de verzetstermijn veertien dagen vanaf die betekening bedroeg. Indien de betekening niet aan de persoon van de beklagde was gebeurd, kon hij nog binnen vierentwintig na zijn aanhouding, zijnde de tenuitvoerlegging van zijn verstekvonnis of –arrest, verzet aantekenen.¹¹⁸ Zelfs het oorspronkelijke

¹¹³ Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van de achtste titel van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1918-1919, nr. 317/3, 1-2; A. BLOK en L. BESIËR, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 317.

¹¹⁴ Nederland: A. BLOK en L. BESIËR, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 317.

¹¹⁵ Nederland: Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1913-1914, nr. 286/2.

¹¹⁶ Nederland: www.overheid.nl

¹¹⁷ Nederland: Memorie van toelichting bij het voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1913-1914, nr. 286/3, 148.

¹¹⁸ Nederland: Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1913-1914, nr. 286/2, 101.

ontwerp van 1914 voorzag dus al een buitengewone verzetstermijn (en de betekening van een loutere mededeling).¹¹⁹ De wet van 11 april van 1919 voerde deze regels al in – want men wou en kon niet wachten op het nieuwe wetboek (zie *supra*, nr. 24) –, maar verlengde de buitengewone termijn van eenmaal vierentwintig uur naar driemaal vierentwintig uur vanaf de aanhouding, lijfsdwang of het beslag (zie *supra*, nr. 24). De belangrijkste en meest dringende wijzigingen inzake het verzet en zijn termijnen werden dus niet door de algemene herziening van het Wetboek van strafvordering (wet van 15 januari 1921), maar reeds door de wet van 11 april 1919 geïmplementeerd. Het wetsontwerp van 1914 werd dan ook aangevuld en hervormd in de zin van de wet van 11 april 1919.¹²⁰ De buitengewone verzetstermijn werd vervolgens nog verlengd van driemaal vierentwintig uur naar tien dagen.¹²¹ De termijn van drie dagen werd immers te kort geacht; men besefte dat vooral de aanhouding van de beklagde praktische problemen en vertraging met zich kon meebrengen, zeker indien hij dan verzet vanuit de gevangenis moest instellen.¹²² De finale tekst, zoals die in 1926 in werking trad, bevatte bijgevolg drie grondregels in verband met de verzetstermijnen (zie bijlage I). Zo bepaalde ze:

1. enerzijds een verzetstermijn van veertien dagen na de betekening van de mededeling van de verstekuitspraak, indien deze betekening aan de persoon van de beklagde was gebeurd, en;
2. anderzijds een verzetstermijn van tien dagen nadat de beklagde ter uitvoering van het bij verstek gewezen vonnis of arrest was aangehouden of zich een omstandigheid had voorgedaan, waaruit voortvloeit dat het vonnis of arrest hem bekend was, indien de mededeling van deze verstekuitspraak niet aan de persoon van de beklagde was betekend.
3. In het geval dat de dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen aan de persoon van de beklagde was betekend, waren deze regels niet van toepassing. De wet van 11 april 1919 had namelijk de regel al ingevoerd dat

¹¹⁹ Nederland: Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1913-1914, nr. 286/2, 101.

¹²⁰ Nederland: Nota van Wijzigingen van 7 februari 1920, *Parl.St.* BHTK 1919-1920, nr. 18/1, 8; Nader gewijzigd ontwerp van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1919-1920, nr. 18/3, 45.

¹²¹ Nederland: art. 86 Wet van 29 juni 1925 tot invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, *Stb.* 1925, 308, www.overheid.nl; Wetsontwerp van de wet tot invoering van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1923-24, nr. 187/2, 7; Wetsontwerp van de wet tot invoering van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1924-25, nr. 71/2, 20.

¹²² Nederland: Memorie van toelichting bij het wetsontwerp van de wet tot invoering van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1923-24, nr. 187/3, 25. Deze memorie van toelichting verwijst ook naar de commentaar van J. KRUSEMAN op de termijn van driemaal vierentwintig uur. Zie ook: J. KRUSEMAN, “Nieuwe regeling van het verzet in strafzaken”, *W* 1920, afl. 10650, 4.

de verzetstermijn dan veertien dagen bedroeg vanaf de verstekuitspraak. De betekening van deze uitspraak was dan niet nodig (zie *supra*, nr. 24).

28. BETEKENING EN TERMIJN – Het nieuw strafwetboek handhaafde dus de buitengewone verzetstermijn (de tweede grondregel), zoals ingevoerd door wet van 11 april 1919. Ook de betekeningregels bleven status quo: de betekening van een mededeling van de verstekuitspraak aan de persoon genoot nog steeds de voorkeur en moest zoveel mogelijk worden nagestreefd.¹²³ Kortom, het nieuw strafwetboek codificeerde nogmaals wat de wet van 11 april 1919 haar reeds had voorgedaan.¹²⁴

b. Inperking van het verzet

29. WET 29 NOVEMBER 1935 – Tien jaar later keerde het tij. Een wetsontwerp van 26 april 1935¹²⁵, waarin onder andere gesnoeid werd aan het rechtsmiddel verzet, leidde tot de wet van 29 november 1935 ter verlaging van de openbare uitgaven¹²⁶ (hierna: de Bezuinigingswet), die in paragraaf 11 ook effectief de quasi-afschaffing van het verzet in strafzaken voorzag. Art. 1 van die paragraaf bepaalt namelijk dat verzet niet meer mogelijk is (1) tegen vonnissen in eerste aanleg waartegen nog hoger beroep open staat en (2) tegen arresten die reeds in hoger beroep zijn geweest. De beklagde kon dus enkel nog verzet instellen tegen uitspraken in eerste aanleg waartegen geen hoger beroep mogelijk was.¹²⁷ Deze inperkende regel had tot gevolg dat het verzet enkel nog mogelijk was in rechtszaken omtrent lichte feiten, waarvoor men een nieuwe behandeling door een hoger rechtscollege niet wenselijk vond.¹²⁸ Het ging met name om veroordelingen voor overtredingen waarvoor een geldboete van in totaal niet meer dan 50 euro werd opgelegd.¹²⁹ Sindsdien beschouwde

¹²³ Nederland: oud art. 366 NI.Sv.; A. BLOK en L. BESIER, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 219-220.

¹²⁴ Nederland: A. BLOK en L. BESIER, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 219; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 53.

¹²⁵ Nederland: Ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uitgaven, *Parl.St.* BHTK 1934-1935, nr. 362/2.

¹²⁶ Nederland: *Stb.* 1935, 685 en www.overheid.nl

¹²⁷ Nederland: art. 399 NI.Sv. (afgeschaft); J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 69; G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 108; E. STAMHUIS, “Het stelsel van gewone rechtsmiddelen” in M. GROENHUIJSEN en G. KNIGGE (eds.), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen*, Deventer, Kluwer, 2002, (199) 212; J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Guida Quint, 1993, 352.

¹²⁸ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 128.

¹²⁹ Nederland: Er waren ook nog enkele andere, meer uitzonderlijke veroordelingen waartegen geen hoger beroep kon worden ingesteld. Zie ook: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 215-216; E. STAMHUIS, “Het stelsel van gewone rechtsmiddelen” in M. GROENHUIJSEN en G. KNIGGE (eds.), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen*, Deventer, Kluwer, 2002, (199) 212; J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Guida Quint, 1993, 352-353.

men het verzet dan ook als een “tweederangs” en “bijkomstig” rechtsmiddel.¹³⁰ Bijgevolg verloor het haar vaste waarde in het strafproces, en zo positioneerde het hoger beroep zich stilletjes aan meer en meer op de voorgrond.¹³¹

30. TWEE GRONDREGELS – De Bezuinigingswet wijzigde ook de termijnregeling (zie bijlage I). Het behield enerzijds de derde grondregel van de wet van 15 januari 1921: indien de dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen aan de persoon van de beklaagde was betekend, bedroeg de verzetstermijn veertien dagen vanaf de verstekuitspraak. De Bezuinigingswet hervormde wel de twee eerste grondregels en verving deze door één algemene regel en dus één termijn, zijnde veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan, waaruit voortvloeit dat de uitspraak aan de veroordeelde bekend was (in het geval er dus geen dagvaarding aan de persoon was gebeurd). Het onderscheid tussen de betekening van de verstekbeslissing aan de persoon en de betekening die niet aan de persoon is gebeurd vervaagde op deze manier. Deze termijnen vormen bovendien de basis van de huidige Nederlandse regeling (zie *infra*, nr. 44-45). Aan de betekeningregels werd er tot slot niets gewijzigd.

31. RATIO LEGIS – De memorie van toelichting bij deze wet is zeer kort en biedt bijgevolg weinig inzicht in de motieven van de Nederlandse wetgever.¹³² Het voornaamste (en enige) argument voor deze wetswijziging was dat men vond dat een zaak niet meer dan twee keer aan het oordeel van de rechter onderworpen mocht worden, behoudens uitzonderlijke gevallen.¹³³ Dit kaderde uiteraard in de bezuinigingen die men met deze wet wou bereiken, aangezien Nederland (en de rest van de wereld) ten tijde van de opstelling van deze wet in een economische depressie verkeerde.¹³⁴ Men achtte de beperkingen die de wet van 11 april 1919 had ingevoerd dan ook niet voldoende.

c. Uitbreiding hoger beroep

32. BUTTENGEWONE BEROEPSTERMIJN – Tegelijk met de inperking van het verzet, creëerde de Bezuinigingswet een extra beroepstermijn naast de gewone termijn, om er zo voor te zorgen dat de beklaagde ook werkelijk twee keer aan

¹³⁰ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 71.

¹³¹ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 69; E. STAMHUIS, “Het stelsel van gewone rechtsmiddelen” in M. GROENHUIJSEN en G. KNIGGE (eds.), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen*, Deventer, Kluwer, 2002, (199) 211.

¹³² Nederland: M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 54.

¹³³ Nederland: Memorie van toelichting bij het ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uitgaven, *Parl.St. BHTK 1934-1935*, nr. 362/3, 71.

¹³⁴ Nederland: J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 69; M.J.A. PLAISIER, *Het verstek in strafzaken*, Tilburg, Schoordijk Instituut, 53-54.

het oordeel van de rechter kon onderworpen worden.¹³⁵ Deze beroepstermijn bedroeg veertien dagen nadat er zich een omstandigheid had voorgedaan waaruit voortvloeit dat het vonnis de veroordeelde bekend was (buitengewone termijn), in plaats van veertien dagen na de einduitspraak (gewone termijn). Voordien was er bovendien een verschil tussen het openbaar ministerie en de veroordeelde, zowel wat de beroepstermijn zelf betreft als het beginpunt ervan.¹³⁶ De Bezuinigingswet stelde die gelijk voor beide partijen. Dit systeem komt in de huidige regeling verder aan bod (zie *infra*, nr. 37 e.v.). Voor het gemak en de vergelijking met België en Frankrijk wordt in de loop van deze thesis de notie “buitengewone beroepstermijn” gehanteerd, hoewel het Nederlands recht deze benaming zelf niet gebruikt.

33. SITUATIE IN 2006 – Na de Bezuinigingswet onderging het verzet nog enkele wijzigingen,¹³⁷ maar de termijnen werden niet fundamenteel veranderd: in 2006 was het enige verschil met de situatie in 1935 dat de verzetstermijn van veertien dagen na de uitspraak niet alleen speelde wanneer de dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen aan de beklaagde persoonlijk was betekend, maar ook wanneer hij op een andere wijze kennis had van de datum van de terechtzitting. Ook toen waren er dus twee termijnregels van kracht, waarbij de dagvaarding (al dan niet) aan de persoon of de kennis van de zitting het onderscheidingscriterium was.

d. Afschaffing van het verzet

34. WET 5 OKTOBER 2006 – De wet van 5 oktober 2006 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de tenlastelegging¹³⁸ ging nog een stapje verder. De wetgever schafte het verzet immers af.¹³⁹ De artikelen 399 tot 403 NI.Sv. zijn sinds 1 maart 2007 dan ook

¹³⁵ Nederland: Memorie van toelichting bij het ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uitgaven, *Parl.St.* BHTK 1934-1935, nr. 362/3, 71.

¹³⁶ Nederland: Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* BHTK 1913-1914, nr. 286/2, 102; Memorie van toelichting bij het ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uitgaven, *Parl.St.* BHTK 1934-1935, nr. 362/3, 71.

¹³⁷ Nederland: Wijzigingswet van 24 maart 1983 tot partiële wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Wet op de economische delicten; Wijzigingswet van 27 november 1991 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering, enz. (bepalingen houdende termijnen); Wet van 15 januari 1998 tot wijziging van enige bepalingen in het Wetboek van Strafvordering onder andere inzake het rechtsgeding voor de politierechter en de mededeling van vonnissen en arresten met het oog op het instellen van een rechtsmiddel en van de bepalingen in het Wetboek van Strafrecht betreffende het kennisgeven en het ingaan van de proeftijd bij een voorwaardelijke veroordeling.

¹³⁸ Nederland: *Stb.* 2006, 470 en www.overheid.nl

¹³⁹ Nederland: Memorie van toelichting bij de wet tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de tenlastelegging (stroomlijnen hoger beroep), *Parl.St.* BHTK 2005-2006, nr. 30320/3, 1-2. De onderdelen C, D, F, K, L en X van de wet zijn op 1 juli 2007 in werking getreden. Zie Besluit van 10 februari 2007 tot vaststelling van de tijdstippen van

voorgoed gewist. De afschaffing brengt ook met zich mee dat, indien een veroordeelde vandaag de dag een rechtsmiddel wil instellen tegen een verstekuitspraak, hij de beroepstermijnen moeten volgen (inclusief de buitengewone beroepstermijn). Deze termijnen sluiten niettemin nauw aan bij de verzetsregeling zoals die bestond vlak vóór de afschaffing door de wet van 5 oktober 2006 (zie *supra*, nr. 33 en *infra*, nr. 44-45 en zie bijlage I).

35. RATIO LEGIS – De memorie van toelichting bij deze wet benadrukt de veranderende kijk op de procesdeelnemers: ze krijgen niet alleen mogelijkheden aangeboden, maar er kunnen aan hen ook voorwaarden worden opgelegd.¹⁴⁰ Het afschaffen van het verzet en het aanwezig zijn op de zitting passen volledig in dit plaatje. Reeds ettelijke jaren voordien gingen er overigens stemmen op om het verzet in te perken of af te schaffen.¹⁴¹ Voorts bracht de afschaffing ook een besparing van de zittingscapaciteit met zich mee.

e. Tussenbesluit

36. NEDERLANDSE VERSUS BELGISCHE EN FRANSE GESCHIEDENIS – In tegenstelling tot de Franse en Belgische rechtsstelsels, waar het verzet tot recent een redelijk stabiele regeling kende, zag men in het Nederlandse recht al snel de nadelen in van de afwezigheid van de beklaagde op de terechtzitting. Sinds 1919 probeerde de Nederlandse wetgever dan ook om beperkingen op te leggen aan het gebruik (en misbruik) van het verzet. Tegelijkertijd voorzag de Nederlandse wetgever in extra waarborgen, en zo kwam de creatie van een buitengewone verzetstermijn tot stand. Vreemd genoeg ging de wetwijziging ter beperking van het verzet dus gepaard met een uitbreiding van de verzetstermijnen. Ook de Bezuinigingswet handhaafde de soepele verzetstermijnen, maar hield daarbij niet langer rekening met het feit of de verstekuitspraak al dan niet aan de persoon was betekend, maar wel met de dagvaarding. Deze wet voerde daarnaast ook de buitengewone beroepstermijn in. Ook de wet van 5 oktober 2006, die het verzet in zijn geheel afschafte en zijn taken overleverde aan het hoger beroep, behield de soepele buitengewone beroepstermijn (zie huidige regeling, zie *infra*, nr. 44-45). De tumultueuze evolutie in het Nederlandse recht met betrekking tot het verzet contrasteert dus aanzienlijk met het Belgische systeem, waar de wetgever pas in 2015-2016 in

inwerkingtreding van de wet van 5 oktober 2006 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de tenlastelegging (stroomlijnen hoger beroep), *Stb.* 2007, 70 en www.overheid.nl

¹⁴⁰ Nederland: Memorie van toelichting bij de wet tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de tenlastelegging (stroomlijnen hoger beroep), *Parl.St.* BHTK 2005-2006, nr. 30320/3, 2.

¹⁴¹ Nederland: S. G. CANES, “Weg met het verzet”, *W* 1919, afl. 10379, 4; J. DE HULLU, *Over rechtsmiddelen in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 218-221; A. HOFELT, “Enkele opmerkingen betreffende het ontwerp van wet tot wijziging van den achtsten titel van het Wetboek van Strafvordering”, *W* 1919, afl. 10375, 4.

gang is geschoten om de misbruiken omtrent het verzet in te tomen en waar er wat de termijnen betreft in het algemeen reeds gedurende decennia een status quo geldt. De Belgische en Franse wetgever behielden immers steeds het verzet, en zowel het begin- en eindpunt, als de duur van de verzetstermijn werden niet veel in vraag gesteld. Bovendien valt het op dat in de periode dat de Nederlandse wetgever het verzet wou intomen (1919), het Belgisch recht er voor koos om de rechten van de verstek latende beklagde uit te breiden door het invoeren van de buitengewone verzetstermijn (1908). Tot slot toont deze wetgeschiedenis aan dat een buitengewone verzetstermijn als waarborg voor de veroordeelde ook in Nederland een zekere rol heeft gespeeld.

1.2. HUIDIGE REGELING IN HET BELGISCH, FRANS EN NEDERLANDS RECHT

37. BELGIË, FRANKRIJK EN NEDERLAND – In wat volgt, worden de huidige basisregels inzake de verschillende buitengewone termijnen besproken. Er wordt daarbij wederom gefocust op het Belgische, Franse en Nederlandse recht en de verschillen en gelijkenissen tussen deze rechtsstelsels. Voor een schematisch overzicht van deze regels verwijs ik naar bijlage II.

1.2.1. Soort uitspraken

38. BELGIË EN FRANKRIJK: (BUITENGEWOON) VERZET – De regels omtrent het buitengewoon verzet in strafzaken staan vandaag de dag nog steeds omschreven in art. 187 Sv., dat van toepassing is op de correctionele procedure. Art. 171 en art. 208 Sv. verklaren deze verzetsprocedure eveneens van toepassing op de strafprocedure voor de politierechtbank en het hof van beroep.¹⁴² In het Frans recht geldt een gelijkaardige regeling. Sinds de Franse wet van 27 juni 1866 in art. 187 Fr.Sv. een buitengewone verzetstermijn invoerde, heeft deze bepaling wel nog enkele wijzigingen ondergaan. Zo harmoniseerde de Code de procédure pénale (hierna: CPP)¹⁴³, die in werking trad in 1959 en de oorspronkelijke Code d’instruction criminelle en de wet van 27 juni 1866 afschafte, de verschillende procedures.¹⁴⁴ De wet van 27 juni 1866 was immers alleen van toepassing op correctionele zaken. Art. 545 CPP bepaalt nu dan ook dat de verzetsregeling van de correctionele rechtbank ook geldt voor de zaken voor de politierechtbank en art. 512 CPP bepaalt hetzelfde voor het hof van beroep. De algemene correctionele regels zijn ten slotte te vinden

¹⁴² Het hof van assisen voorziet in enkele afwijkende regels: zie art. 356-358 Sv. Cassatiearresten worden steeds geacht op tegenspraak te zijn geweest, waardoor deze beslissingen dus nooit vatbaar zijn voor verzet. Zie ook: Art. 1113, eerste lid Ger.W.; Cass. 20 december 2006, *Arr. Cass.* 2006, 2711, *Pas.* 2006, 2765 en *RDPC* 2007, 292; D. VANDERMEERSCH, *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 817.

¹⁴³ Frankrijk: Loi n° 57-1426 du 31 décembre 1957 instituant un Code de procédure pénale, *JO* 8 januari 1958.

¹⁴⁴ Frankrijk: A. VITU en R. MERLE, *Traité de droit criminel: Procédure pénale*, Parijs, Editions cujas, 2001, 992.

in de artikelen 491 en 492 CPP.¹⁴⁵ Kortom, zowel veroordelingen¹⁴⁶ van de politierechtbank, correctionele rechtbank¹⁴⁷ als het hof van beroep zijn vatbaar voor (buitengewoon) verzet volgens het Belgisch en Frans recht. Deze paper beperkt zich tot de correctionele procedure.

39. NEDERLAND: (BUITENGEWOON) BEROEP – In Nederland kan de veroordeelde tegen verstekuitspraken in strafzaken enkel¹⁴⁸ hoger beroep instellen; de wet van 5 oktober 2006 heeft het verzet immers afgeschaft (zie *supra*, nr. 34). Hoger beroep is uiteraard enkel mogelijk tegen in eerste aanleg gewezen beslissingen, maar er gelden nog enkele beperkingen. Het Nederlands recht maakt een onderscheid tussen “misdrijven”¹⁴⁹ en “overtredingen”¹⁵⁰.¹⁵¹ Er staat daar geen hoger beroep open wanneer het gaat om een veroordeling voor een overtreding waarbij er geen straf of maatregel is opgelegd¹⁵², of indien er alleen een geldboete is opgelegd die de grens van 50 euro niet overschrijdt.¹⁵³ Hoger beroep is dus niet mogelijk, noch door de beklagde noch door het openbaar ministerie, in het geval van relatief lichte

¹⁴⁵ **Frankrijk:** Ook het Franse hof van assisen kent andere regels in het geval de beklagde verstek laat: zie art. 379-2 e.v. CPP. Zie ook: A. VITU en R. MERLE, *Traité de droit criminel. Procédure pénale*, Parijs, Editions cujas, 2001, 997. Tegen cassatiearresten is er naar Frans recht bovendien wel verzet mogelijk: art. 579 en 589 CPP.

¹⁴⁶ Vrijspraken, vonnissen of arresten van onbevoegdheid of uitspraken waarbij het verval van de strafvordering is uitgesproken, zijn niet vatbaar voor verzet. Dit heeft te maken met de belangvereiste. Zie ook: Cass. 11 augustus 1943, *Pas.* 1943, 321; Cass. 15 maart 1983, *Arr.Cass.* 1982-83, 876 en *Pas.* 1983, 780; Cass. 25 november 1987, *Arr.Cass.* 1987-88, 399 en *Pas.* 1988, 373; Cass. 2 januari 2001, *Arr.Cass.* 2001, 10 en *Pas.* 2001, 11; Cass. 29 april 2008, *Arr.Cass.* 2008, 1055, *NC* 2009, 50, noot en *Pas.* 2008, 1024; F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 239; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 66; P. THEVISSSEN, en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 255-256; D. VANDERMEERSCH, *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 819.

¹⁴⁷ Zowel in eerste als in tweede aanleg.

¹⁴⁸ In het Belgisch en Frans recht heeft de veroordeelde de keuze tussen hoger beroep of verzet. Dit blijkt impliciet uit art. 187, §9 Sv.; Zie ook: S. VAN OVERBEKE, “Verzet van de beklagde tegen een verstekvonnis en hoger beroep van de tussengekomen verzekeraar tegen datzelfde vonnis” (noot onder Cass. 30 januari 2001), *RW* 2001-02, (93) 94. **Frankrijk:** art. 498-499 CPP.

¹⁴⁹ Waarover de rechtbank (strafsector) beslist; ernstige strafbare feiten.

¹⁵⁰ Waarover de kantonrechter of politierechter beslist; lichte strafbare feiten.

¹⁵¹ In tegenstelling tot het Belgische en Franse recht, waar de dieldeling misdaad-wanbedrijf-overtreding geldt. Het onderscheid tussen misdaden en wanbedrijven werd opgeheven met de wet van 15 januari 1886. **Nederland:** G. KNIGGE, “Van afwezend gebleven beklagden”, *Gron O&M* 1992, afl. 9, (78) 91.

¹⁵² **Nederland:** Art. 9a Nl.Sv.: de strafrechter kan beslissen geen straf of maatregel op te leggen, rekening houdende met de geringe ernst van de feiten, de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden waarin het misdrijf plaatsvond.

¹⁵³ **Nederland:** Art. 404, tweede lid Nl.Sv. Indien de beklagde is veroordeeld tot meerdere geldboetes, moeten deze worden opgeteld en geldt ook hier een opgeteld maximum van 50 euro.

strafzaken.¹⁵⁴ Hierop geldt een belangrijke uitzondering: de beklagde die verstek heeft gelaten kan in deze gevallen toch nog hoger beroep instellen tegen bovenstaande uitspraken indien de dagvaarding niet aan zijn persoon is betekend en zich geen andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting in eerste aanleg hem tevoren bekend was (“schuldloos verstek”).¹⁵⁵ De verstek latende beklagde te goeder trouw geniet naar Nederlands recht dus een soepel hoger beroepsregime.¹⁵⁶

1.2.2. Termijnen

a. Belgisch recht

40. **GEWONE TERMIJN** – Welke termijnen moeten worden nageleefd? Naar Belgisch recht kan de verstek latende partij tot en met vijftien dagen na de regelmatige¹⁵⁷ betekening van het verstekvonnis of –arrest verzet instellen, ongeacht of deze partij kennis had van de betekening of de beslissing.¹⁵⁸ De enige voorwaarde opdat de gewone termijn begint te lopen, is immers dat er een geldige betekening van de verstekbeslissing heeft plaatsgevonden.¹⁵⁹ Dit kan bijvoorbeeld gaan om een betekening aan de persoon, aan de woonplaats of aan het openbaar ministerie.¹⁶⁰ Een persoonlijke kennisname van de beslissing of betekening is dus geenszins vereist. Verzet is bovendien reeds mogelijk vanaf de verstekuitspraak; de betekening van de beslissing moet niet noodzakelijk worden afgewacht.¹⁶¹ Verzet dat echter buiten de voorgenoemde

¹⁵⁴ Nederland: C. CLEIREN en M. VERPALEN, *Strafvordering. Tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 1398.

¹⁵⁵ Nederland: Art. 404, derde lid NI.Sv. B. POSTMA, “Art. 404 Sv.” in M. BOONE (ed.), *Sdu commentaar strafvordering*, Den Haag, Sdu, 2015, (385) 388.

¹⁵⁶ Nederland: C. CLEIREN en M. VERPALEN, *Strafvordering. Tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 1399.

¹⁵⁷ Cass. 6 oktober 2004, *Arr.Cass.* 2004, 1536 en *Pas.* 2004, 1481; Cass. 23 februari 2011, *Arr.Cass.* 2011, 614, *Pas.* 2011, 630, *RW* 2012-13, 215, noot B. DE SMET en *T.Strafr.* 2011, 207, noot C. VAN DEUREN; Cass. 1 oktober 2014, *Arr.Cass.* 2014, 2033, *JLMB* 2015, 101, noot en *Pas.* 2014, 2021; Cass. 9 maart 2016, *JLMB* 2017, 636 en *T.Strafr.* 2016, 236, noot T. DECAIGNY; G. BELTJENS, *Encyclopédie du droit criminel belge. Le Code d’instruction criminelle belge et les lois spéciales*, I, Brussel, Bruylant, 1903, 445; A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, II, Brussel, Bruylant, 1951, 639, nr. 730.

¹⁵⁸ Art. 187, §1, eerste lid Sv.

¹⁵⁹ R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDV* 1932, (713) 733; D. VAN DER KELEN, “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklagde?”, *RABG* 2006, (948) 950.

¹⁶⁰ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964.

¹⁶¹ F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 239; D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 165; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 72.

termijn wordt ingesteld, verklaart de rechter onontvankelijk en zal dus geen doorgang vinden, behoudens overmacht¹⁶² of verlenging tot de eerstvolgende werkdag indien de termijn eindigt op een zaterdag, zondag of feestdag¹⁶³.

41. BUITENGEWONE TERMIJN – Art. 187, §1, tweede lid Sv. bepaalt dat indien de uitspraak niet aan de beklaagde in persoon is betekend, hij wanneer hij bij verstek veroordeeld is, in verzet kan komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de (regelmatige)¹⁶⁴ betekening kennis heeft gekregen.¹⁶⁵ De beklaagde moet dus niet noodzakelijk op de hoogte zijn van de inhoud van de betekende beslissing; kennis van de betekende beslissing *an sich* volstaat.¹⁶⁶ De rechter oordeelt op onaantastbare wijze wanneer deze

¹⁶² Cass. 8 november 2006, *RW*2007-08, 1627; Cass. 27 april 2010, *Arr.Cass.* 2010, 119, *Pas.* 2010, 1286 en *RW*2010-11, 1475, noot; Cass. 29 april 2015, *Arr.Cass.* 2015, 1111 en *Pas.* 2015, 1073; Cass. 22 maart 2016, *RABG*2016, 1026, noot en *RW*2016-17, 1303; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 378; D. VANDERMEERSCH, *Éléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 819.

¹⁶³ Art. 644 Sv.

¹⁶⁴ De buitengewone termijn van verzet begint namelijk niet te lopen indien er geen geldige betekening van de verstekuitspraak heeft plaatsgevonden, aangezien dan de gewone termijn niet begonnen is. Een regelmatige betekening van het verstekvonnis of –arrest is immers van fundamenteel belang om het systeem inzake de termijnen van verzet in gang te zetten. Zie ook: Cass. 14 maart 1979, *Pas.* 1979, 829 en *RW*1979-80, 2095, noot; Cass. 12 juni 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 1343 en *Pas.* 1984, 1249; Cass. 11 juni 2014, *Arr.Cass.* 2014, 1451 en *Pas.* 2014, 1467; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1461; P. THEVISSEN, en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 259; V. VERECKE, “Het onderscheid tussen kennisname van de betekening en kennisname van de dagvaarding bij verzet in strafzaken” (noot onder Cass. 10 oktober 2017), *RABG* 2018, 59.

¹⁶⁵ De gemeenrechtelijke regels zijn hiervoor van toepassing. Bijgevolg telt de dies a quo niet mee, maar de dies a quem wel. De termijn behelst ook niet alleen werkdagen, maar elke dag van de week wordt meegerekend. Zie ook: Art. 187, §1, vierde lid Sv.; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1460; P. THEVISSEN, en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 258-259; V. VERECKE, “Het onderscheid tussen kennisname van de betekening en kennisname van de dagvaarding bij verzet in strafzaken” (noot onder Cass. 10 oktober 2017), *RABG* 2018, 59.

¹⁶⁶ Cass. 22 november 1909, *Pas.* 1910, 9; Cass. 28 februari 1910, *Pas.* 1910, 133; Cass. 25 september 1911, *Pas.* 1911, 481; Cass. 18 mei 1920, *Pas.* 1920, 155; Cass. 9 juli 1923, *Pas.* 1923, 416; Cass. 2 maart 1936, *Pas.* 1936, 174; Cass. 8 juli 1997, *Arr.Cass.* 1997, 740, *Pas.* 1997, 780 en *RW*1998-99, 750; Cass. 11 juni 2014, *Arr.Cass.* 2014, 1451 en *Pas.* 2014, 1467; Brussel 17 april 1989, *RDPC* 1990, 89, noot; Antwerpen 22 december 1989, *Pas.* 1990, 135; Corr. Hasselt 29 oktober 2008, *NJW* 2009, 596, noot en *NC* 2009, 213, noot; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1464; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (524) 534; T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Straf.* 2016, (237) 238; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 376; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 443, nr. 868; E. VANDEBROEK, “Buitengewone termijn van verzet” (noot onder GwH 6 november 2014), *NJW*2015, 66; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het

kennisname heeft plaatsgevonden.¹⁶⁷ De bewijslast omtrent de laattijdigheid van het verzet ligt overigens bij het openbaar ministerie of de burgerlijke partij, die dit met alle bewijsmiddelen kunnen aantonen (zie *infra*, nr. 95).¹⁶⁸

De buitengewone termijn kan echter niet samenvallen met de gewone verzetstermijn.¹⁶⁹ De buitengewone termijn begint dan ook te lopen de dag nadat de gewone verzetstermijn verstreken is.¹⁷⁰ Indien de betrokkene echter geen kennis van de betekening heeft, kan buitengewoon verzet op strafgebied worden ingesteld tot de straf is verjaard.¹⁷¹ De verjaring van de straf is een absoluut eindpunt: vanaf dat ogenblik is een ontvankelijk verzet niet meer mogelijk, ook niet indien dan pas blijkt dat het verstekvonnis of –arrest niet regelmatig is betekend of de betrokkene dan pas kennis krijgt van de betekening (zie *infra*, nr. 91).¹⁷² Bijgevolg verklaart de rechtbank het buitengewoon verzet dat op strafgebied wordt aangetekend nadat de straf is verjaard steeds onontvankelijk.¹⁷³¹⁷⁴ Voorts kan de veroordeelde op burgerlijk

complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964; D. VAN DER KELEN, “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklaagde?”, *RABG* 2006, (948) 950; D. VANDERMEERSCH, *Éléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 822; V. VEREECKE, “Het onderscheid tussen kennisname van de betekening en kennisname van de dagvaarding bij verzet in strafzaken” (noot onder Cass. 10 oktober 2017), *RABG* 2018, 59; A. VERHAEGHEN, “Akte in de taal van de rechtspleging”, *NJW* 2009, 597.

¹⁶⁷ Cass. 3 januari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 527 en *Pas.* 1989, 473; Cass. 20 november 2001, *Arr.Cass.* 2001, 1965, *Pas.* 2001, 1899 en *T.Strafr.* 2003, 199; Cass. 9 maart 2010, *Arr.Cass.* 2010, 701 en *Pas.* 2010, 761; Pol. Luik 9 oktober 2017, *T.Pol.* 2018, 45; B. DE SMET, “Vormvereisten bij de betekening van verstekvonnissen” (noot onder Cass. 23 februari 2011), *RW* 2012-13, (216) 217; V. VEREECKE, “Het onderscheid tussen kennisname van de betekening en kennisname van de dagvaarding bij verzet in strafzaken” (noot onder Cass. 10 oktober 2017), *RABG* 2018, (59) 60.

¹⁶⁸ D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1466.

¹⁶⁹ T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Strafr.* 2016, (237) 238; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2017, 450.

¹⁷⁰ Cass. 1 oktober 2008, *Arr.Cass.* 2008, 2111 en *Pas.* 2008, 2104; Pol. Turnhout 10 januari 1983, *Turnh.Rechtsl.* 1983, 78; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1464; R. DECLERCQ, *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1418; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 442, nr. 864.

¹⁷¹ Art. 187, §1, vierde lid Sv.

¹⁷² Cass. 4 april 1977, *Arr.Cass.* 1977, 837 en *Pas.* 1977, 830; Cass. 22 februari 1994, *Arr.Cass.* 1994, 190, *Pas.* 1994, 193 en *RW* 1994-95, 466, noot; Cass. 9 mei 1995, *JT* 1995, 766 en *Pas.* 1995, 480; Cass. 26 maart 2002, *Arr.Cass.* 2002, 872 en *Pas.* 2002, 795; Cass. 22 oktober 2014, *Arr.Cass.* 2014, 2326; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1465; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 376; E. VANDEBROEK, “Buitengewone termijn van verzet” (noot onder GwH 6 november 2014), *NJW* 2015, 66.

¹⁷³ GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598, overw. B.5.3; Cass. 4 april 1977, *Arr.Cass.* 1977, 837 en *Pas.* 1977, 830; D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 166.

¹⁷⁴ Behoudens overmacht: GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598, overw. B.5.4.

gebied verzet instellen tot het vonnis (volledig)¹⁷⁵ ten uitvoer gelegd is, indien niet blijkt dat hij kennis heeft van de betekening.¹⁷⁶

Tot slot gelden voor het buitengewoon verzet dezelfde verlengingsmogelijkheden als voor het gewoon verzet (overmacht¹⁷⁷ of verlenging tot de eerstvolgende werkdag¹⁷⁸). Art. 55 van het Gerechtelijk Wetboek (hierna: Ger.W.) voorziet daarnaast dat een veroordeelde beklaagde die geen woon- of verblijfplaats in België heeft, tot tachtig bijkomende dagen kan hebben om buitengewoon verzet aan te tekenen.¹⁷⁹ Dit artikel is niet van toepassing op het gewoon verzet.¹⁸⁰

b. Frans recht

42. GEWONE TERMIJN – De CPP, die de Franse wet van 27 juni 1866 afschafte, verlengde (zowel de gewone als de buitengewone) verzetstermijn van vijf (of drie, in politiezaken) naar tien dagen. De artikelen 491 en 492, eerste lid CPP bepalen nu dan ook dat de termijn om verzet aan te tekenen tien dagen bedraagt indien de betrokkene op het Franse grondgebied woont, en één maand indien dit niet het geval is. Deze termijn begint te lopen vanaf de betekening van de verstekuitspraak (aan de persoon van de beklaagde, aan de woonplaats, aan het openbaar ministerie of aan het kantoor van de gerechtsdeurwaarder). De artikelen 491 en 492, eerste lid CPP behandelen dus het equivalent van de Belgische gewone verzetstermijn.¹⁸¹

¹⁷⁵ B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 326; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDPC* 1932, (713) 736.

¹⁷⁶ Art. 187, §1, vierde lid Sv.; zie ook: B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDPC* 1932, (713) 736.

¹⁷⁷ GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598, overw. B.5.3.; Cass. 8 november 2006, *RW* 2007-08, 1627.

¹⁷⁸ Art. 644 Sv.; Gent 17 november 1977, *RW* 1977-78, 2216.

¹⁷⁹ Cass. 20 juni 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 1347, *JLMB* 1991, 570, *Pas.* 1990, 1193 en *RDPC* 1990, 1035, noot; Cass. 16 mei 2001, *Arr.Cass.* 2001, 913 en *Pas.* 2001, 880; Cass. 28 mei 2002, *Arr.Cass.* 2002, 1373 en *Pas.* 2002, 1234; Antwerpen 30 juni 2005, *Limb.Rechtsl.* 2005, 324, noot.

¹⁸⁰ Cass. 3 januari 1990, *Arr.Cass.* 1989-90, 573 en *Pas.* 1990, 510; Cass. 16 mei 2001, *Arr.Cass.* 2001, 913 en *Pas.* 2001, 880; Cass. 21 oktober 2009, *Arr.Cass.* 2009, 2416, *NC* 2011, 55, noot, *Pas.* 2009, 2358, *RDPC* 2010, 384; Cass. 27 april 2011, *Arr.Cass.* 2011, 1077 en *Pas.* 2011, 1156; Antwerpen 30 juni 2005, *Limb.Rechtsl.* 2005, 324, noot; Antwerpen 2 december 2009, *Limb.Rechtsl.* 2011, 41; Luik 7 oktober 2010, *JLMB* 2011, 916; T. DESCHÉPPER, “Over de verlenging van de buitengewone verzetstermijn” (noot onder Cass. 21 oktober 2009), *NC* 2011, 56; P. THEVISSSEN, en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 262.

¹⁸¹ Frankrijk: Zie ook: F. DESPORTES en L. LAZERGES-COUSQUER, *Traité de procédure pénale*, Parijs, Economica, 2016, 2246-2247; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *Procédure pénale*, Parijs, Litec, 2000, 783.

43. BUITENGEWONE TERMIJN – Het tweede en derde lid van dit laatste artikel bevatten een bijzondere regel: de buitengewone verzetstermijn. De beklaagde – en enkel de beklaagde (zie *infra*, nr. 47) – kan namelijk een ontvankelijk verzet (zowel op straf- als op burgerlijk gebied) instellen tot de verjaring van de straf, indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- Het moet gaan om “*un jugement de condamnation*”, dit is een veroordeling tot straf¹⁸²;

- Er is geen betekening van de verstekbeslissing aan de persoon van de beklaagde gebeurd (maar wel aan de woonplaats, aan het kantoor van de gerechtsdeurwaarder of aan het openbaar ministerie);

- De beklaagde had geen kennis van deze betekening, door ofwel de afgifte van een aangetekende brief of een ontvangstbewijs, zoals bepaald in de artikelen 557 en 558 CPP, ofwel een daad van tenuitvoerlegging (bijvoorbeeld beslag)¹⁸³, of door een kennisgeving in overeenstemming met art. 560 CPP. Art. 557 CPP behandelt de situatie dat een betekening aan de woonplaats heeft plaatsgevonden. De gerechtsdeurwaarder moet de beklaagde hiervan vervolgens onverwijld op de hoogte stellen via een aangetekende brief met ontvangstbevestiging. Indien vervolgens blijkt uit de ontvangstbevestiging die door de beklaagde is ondertekend dat hij de kopie ontvangen heeft, zal de uitspraak die aan de woonplaats werd betekend, hetzelfde effect hebben als wanneer deze persoonlijk werd afgeleverd. Art. 558 CPP vermeldt dan weer de situatie waarin er niemand aanwezig was op de woonplaats van de beklaagde en art. 560 CPP behandelt ten slotte de situatie waarin de beklaagde geen kennis heeft gekregen van de betekening volgens de artikelen 557 en 558 CPP of wanneer de uitspraak betekend is aan het openbaar ministerie. Hierbij geldt een gelijkaardige regeling als in art. 557 CPP. Vanaf het ogenblik dat de beklaagde kennis krijgt van de betekening van de verstekbeslissing, begint de tiendaagse termijn wel te lopen. Dit is de buitengewone verzetstermijn, die dus sterk lijkt op de Belgische versie.

c. Nederlands recht

44. GEWONE TERMIJN – In Nederland bestaat een gelijkaardige regeling. Art. 408 Nl.Sv. bepaalt immers dat het hoger beroep binnen veertien dagen na de einduitspraak moet worden ingesteld indien

¹⁸² Waarmee wordt bedoeld dat bijvoorbeeld een uitspraak waarin de rechtbank zich onbevoegd verklaart, niet voldoende is.

¹⁸³ De wijze om de kennis van de betekening van de verstekuitspraak aan te tonen was ten tijde van de wet van 27 juni 1866 beperkt tot deze “daden van tenuitvoerlegging” (zie *supra*, nr. 10). Dit was de enige bewijsmogelijkheid. Dit werd nu dus uitgebreid. Zie B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 334.

- de dagvaarding om op de terechtzitting (in eerste aanleg) te verschijnen aan de beklaagde in persoon is betekend¹⁸⁴, of
- de beklaagde op de terechtzitting is verschenen (in persoon of door zijn raadsman)¹⁸⁵, of
- zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de beklaagde tevoren bekend was.

45. BUITENGEWONE TERMIJN – In alle andere gevallen moet het hoger beroep worden aangetekend binnen veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de beklaagde bekend is. Het is onvoldoende dat de beklaagde hier kennis van kon hebben; het vonnis moet de beklaagde daadwerkelijk bekend zijn.¹⁸⁶ Bovendien heeft de Hoge Raad reeds in 1952 geoordeeld dat de veroordeelde niet noodzakelijk op de hoogte moet zijn van de volledige inhoud van de verstekuitspraak, opdat de voorwaarde van art. 408, tweede lid Nl.Sv. vervuld is (zie *infra*, nr. 96).¹⁸⁷ De enige vereiste is dat de veroordeelde kennis heeft van datgene wat voor hem van belang is om te besluiten of hij al dan niet hoger beroep zal instellen.¹⁸⁸ Onder meer de aard en de zwaarte van de opgelegde straf behoren tot die noodzakelijke informatie.¹⁸⁹

Indien de beklaagde verstek heeft gelaten en de dagvaarding niet aan zijn persoon is betekend of indien hij niet op een andere manier kennis had van de terechtzitting, wordt het beginpunt van de termijn van veertien dagen dus opgeschoven naar het moment waarop de einduitspraak aan de beklaagde bekend is. Dit is de “buitengewone beroepstermijn”.^{190,191}

¹⁸⁴ Nederland: Dit was reeds zo ten tijde van de wet van 11 april 1919 (zie *supra*, nr. 24).

¹⁸⁵ Nederland: art. 279 Nl.Sv.

¹⁸⁶ Nederland: Hoge Raad (NL) 11 juli 2017, ECLI:NL:PHR:2017:1037, rechtspraak.nl; C. CLEIREN en M. VERPALEN, *Strafvordering. Tekst en commentaar*, Deventer, Kluwer, 2011, 1404.

¹⁸⁷ Nederland: Hoge Raad (NL) 25 maart 1952, *NJ* 1953, 109.

¹⁸⁸ Nederland: Hoge Raad (NL) 3 mei 1994, *NJ* 1994, 578; Hoge Raad (NL) 11 december 2007, ECLI:NL:PHR:2007:BB3055, *NS* 2008, 11, *NJ* 2008, 22, *JOL* 2007, 845, *RvdW* 2008, 27 en *NJB* 2008, 228; Hoge Raad (NL) 8 september 2009, ECLI:NL:PHR:2009:BI7028, *NJ* 2009, 429, *RvdW* 2009, 1020 en *NJB* 2009, 1737; Hoge Raad (NL) 12 februari 2013, ECLI:NL:PHR:2013:BZ1940, *NS* 2013, 119, *NBSTRAF* 2013, 119, *RvdW* 2013, 320 en *NJ* 2013, 131.

¹⁸⁹ Nederland: Hoge Raad (NL) 11 december 2007, ECLI:NL:PHR:2007:BB3055, *NS* 2008, 11, *NJ* 2008, 22, *JOL* 2007, 845, *RvdW* 2008, 27 en *NJB* 2008, 228; Hoge Raad (NL) 12 februari 2013, ECLI:NL:PHR:2013:BZ1940, *NS* 2013, 119, *NBSTRAF* 2013, 119, *RvdW* 2013, 320 en *NJ* 2013, 131.

¹⁹⁰ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 971.

¹⁹¹ Wanneer de termijn eindigt op een zaterdag, zondag of feestdag, wordt deze verlengd tot de eerstvolgende werkdag. Nederland: Art. 1, eerste lid Algemene termijnenwet.

46. **MOTIVERING** – Wat is zo “buitengewoon” aan de Nederlandse buitengewone beroepstermijn ten opzichte van het Belgische hoger beroep en waarom kan deze Nederlandse buitengewone beroepstermijn vergeleken worden met de buitengewone verzetstermijn? Het Belgisch strafprocesrecht hanteert een eenvoudig onderscheid in het hoger beroep voor de beklaagde: dertig dagen vanaf de einduitspraak wanneer het om een veroordeling op tegenspraak gaat, dertig dagen vanaf de betekening aan de persoon of de woonplaats indien het om een verstekbeslissing gaat.¹⁹² In België bestaat er niet zoiets als een buitengewone beroepstermijn, die begint te lopen vanaf de kennis van de betekening, naar analogie met de buitengewone verzetstermijn (bij een verstekuitspraak die niet aan de persoon is betekend).¹⁹³ De Nederlandse buitengewone beroepstermijn is daarentegen wel een termijn die begint te lopen vanaf de kennis van de verstekuitspraak (bij een dagvaarding die niet aan de persoon is betekend).¹⁹⁴ De “betekening niet aan de persoon”-vereiste in combinatie met een termijn die begint vanaf de effectieve kennis definieert dan ook wat een buitengewone (verzets- of beroeps)termijn is. De Nederlandse termijnen voor hoger beroep zijn bijgevolg een soort “mengeling” tussen de Belgische termijnen voor hoger beroep enerzijds en de Belgische termijnen voor verzet anderzijds en daarom heeft de rechtsvergelijking ook zijn nut. Ter verduidelijking:

België: hoger beroep	België: verzet	Nederland: hoger beroep
<u>Vonnis op tegenspraak</u> : Tot dertig dagen na de uitspraak	Geen verzet mogelijk tegen een vonnis op tegenspraak	<u>Vonnis op tegenspraak</u> : Tot veertien dagen na de einduitspraak
<u>Verstekvonnis</u> : Tot dertig dagen na de betekening aan de persoon of de woonplaats = <i>gewone beroepstermijn</i>	<u>Verstekuitspraak + betekening van de verstekuitspraak aan de persoon</u> : Tot vijftien dagen na de betekening van de verstekuitspraak = <i>gewone verzetstermijn</i>	<u>Verstekvonnis + dagvaarding aan de persoon/kennis van de zitting</u> : Tot veertien dagen na de einduitspraak = <i>gewone beroepstermijn</i>
<i>Geen buitengewone beroepstermijn</i>	<u>Verstekuitspraak + betekening van de verstekuitspraak niet aan de persoon</u> : Tot vijftien dagen na de kennis van de betekening van de verstekuitspraak = <i>buitengewone verzetstermijn</i>	<u>Verstekvonnis + geen dagvaarding aan de persoon/geen kennis van de zitting</u> : Tot veertien dagen na het ogenblik dat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de betrokkene bekend is = <i>buitengewone beroepstermijn</i>

¹⁹² Art. 203 Sv. In Frankrijk geldt dezelfde regeling, maar termijn bedraagt daar tien dagen: art. 498 CPP.

¹⁹³ Arbitragehof 9 januari 2002, nr. 9/2002, AA 2002, 79 en *Verkeersrecht* 2002, 137.

¹⁹⁴ Niet vanaf de kennis van de betekening, zoals de Belgische buitengewone verzetstermijn.

1.2.3. Actoren

47. BELGIË EN FRANKRIJK: BEKLAAGDE – In de gewone verzetstermijn kan naar Belgisch recht alleen de partij die verstek heeft gelaten verzet aantekenen, wat vooreerst betekent dat men partij in het geding moet zijn.¹⁹⁵ Het gaat dus over de beklagde, de burgerlijke partij of de civielrechtelijke aansprakelijke partij (hierna: CAP).¹⁹⁶ Het openbaar ministerie wordt geacht steeds aanwezig te zijn op de zitting en heeft nooit een verzetsmogelijkheid.¹⁹⁷ Het instellen van buitengewoon verzet is niettemin een alleenrecht voor de veroordeelde beklagde: de andere procespartijen kunnen dit nooit.¹⁹⁸ Dezelfde regeling is van toepassing in het Frans recht (voor een diepgaander onderzoek, zie *infra*, nr. 74 e.v.).¹⁹⁹

48. NEDERLAND: BEKLAAGDE – In Nederland kan de veroordeelde zowel tijdens de gewone als de buitengewone termijn hoger beroep aantekenen.²⁰⁰ Het openbaar ministerie is steeds aanwezig op de zitting, en beschikt bijgevolg slechts over de gewone beroepstermijn.²⁰¹ De “benadeelde partij” heeft niet zelfstandig de mogelijkheid om hoger beroep aan te tekenen, maar de “voeging” van haar vordering duurt wel van rechtswege voort in hoger beroep

¹⁹⁵ D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1455; F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 237; D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 160.

¹⁹⁶ Of zelfs de tussenkomenende partij.

¹⁹⁷ F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 237; D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 160; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (993) 999; G. SCHUIND, *Traité pratique de droit criminel*, II, Brussel, Bruylant, 1942, 319; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 968; D. VANDERMEERSCH, *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 819.

¹⁹⁸ Art. 187, §1, derde lid Sv.; zie ook: Arbitragehof 1 maart 2006, nr. 29/2006, AA 2006, 371, *RABG* 2006, 945, noot en *RGAR* 2006, nr. 14191; Antwerpen 2 oktober 2002, *RW* 2002-03, 991, noot; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1418; T. DE MEESTER, L. AUGUSTYNS, P. TERSAGO en K. BEIRNAERT, *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 118; B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; B. DE SMET, “De wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II), gewikt en gewogen”, *T.Straf*: 2016, (1) 39; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 441, nr. 862.

¹⁹⁹ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St. Kamer* 1906-1907, nr. 73, 7 en *Pasin*. 1908, (133) 136. Frankrijk: Art. 492, tweede lid en art. 493 CPP; J. PRADEL, *Procédure pénale*, Parijs, Editions cujas, 2015, 900; C. RIBEYRE, *Procédure pénale*, Fontaine, Presse universitaires de Grenoble, 2016, nr. 141; A. VITU en R. MERLE, *Traité de droit criminel: Procédure pénale*, Parijs, Editions cujas, 2001, 991.

²⁰⁰ Nederland: art. 404 Nl. Sv.

²⁰¹ Nederland: J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Guida Quint, 1993, 362.

(voor de strafrechter), indien de schadevergoeding is toegewezen.²⁰² Indien haar vordering niet (of slechts gedeeltelijk) is toegewezen, kan de benadeelde partij zich daarvoor voegen in hoger beroep.²⁰³ Een voeging voor de eerste keer in hoger beroep is niet mogelijk.²⁰⁴ Wanneer de veroordeelde of het openbaar ministerie geen hoger beroep aantekenen, kan de benadeelde partij dit wel doen voor de burgerlijke rechter.²⁰⁵

1.2.4. Gevolgen

a. Kracht van gewijsde

49. **SCHORSENDE WERKING?** – Wat zijn de gevolgen van het buitengewoon verzet (afgezien van de devolutieve werking²⁰⁶, die zowel door de aanwending van het verzet in de gewone, als in de buitengewone termijn geldt)? Volgens het Belgisch recht schorst de gewone verzetstermijn de tenuitvoerlegging van de verstekuitspraak. Wanneer deze termijn verstreken is, krijgt de verstekbeslissing kracht van gewijsde en is de verstekuitspraak wel voor tenuitvoerlegging vatbaar.²⁰⁷ Dit moet echter wel worden genuanceerd: indien de betekening van de verstekbeslissing niet aan de persoon van de beklaagde is gebeurd, is de veroordeling nog niet definitief.²⁰⁸ De kracht van gewijsde is dan maar voorlopig. De beklaagde kan dan nog verzet aantekenen in de buitengewone termijn, en wanneer de rechter dit verzet ontvankelijk verklaart, vervalt de oorspronkelijke verstekbeslissing en herleeft de

²⁰² Nederland: art. 421, tweede lid NI.Sv. Zie ook: B. POSTMA, “Art. 404 Sv.” in M. BOONE (ed.), *Sdu commentaar strafvordering*, Den Haag, Sdu, 2015, (385) 386.

²⁰³ Nederland: art. 421, derde lid NI.Sv.

²⁰⁴ Nederland: art. 421, eerste lid NI.Sv.

²⁰⁵ Nederland: art. 421, vierde lid NI.Sv.

²⁰⁶ Zoals reeds in de inleiding gezegd, wordt hier niet de gehele verzetstheorie toegelicht; deze dient de lezer bekend te zijn. Ter herinnering: De devolutieve werking van het verzet omvat overigens twee elementen: ten eerste kan een partij het verzet enkel voor zichzelf aanwenden. Dit eerste aspect van de devolutieve werking brengt meteen ook het tweede met zich mee: aangezien de verzet doende partij het verzet enkel voor zichzelf kan aanwenden, kan het verzet ook niet tot gevolg hebben dat de toestand van deze partij in zijn nadeel wordt gewijzigd. Zie ook: Cass. 30 januari 2001, *RW* 2001-02, 93; Cass. 6 oktober 1993, *Arr. Cass.* 1993, 811, *Pas.* 1993, 797 en *RDPC* 1994, 788; Cass. 2 september 2014, *NC* 2015, 49; W. DE PAUW, “Hebben de afwezigen gelijk? Enkele bedenkingen bij de relatieve werking van de devolutieve kracht van het verzet in strafzaken” in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 139.

²⁰⁷ B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; C. IDOMON, “De invloed van het instellen van verzet tijdens de buitengewone termijn op de rechtsgevolgen van het verstekvonnis en de toepassing van art. 65 Sw” (noot onder Brussel 25 oktober 2000), *RW* 2000-01, 1173; P. TRAEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 536.

²⁰⁸ L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 433-135; F. DERUYCK, *Overzicht van het Belgisch strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2014, 241.

strafvordering.²⁰⁹ Het Hof van Cassatie spreekt van een ontbindende voorwaarde.²¹⁰ Hetzelfde geldt naar Frans recht.²¹¹ Voor de tenuitvoerlegging van een verstekuitspraak in Nederland geldt art. 557, tweede lid Nl. Sv.

b. Schorsing van de verjaring

50. **HERLEVEN STRAFVORDERING** – Tot slot de verjaring van de strafvordering: deze wordt naar Belgisch recht geschorst vanaf de dag dat de gewone termijn voor verzet verstreken is, tot de dag dat er verzet wordt aangetekend in de buitengewone termijn, op voorwaarde dat dit verzet ontvankelijk is.²¹² Dit om de reden dat de strafvordering niet kon worden uitgeoefend in de periode tussen het (voorlopig) in kracht van gewijsde treden van de verstekbeslissing (dus het verstrijken van de gewone termijn) en het herleven van de strafvordering door het instellen van het buitengewoon verzet.²¹³

1.2.5. Tussenbesluit

51. **BELGIË EN FRANKRIJK** – In het Belgisch recht is de regel sinds de wet van 9 maart 1908 ongewijzigd gebleven.²¹⁴ Het enige criterium op basis waarvan al dan niet een buitengewone termijn aan de beklagde wordt toegekend (los van andere ontvankelijkheidsvoorwaarden), is of de betekening van de verstekbeslissing aan de persoon is gebeurd. Ook naar Frans recht geldt dezelfde “betekening niet aan de persoon”-voorwaarde. Zowel in België als in Frankrijk is “de kennis van de betekening” bovendien het sleutelwoord om de concrete buitengewone termijn (die alleen voor de beklagde geldt) te

²⁰⁹ Cass. 25 april 2001, *Arr.Cass.* 2001, 721, *JT* 2001, 631 en *Pas.* 2001, 692; B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, (678) 679; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 72; C. IDOMON, “De invloed van het instellen van verzet tijdens de buitengewone termijn op de rechtsgevolgen van het verstekvonnis en de toepassing van art. 65 Sw” (noot onder Brussel 25 oktober 2000), *RW* 2000-01, (1173) 1174.

²¹⁰ Cass. 26 februari 2014, *Arr.Cass.* 2014, 548, *Pas.* 2014, 521 en *RDPC* 2014, 703.

²¹¹ Frankrijk: J. PRADEL, *Procédure pénale*, Parijs, Editions cujas, 2015, 901.

²¹² Cass. 7 juni 1971, *Pas.* 1971, 1000; Cass. 22 februari 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 706, *JLMB* 1989, 515, *Pas.* 1989, 635 en *RDPC* 1989, 662, noot; Cass. 31 mei 1989, *Arr.Cass.* 1988-89, 1156, *JT* 1989, 674, noot, *Pas.* 1989, 1042 en *RDPC* 1989, 902, noot; Cass. 4 maart 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 634, *Pas.* 1992, 599 en *Verkeersrecht* 1992, 226; Cass. 24 mei 1995, *Arr.Cass.* 1995, 512, *JT* 1995, 718, *Limb.Rechtsl.* 1995, 172, *Pas.* 1995, 537, *RDPC* 1996, 115 en *Verkeersrecht* 1995, 323; Cass. 5 december 2006, *Arr.Cass.* 2006, 2492 en *Pas.* 2006, 2555; Cass. 1 maart 2017, *Rev.dr.pén.* 2017, 743; Corr. Brugge 2 december 2013, *TGR-TWVR* 2014, 284; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 76.

²¹³ C. VAN DEN WYNGAERT en B. DE SMET, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen, Boek 2, Strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2014, 1255.

²¹⁴ Tenzij een verlenging van de termijn van tien naar vijftien dagen door de wet van 15 juni 1981, maar deze wijziging sloeg op de termijn om verzet aan te tekenen in het algemeen, en dus ook op de gewone termijn (zie *supra*, nr. 15).

berekenen. De mogelijkheden om deze kennis aan te tonen, staan naar Frans recht opgesomd in de wet, in België kan dit met alle bewijsmiddelen. Indien niet blijkt dat de beklaagde kennis heeft van de betekening van de verstekbeslissing, is buitengewoon verzet in beide landen mogelijk tot de verjaring van de straf en naar Belgisch recht ook tot de tenuitvoerlegging van het vonnis.

52. NEDERLAND – Tot slot het Nederlands recht: de betekening van de verstekbeslissing die wel of niet aan de persoon is gebeurd, speelt geen rol voor de buitengewone beroepstermijn. Opdat de buitengewone beroepstermijn speelt, is er daarentegen vereist dat de betekening van de dagvaarding niet aan de persoon van de beklaagde is gebeurd of hij niet op een andere wijze kennis had van de datum van de terechtzitting. Bovendien heeft het Nederlands recht ervoor gekozen om deze termijn (die alleen voor de beklaagde geldt) te doen starten de dag nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de beklaagde bekend is. De gelijkenissen tussen deze drie systemen zijn dus treffend.

2. DE BUITENGEWONE TERMIJN CONFORM DE RECHTSPRAAK VAN HET EHRM

53. EHRM-TOETS – Terug even stilstaan bij de titel van dit onderzoek, *“buitengewoon verzet: een adequaat rechtsmiddel?”*, kan geen kwaad. Opdat een rechtsmiddel en zijn termijn als “adequaat” kunnen worden gekwalificeerd, moeten ze aan verschillende vereisten voldoen. Een eerste noodzakelijke voorwaarde is de conformiteit met de rechtspraak van het EHRM omtrent termijnen en verstekuitspraken (art. 6 EVRM). In dit deel wordt dan ook onderzocht in welke mate de verschillende Belgische, Franse en Nederlandse buitengewone termijnen in overeenstemming zijn met deze rechtspraak.

2.1. VERSTEKUITSPRAKEN EN RECHTSMIDDELEN

54. VERZET VERSUS HOGER BEROEP – Een eerste opvallend verschil tussen het Belgische, Franse en Nederlandse stelsel is het soort rechtsmiddel dat de veroordeelde kan aanwenden tegen een uitspraak die in zijn afwezigheid is gewezen. In België en Frankrijk is dit het (buitengewoon) verzet²¹⁵, in Nederland is dit het (buitengewoon) beroep. In deze eerste stap gaan we na of het EVRM en de rechtspraak van het EHRM de lidstaten verplicht om een proces dat in afwezigheid van de beklaagde is gevoerd, over te doen, en zo ja, aan de hand van welk soort rechtsmiddel dit dan moet gebeuren.

²¹⁵ Hoewel er naar Frans en Belgisch recht ook hoger beroep mogelijk is tegen verstekuitspraken, wordt in deze verhandeling enkel het verzet getoetst.

2.1.1. *Recht op een rechtsmiddel?*

55. GEEN ABSOLUUT RECHT – In beginsel moet een beklagde die bij verstek veroordeeld is de kans krijgen om op een nieuw proces in zijn aanwezigheid te worden berecht.²¹⁶ Het EHRM beschouwt de mogelijkheid om de zaak opnieuw te laten behandelen na een verstekbeslissing namelijk als een toepassing van het recht op toegang tot de rechter, en dus als een onderdeel van art. 6 EVRM.²¹⁷ Dit recht op een nieuw proces is echter niet absoluut en kan dan ook beperkt worden door de nationale wetgever.²¹⁸ Indien is vastgesteld dat de verstek latende partij afstand heeft willen doen van zijn recht om te verschijnen en zich te verdedigen of indien hij zich heeft willen onttrekken aan justitie, zijn beperkingen geoorloofd.²¹⁹ Er bestaat dus geen ongelimiteerd recht op een rechtsmiddel na een berechting in de afwezigheid van de beklagde.

56. AFSTAND – Wat houdt zo'n afstand in? Ten eerste kan dit zowel impliciet als expliciet gebeuren, zolang de afstand maar op ondubbelzinnige

²¹⁶ EHRM 9 september 2003, nr. 30900/02, Jones/Verenigd Koninkrijk; EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, Gakharia/Georgië, §35; J. HUYSMANS, *Legitieme verdediging*; Antwerpen, Intersentia, 2017, 605; R. VERSTRAETEN, A. BAILLEUX, J. HUYSMANS en S. DE HERT, “Stevige verbouwingen in het strafprocesrecht: de procedure met voorafgaande erkenning van schuld, de invoering van conclusietermijnen in strafzaken en een vernieuwd stelsel van rechtsmiddelen”, *Themis* 2015, (123) 183.

²¹⁷ EHRM 12 februari 1985, nr. 9024/80, Colozza/Italië, §29; EHRM 13 februari 2001, nr. 29731/96, Krombach/Frankrijk, §85; EHRM 14 juni 2001, nr. 20491/92, Medenica/Zwitserland, §54; EHRM 9 september 2003, nr. 30900/02, Jones/Verenigd Koninkrijk; EHRM 18 mei 2004, nr. 67972/01, Somogyi/Italië, §66; EHRM 23 mei 2006, nr. 24379/02, Kounov/Bulgarije, §42; EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België, §48; EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België, §26; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, Gakharia/Georgië, §35; EHRM 14 februari 2017, nr. 30749/12, Hokkeling/Nederland, §58; L. ARNOU, “Het laten van verstek en het aantekenen van verzet in strafzaken. Een hoogmis van het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging” in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 3; P. THEVISSSEN, “Signification et opposition en matière pénale: écueils et guet-apens”, *RDPC* 2015, (305) 331.

²¹⁸ L. ARNOU, “Het laten van verstek en het aantekenen van verzet in strafzaken. Een hoogmis van het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging” in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 3; B. DE SMET, “Geen beoordeling van de verstekbeslissing bij ongedaan verzet” (noot onder Cass. 28 mei 2008), *RW* 2009-10, (798) 800.

²¹⁹ EHRM 14 juni 2001, nr. 20491/92, Medenica/Zwitserland, §57 en 59; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §82; EHRM 23 mei 2006, nr. 24379/02, Kounov/Bulgarije, §42; EHRM 14 januari 2010, nr. 53451/07, Popovitsi/Griekenland; EHRM 4 maart 2014, nr. 7942/05 en 24838/05, Dilipak en Karakaya/Turkije, §78; EHRM 25 maart 2014, nr. 25714/05, Stoyanov-Kobuladze/Bulgarije, §36; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Aždajić/Slovenië, §50; EHRM 26 januari 2017, nr. 52009/07, Lena Atanasova/Bulgarije, §52; EHRM 14 februari 2017, nr. 30749/12, Hokkeling/Nederland, §58. Zie ook: T. DE MEESTER, L. AUGUSTYNS, P. TERSAGO en K. BEIRNAERT, *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 117; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 376.

wijze vaststaat.²²⁰ Ten tweede moet de afstand om te verschijnen en zich te verdedigen op de terechtzitting ook omringd zijn door procedurele waarborgen.²²¹ Ten slotte mag de afstand van een recht dat beschermd wordt door art. 6 EVRM niet in strijd zijn met een belangrijk publiek belang.²²² Concreet kan die afstand worden afgeleid uit de kennis van het proces.²²³ Indien deze voorwaarden niet zijn vervuld, en indien er dus geen sprake is van een volwaardige afstand, moet de nationale wetgever voorzien in een rechtsmiddel opdat de procedure nog een keer kan worden overgedaan.²²⁴

2.1.2. Soort rechtsmiddel?

57. A FRESH DETERMINATION OF THE MERITS – Nu we weten dat een beklagde die bij verstek is veroordeeld in principe recht heeft op een tweede behandeling, is de vraag aan de hand van welk rechtsmiddel dit moet gebeuren of wat hieromtrent de voorwaarden zijn. Het EHRM aanvaardt dat de lidstaten over een grote vrijheid beschikken wat betreft de keuze van middelen om aan de vereisten van een eerlijk proces in de zin van art. 6 EVRM te voldoen.²²⁵

²²⁰ EHRM 12 februari 1985, nr. 9024/80, Colozza/Italië, §28; EHRM 23 november 1993, nr. 14032/88, Poitrimol/Frankrijk, §31; EHRM 23 februari 1999, nr. 34966/97, De Groot/Nederland; EHRM 30 november 2000, nr. 52868/99, Kwiatkowska/Italië; EHRM 16 oktober 2001, nr. 71555/01, Einhorn/Frankrijk, §33; EHRM 18 mei 2004, nr. 67972/01, Somogyi/Italië, §73; EHRM 24 maart 2005, nr. 9808/02, Stoichkov/Bulgarije, §56; EHRM 23 mei 2006, nr. 24379/02, Kounov/Bulgarije, §43; EHRM 18 oktober 2006, nr. 18114/02, Hermi/Italië, §73; EHRM 13 oktober 2009, nr. 42981/04, Övüs/Turkije, §49; EHRM 13 maart 2012, nr. 40962/04, Nefedov/Rusland, §40; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §51; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, Gakharia/Georgië, §36; EHRM 26 januari 2017, nr. 52009/07, Lena Atanasova/Bulgarije, §52.

²²¹ EHRM 23 november 1993, nr. 14032/88, Poitrimol/Frankrijk, §31; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §86; EHRM 24 maart 2005, nr. 9808/02, Stoichkov/Bulgarije, §55; EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §55; EHRM 18 oktober 2006, nr. 18114/02, Hermi/Italië, §73; EHRM 13 maart 2012, nr. 40962/04, Nefedov/Rusland, §40; EHRM 4 maart 2014, nr. 7942/05 en 24838/05, Dilipak en Karakaya/Turkije, §79; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §51; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, Gakharia/Georgië, §36.

²²² Bijvoorbeeld het bevel tot medebrenging. EHRM 30 november 2000, nr. 52868/99, Kwiatkowska/Italië; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §86; EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §53; EHRM 18 oktober 2006, nr. 18114/02, Hermi/Italië, §73; EHRM 13 oktober 2009, nr. 42981/04, Övüs/Turkije, §49; EHRM 13 maart 2012, nr. 40962/04, Nefedov/Rusland, §40; EHRM 4 maart 2014, nr. 7942/05 en 24838/05, Dilipak en Karakaya/Turkije, §79; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §51; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, Gakharia/Georgië, §36.

²²³ EHRM 12 februari 1985, nr. 9024/80, Colozza/Italië, §32; EHRM 4 maart 2014, nr. 7942/05 en 24838/05, Dilipak en Karakaya/Turkije, §87 en 106; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §58; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §42; EHRM 26 januari 2017, nr. 52009/07, Lena Atanasova/Bulgarije, §45 en 47.

²²⁴ EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §55 en 59; EHRM 23 mei 2006, nr. 24379/02, Kounov/Bulgarije, §50-51; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §50.

²²⁵ EHRM 12 februari 1985, nr. 9024/80, Colozza/Italië, §30; EHRM 14 juni 2001, nr. 20491/92, Medenica/Zwitserland, §55; EHRM 18 mei 2004, nr. 67972/01, Somogyi/Italië, §67; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §83; EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §51; EHRM 25 maart 2014, nr. 25714/05, Stoyanov-Kobuladze/Bulgarije, §36; EHRM 15 april 2015, nr. 14204/07, Mihelj/Slovenië, §38; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §50.

Het benadrukt hierbij wel dat de nationale procedurele middelen effectief moeten zijn, alleszins wanneer de betrokkene geen afstand heeft gedaan van zijn recht om te verschijnen en zich te verdedigen of zich niet heeft proberen te onttrekken aan justitie.²²⁶ Het EHRM blijft op het eerste zicht dus vaag over de wijze waarop, of het rechtsmiddel waardoor een proces moet worden overgedaan na een veroordeling bij verstek. Het Hof spreekt wel over “*a fresh determination of the merits of the charge, in respect of both law and fact*”²²⁷, maar ook deze zinsnede brengt geen duidelijkheid. Een studie van de rechtspraak dringt zich dus op.

a. Verzet

58. **THOMANN/ZWITSERLAND** – In de zaak Thomann/Zwitserland²²⁸ oordeelde het EHRM dat de rechters die een zaak opnieuw moeten beslechten, na eerder de betrokkene te hebben veroordeeld in zijn afwezigheid, niet gebonden zijn door deze eerste beslissing. Met andere woorden, het feit dat hetzelfde vonnisgerecht als in de verstekprocedure in tweede instantie nogmaals over de zaak oordeelt, doet geen afbreuk aan de onpartijdigheid van de rechters, ook al is dit vonnisgerecht zelfs tweemaal op dezelfde manier samengesteld.²²⁹ Het arrest rechtvaardigt zo het principe van verzet, waarbij de zaak wordt overgedaan op hetzelfde niveau, eventueel door dezelfde rechters, als de procedure bij verstek.²³⁰ Dit arrest heeft zodoende belang voor de Belgische en Franse situatie.

b. Hoger beroep

59. **JONES/VERENIGD KONINKRIJK** – Het overdoen van het proces voor dezelfde gerechtelijke instantie na een veroordeling bij verstek is dus

²²⁶ EHRM 12 februari 1985, nr. 9024/80, Colozza/Italië, §30; EHRM 14 juni 2001, nr. 20491/02, Medenica/Zwitserland, §55; EHRM 18 mei 2004, nr. 67972/01, Somogyi/Italië, §67; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §83; EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §51; EHRM 15 april 2015, nr. 14204/07, Mihelj/Slovenië, §38. Zie ook: T. DE MEESTER, L. AUGUSTYNS, P. TERSAGO en K. BEIRNAERT, *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 116.

²²⁷ EHRM 16 oktober 2001, nr. 71555/01, Einhorn/Frankrijk, §33; EHRM 9 september 2003, nr. 30900/02, Jones/Verenigd Koninkrijk; EHRM 18 mei 2004, nr. 67972/01, Somogyi/Italië, §66; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §82; EHRM 9 juni 2005, nr. 42191/02, R.R./Italië, §50; EHRM 23 mei 2006, nr. 24379/02, Kounov/Bulgarije, §42; EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België, §48; EHRM 24 januari 2014, nr. 45847/09, Ioannis Papageorgiou/Griekenland, §40; EHRM 4 maart 2014, nr. 7942/05 en 24838/05, Dilipak en Karakaya/Turkije, §78; EHRM 25 maart 2014, nr. 25714/05, Stoyanov-Kobuladze/Bulgarije, §36; EHRM 15 april 2015, nr. 14204/07, Mihelj/Slovenië, §37; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajić/Slovenië, §50; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §37; EHRM 14 februari 2017, nr. 30749/12, Hokkeling/Nederland, §58.

²²⁸ EHRM 10 juni 1996, nr. 17602/91, Thomann/Zwitserland.

²²⁹ EHRM 10 juni 1996, nr. 17602/91, Thomann/Zwitserland, §35-37.

²³⁰ Zie ook: EHRM 18 december 2008, nr. 30609/04, Vaillant/Frankrijk, §30; EHRM 27 mei 2014, nr. 4455/10, Marguš/Kroatië, §85.

geoorloofd volgens de Europese rechtspraak, maar is dit ook verplicht? In het arrest *Jones/Verenigd Koninkrijk*²³¹ oordeelde het EHRM dat dit geen vereiste is. De nieuwe beoordeling na een verstekprocedure moet dus niet noodzakelijk een beoordeling door hetzelfde vonnisgerecht zijn, maar kan ook gebeuren door een hogere gerechtelijke instantie. Dit werd later nog bevestigd in *Mihelj/Slovenië*.²³² Deze rechtspraak rechtvaardigt dan weer de Nederlandse situatie, waarin het verzet werd afgeschaft, maar de mogelijkheid nog openstaat om hoger beroep aan te tekenen tegen een verstekvonnis. In dit opzicht kunnen we dan ook besluiten dat zowel het Belgische, Franse als Nederlandse recht de EHRM-test doorstaan.

2.2. CONCRETE INVULLING RECHTSMIDDELEN

60. DRIE SPECIFIEKE ASPECTEN – Het EHRM laat dus een ruime appreciatiemarge aan de lidstaten wat betreft de rechtsmiddelen die kunnen worden aangewend tegen verstekbeslissingen. De lidstaten kunnen zo hun nationaal recht invullen volgens hun eigen voorkeuren, zolang ze de minimumvoorwaarden die het EHRM oplegt respecteren. In tweede instantie focussen we nu dan ook op de invulling die het Belgische, Franse en Nederlandse recht aan het (buitengewoon) verzet en het (buitengewoon) beroep geven. Enkele aspecten die de Belgische buitengewone termijn typeren, zullen in dit hoofdstuk getest worden op hun conformiteit met de rechtspraak van het EHRM, met name de betekening van de verstekuitspraak, de verzetstermijn *an sich* en het alleenrecht van de beklaagde. Er wordt daarbij (indien mogelijk) teruggekoppeld naar het Frans en Nederlands recht.

2.2.1. Betekening van de verstekuitspraak

61. BETEKENING – Het Belgisch recht verschaft een buitengewone verzetstermijn wanneer de betekening van de verstekuitspraak niet aan de persoon is gebeurd. Is de verstekuitspraak wel aan de persoon van de beklaagde betekend, dan wordt die geacht kennis te hebben van deze uitspraak en zodoende staat er geen bijkomende termijn open. De betekening van de verstekuitspraak is dus het kerncriterium in de theorie van het buitengewoon verzet.²³³ Welke vereisten legt het EHRM op ten aanzien van deze betekening?

a. Aan de persoon

62. GEEN SPECIFIEKE BETEKENINGSVORM – Is de betekening van een verstekuitspraak aan de persoon verplicht volgens het EHRM? Het Hof

²³¹ EHRM 9 september 2003, nr. 30900/02, *Jones/Verenigd Koninkrijk*.

²³² EHRM 15 april 2015, nr. 14204/07, *Mihelj/Slovenië*, §37.

²³³ Zie ook: L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 431.

beoordeelt de nationale betekenisregels nooit als zodanig²³⁴ en art. 6 EVRM vereist dan ook geen specifieke vorm wat betreft de betekening van een uitspraak.²³⁵ Het Hof stelt wel dat indien de levering van procesdocumenten niet “*in person*” gebeurt, dit een belemmering van het recht om zich te verdedigen kan uitmaken.²³⁶ Het is echter problematisch dat het EHRM nooit expliciet formuleert wat het juist bedoelt met “*person*”. Gaat dit om een betekening aan de betrokkene zelf, of valt een huisgenoot van deze persoon ook onder deze notie? Daarop geeft het Hof geen sluitend antwoord (zie *infra*, nr. 101). Niettemin besluit het EHRM niet snel tot een schending indien de verstekuitspraak niet aan de persoon van de beklagde wordt betekend. De volgende rechtszaken tonen dit aan.

63. IN PERSOON? – In de zaak Bogonos/Rusland²³⁷, een burgerlijke zaak, liet meneer Bogonos verstek gaan en werd deze verstekuitspraak nooit aan zijn persoon betekend, hoewel hij hiervoor talloze verzoeken en klachten indiende. Voor het EHRM haalde hij dan ook een schending van art. 6 EVRM aan, omwille van het feit dat hij geen informatie gekregen had omtrent de uitkomst van het geschil. Het EHRM benadert het concept “betekening van de uitspraak” vanuit het recht op toegang tot de rechter en oordeelt dat dit recht niet inhoudt dat een uitspraak bijvoorbeeld bij aangetekende brief moet verstuurd worden naar een procespartij.²³⁸ Het Hof besloot dan ook dat er geen schending voorhanden was. Ook de zaak Weber/Duitsland²³⁹ is van civielrechtelijke aard. Daar erkende het Hof dat een publieke kennisgeving van de verstekuitspraak (bijvoorbeeld op een mededelingsbord) de procespartijen kan verhinderen om binnen de relevante termijn een rechtsmiddel in te stellen, en dus het recht op toegang tot de rechter kan belemmeren. Weber had echter zelf besloten om tijdens het proces te verhuizen naar een land waar de betekening bijna onmogelijk was, terwijl hij ook kennis had van het proces dat tegen hem gevoerd, en dus ook op de hoogte was van het feit dat een verstekbeslissing kon worden geveld indien hij niet deelnam aan het proces.²⁴⁰

²³⁴ EHRM 21 mei 2015, nr. 53723/13, *Zavodnik/Slovenië*, §74; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, *Azdajić/Slovenië*, §55; EHRM 31 mei 2016, nr. 2430/06, 1454/08, 11670/10 en 12938/12, *Gankin/Rusland*, §35.

²³⁵ EHRM 5 februari 2004, nr. 68798/01, *Bogonos/Rusland*; EHRM 2 oktober 2007, nr. 30203/03, *Weber/Duitsland*; EHRM 10 juni 2010, nr. 27841/07, *Orams/Cyprus*; EHRM 21 mei 2015, nr. 53723/13, *Zavodnik/Slovenië*, §70; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, *Azdajić/Slovenië*, §48; EHRM 31 mei 2016, nr. 2430/06, 1454/08, 11670/10 en 12938/12, *Gankin/Rusland*, §28; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, *Gyuleva/Bulgarije*, §35; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, *Gakharia/Georgië*, §33; EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 et 67755/14, *Ivanova en Ivashova/Rusland*, §46.

²³⁶ EHRM 2 oktober 2007, nr. 30203/03, *Weber/Duitsland*; EHRM 21 mei 2015, nr. 53723/13, *Zavodnik/Slovenië*, §70; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, *Azdajić/Slovenië*, §48; EHRM 31 mei 2016, nr. 2430/06, 1454/08, 11670/10 en 12938/12, *Gankin/Rusland*, §28; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, *Gyuleva/Bulgarije*, §35; EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, *Gakharia/Georgië*, §33.

²³⁷ EHRM 5 februari 2004, nr. 68798/01, *Bogonos/Rusland*.

²³⁸ Zie ook: EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 et 67755/14, *Ivanova en Ivashova/Rusland*, §46.

²³⁹ EHRM 2 oktober 2007, nr. 30203/03, *Weber/Duitsland*.

²⁴⁰ A contrario: EHRM 17 januari 2017, nr. 30459/13, *Gakharia/Georgië*, §42.

Het Hof kwam dan ook tot de conclusie dat de vordering “*manifestly ill-founded*” was. Een persoonlijke betekening van de verstekuitspraak is volgens deze rechtspraak van het EHRM dus niet noodzakelijk.

64. RECHTSMIDDEL – Hoewel het EHRM dus bijzonder soepel omgaat met de wijze van betekening van een verstekuitspraak, vereist het wel dat de veroordeelde toch op één of andere manier de mogelijkheid heeft om kennis te krijgen van deze uitspraak, en dit met het oog op het eventueel aanwenden van een rechtsmiddel. Ook betekeningsregels mogen immers het recht op toegang tot de rechter niet beknotten.²⁴¹ Zo stelt het Hof in *Zavodnik/Slovenië*: “*Moreover, the right of access to a court entails the entitlement to receive adequate notification of judicial decisions, particularly in cases where an appeal might be sought within a specified time-limit.*”²⁴² Het arrest spreekt dan wel over “*an appeal*”, het lijkt dat dit kan uitgebreid worden naar het verzet, aangezien de focus in deze zin op de “*time-limit*” ligt, en niet als zodanig op het soort rechtsmiddel. De reeds voorgenoemde rechtszaken zijn echter wel allemaal van civielrechtelijke aard, en aangezien strafzaken andere dynamieken kennen dan burgerlijke zaken, moet voorzichtig worden omgegaan met de daarin geformuleerde conclusies.

65. TOEPASSING: BELGISCH RECHT – Doorstaat het Belgische verzet de EHRM-toets op dit punt? Het Hof vereist dat er een “adequate” betekening gebeurt van de uitspraken, in het bijzonder wanneer er een specifieke termijn geldt om een rechtsmiddel in te stellen tegen deze uitspraak. Het Belgische recht kent hiervoor twee systemen: de betekening aan de persoon en de betekening die niet aan de persoon is gebeurd. Deze laatste vorm is uiteraard een iets minder “adequate” manier van betekenen, en wordt daarom omringd door de waarborg van een langere verzetstermijn, namelijk de buitengewone termijn. In deze zin valt er dus niets aan te merken op het Belgisch verzet. Een aanpassing dringt zich niet op, en een kijkje bij onze buurlanden is dus niet noodzakelijk.

b. Informatieplicht

66. FUNCTIE – Dit tweede luik focust op specifieke rechtspraak van het EHRM omtrent het Belgische verzet. De betekening van de verstekuitspraak heeft een informatieve functie: het is enerzijds een mededeling van de inhoud van de beslissing, maar anderzijds vereist het EHRM ook dat de veroordeelde zo expliciet mogelijk in kennis wordt gesteld van het recht om een

²⁴¹ EHRM 31 mei 2007, nr. 61655/00, *Miholapa/Litouwen*, §23; EHRM 13 oktober 2009, nr. 42981/04, *Övüs/Turkije*, §47; EHRM 8 juni 2013, nr. 37576/05, *S.C. Raisa M. Shipping S.R.L./Roemenië*, §29.

²⁴² EHRM 21 mei 2015, nr. 53723/13, *Zavodnik/Slovenië*, §71. Zie ook: EHRM 10 februari 2005, nr. 69315/01, *Sukhorubchenko/Rusland*, §53; EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 et 67755/14, *Ivanova en Ivashova/Rusland*, §43. Ook dit zijn burgerlijke zaken.

rechtsmiddel in te stellen tegen deze verstekuitspraak, evenals de vormvereisten en termijnen die hierbij moeten worden nageleefd.²⁴³ Het Hof kwam tot dit besluit in de arresten Da Luz Domingues Ferreira/België²⁴⁴, Hakimi/België²⁴⁵ en Faniël/België²⁴⁶.

67. TOEPASSING: BELGISCH RECHT – Is het Belgisch recht ondertussen – drie veroordelingen en ettelijke jaren verder – in overeenstemming met deze rechtspraak van het EHRM? In navolging van de veroordeling die België opliep in Da Luz Domingues Ferreira/België²⁴⁷ (zie *supra*, nr. 66) oordeelde het Hof van Cassatie dat wanneer een verstekuitspraak betekend is aan een beklaagde in een buitenlandse gevangenis, zonder dat hij ingelicht is over de rechtsmiddelen die hij nog kan aanwenden tegen deze beslissing, deze betekening zonder gevolg blijft (en dus onregelmatig is).²⁴⁸ Later bevestigde het Hof deze rechtspraak ook ten aanzien van beklaagden die zich in België bevinden.²⁴⁹ Zie hier het belang van deze rechtspraak voor de buitengewone verzetstermijn: deze start immers de dag na het verstrijken van de gewone termijn. De gewone verzetstermijn begint echter pas te lopen vanaf de regelmatige betekening de verstekbeslissing.²⁵⁰ Indien de gewone termijn niet

²⁴³ EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België, §58; EHRM 29 juni 2010, nr. 665/08, Hakimi/België, §36; EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België, §30; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, Assunção Chaves/Portugal, §81; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §67; L. ARNOU, “Het laten van verstek en het aantekenen van verzet in strafzaken. Een hoogmis van het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging” in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (1) 8-13; T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Straf.* 2016, 237; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 40.

²⁴⁴ EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België.

²⁴⁵ EHRM 29 juni 2010, nr. 665/08, Hakimi/België.

²⁴⁶ EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België.

²⁴⁷ EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België.

²⁴⁸ Cass. 9 april 2008, *Arr. Cass.* 2008, 874, *Juristenkrant* 2008, 1, *JT* 2008, 403, *Pas.* 2008, 851, concl. D. VANDERMEERSCH, *Rev.dr.pén.* 2008, 839, concl. D. VANDERMEERSCH, *RW* 2008-09, 927, noot N. COLPAERT, *TBP* 2009, 421 en *T.Straf.* 2008, 215, noot.

²⁴⁹ Cass. 23 februari 2011, *Arr. Cass.* 2011, 614, *Pas.* 2011, 630, *RW* 2012-13, 215, noot B. DE SMET en *T.Straf.* 2011, 207, noot C. VAN DEUREN. In navolging van EHRM 29 juni 2010, nr. 665/08, Hakimi/België en EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België.

²⁵⁰ Cass. 6 oktober 2004, *Arr. Cass.* 2004, 1536 en *Pas.* 2004, 1481; Cass. 23 februari 2011, *Arr. Cass.* 2011, 614, *Pas.* 2011, 630, *RW* 2012-13, 215, noot B. DE SMET en *T.Straf.* 2011, 207, noot C. VAN DEUREN; Cass. 1 oktober 2014, *Arr. Cass.* 2014, 2033, *JLMB* 2015, 101, noot en *Pas.* 2014, 2021; Cass. 9 maart 2016, *JLMB* 2017, 636 en *T.Straf.* 2016, 236, noot T. DECAIGNY; G. BELTJENS, *Encyclopédie du droit criminel belge. Le Code d'instruction criminelle belge et les lois spéciales*, I, Brussel, Bruylant, 1903, 445; A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, II, Brussel, Bruylant, 1951, 639, nr. 730; B. DE SMET, “Vormvereisten bij de betekening van verstekvonnissen” (noot onder Cass. 23 februari 2011), *RW* 2012-13, (216) 217; O. MICHIELS, “L'opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 375; C. PHILIPS, “Droit au procès équitable: les règles relatives à l'opposition doivent être

begint te lopen door een onregelmatige betekening, gaat de buitengewone verzetstermijn bijgevolg ook niet in.²⁵¹

Het Hof van Cassatie schikt zich dus naar de rechtspraak van het EHRM.²⁵² Hoe zit het met de wetgever? Het College van Procureurs-generaal vaardigde naar aanleiding van Da Luz Domingues Ferreira/België een omzendbrief uit, waarin de opdracht werd neergeschreven dat de akte van betekening van een verstekuitspraak melding moet maken van (zowel de vorm als de termijnen van) de verzetsprocedure.²⁵³ Ook art. 187 Sv. werd aangepast, maar enkel wat betreft de betekening van een verstekbeslissing in het buitenland.²⁵⁴ Overigens kan gewezen worden op het beoogde art. 46bis Ger.W., dat deze informatieverplichting in strafzaken wettelijk moest verankeren.²⁵⁵ Het artikel werd echter nooit afgekondigd of gepubliceerd, in tegenstelling tot art. 792

notifiées au condamné par défaut”, *BJS* 2011, 11; G. SCHUIND, *Traité pratique de droit criminel*, II, Brussel, Bruylant, 1942, 321.

²⁵¹ Cass. 14 maart 1979, *Pas.* 1979, 829 en *RW* 1979-80, 2095, noot; Cass. 12 juni 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 1343 en *Pas.* 1984, 1249; Cass. 14 november 1989, *Arr.Cass.* 1989-90, 361, *JT* 1990, 327, *Pas.* 1990, 322 en *RW* 1989-90, 1258; Cass. 3 maart 1998, *Arr.Cass.* 1998, 259 en *Pas.* 1998, 115; Cass. 9 maart 2016, *JLMB* 2017, 636 en *T.Straf.* 2016, 236, noot T. DECAIGNY; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1421; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 73; D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 168; P. THEVISSSEN, en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 259.

²⁵² Zie ook: Cass. 1 oktober 2014, *Arr.Cass.* 2014, 2033, *JLMB* 2015, 101, noot en *Pas.* 2014, 2021; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 375; C. PHILIPS, “Droit au procès équitable: les règles relatives à l’opposition doivent être notifiées au condamné par défaut”, *BJS* 2011, 11; P. THEVISSSEN en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 259.

²⁵³ Omzendbrief nr. COL 5/2008 van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep, betreffende de richtlijn inzake kennisgeving van zijn rechten aan een al dan niet in het Rijk of in het buitenland in hechtenis verkerende bij verstek veroordeelde persoon, 18 juni 2008.

²⁵⁴ Wet van 30 december 2009 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, *BS* 15 januari 2010. Zie ook: C. VAN DEUREN, “Informatieplicht omtrent rechtsmiddelen veralgemeend?” (noot onder EHRM 1 maart 2011), *T.Straf.* 2011, (192) 193.

²⁵⁵ Wetsvoorstel tot invoeging in het Gerechtelijk Wetboek van een artikel 46bis waarbij de verplichting wordt opgelegd om in elke akte van kennisgeving of betekening van een vonnis de termijn te vermelden waarbinnen tegen dat vonnis kan worden opgekomen, *Parl.St.* Kamer 1992-93, nr. 962/1; Wetsvoorstel tot invoeging in het Gerechtelijk Wetboek van een artikel 46bis waarbij de verplichting wordt opgelegd om in elke akte van kennisgeving of betekening van een vonnis de termijn te vermelden waarbinnen tegen dat vonnis kan worden opgekomen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1279/1. Zie ook: L. ARNOU, “Het laten van verstek en het aantekenen van verzet in strafzaken. Een hoogmis van het recht op een eerlijk proces en de rechten van verdediging” in L. HUYBRECHTS, J. ROZIE, F. DERUYCK en F. VAN VOLSEM (eds.), *Na rijp beraad. Liber amicorum Michel Rozie*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (1) 12; G. DE LEVAL, “L’information du justiciable en ce qui concerne l’exercice des recours: une urgence législative” (noot onder Rb. Luik 2 september 2014), *JLMB* 2015, (126) 128; C. VAN DEUREN, “Informatieplicht omtrent rechtsmiddelen veralgemeend?” (noot onder EHRM 1 maart 2011), *T.Straf.* 2011, (192) 193.

Ger.W., dat in burgerlijke zaken in een wettelijke informatieplicht voorziet.²⁵⁶ Een wettelijke basis omtrent de informatieplicht voor betekeningen binnen België bestaat in strafzaken dus nog niet; bovenstaande omzendbrief is de enige terugvalbasis.²⁵⁷ Over de vraag of dit volstaat om te voldoen aan de eisen van de rechtspraak van het EHRM, kan dan ook worden gediscussieerd.

In een arrest van 9 maart 2016²⁵⁸ maakte het Hof van Cassatie intussen een opmerkelijke ommezwaai (of loutere nuancering?) ten aanzien van zijn eerdere en hierboven vermelde rechtspraak.²⁵⁹ Het ging om een verkeerszaak waarbij het verval van het recht tot sturen in de buitengewone verzetstermijn ten uitvoer werd gelegd. Bij het verstrijken van de gewone verzetstermijn is het vonnis immers voor tenuitvoerlegging vatbaar (zie *supra*, nr. 49). Overeenkomstig art. 40 van de Wegverkeerswet ging het openbaar ministerie over tot een persoonlijke kennisgeving van dit rijverbod aan de veroordeelde. Het kennisgevingsformulier bevatte onder meer de datum van de betekening van de verstekuitspraak, waardoor een persoonlijke kennisname van het kennisgevingsformulier ook een kennisname van de betekening met zich meebracht. Bijgevolg kan de betrokkene slechts ontvankelijk verzet aantekenen binnen vijftien dagen na de kennisgeving van het rijverbod. Echter, het kennisgevingsformulier vermeldde niet dat de betrokkene het recht had om verzet aan te tekenen, en de termijnen en vormvereisten hieromtrent, aangezien bovengenoemde omzendbrief niet voorschrijft dat deze informatieplicht ook geldt ten aanzien van dergelijke daden van uitvoering.²⁶⁰

²⁵⁶ C. VAN DEUREN, "Informatieplicht omtrent rechtsmiddelen veralgemeend?" (noot onder EHRM 1 maart 2011), *T.Strafr.* 2011, (192) 193.

²⁵⁷ T. BAUWENS, "Opnieuw over informatieplicht omtrent rechtsmiddelen. De niet-geïnformeerde wordt niet geacht de wet te kennen" (noot onder Brussel 16 november 2012), *T.Strafr.* 2013, (324) 325; B. DE SMET, "Vormvereisten bij de betekening van verstekvonnissen" (noot onder Cass. 23 februari 2011), *RW* 2012-13, (216) 217; P. THEVISSSEN, "La notification des règles d'opposition comme condition du procès équitable", *JLMB* 2011, (794) 797-798; P. THEVISSSEN en D. CHICHOYAN, "Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II" in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 260.

²⁵⁸ Cass. 9 maart 2016, *JLMB* 2017, 636 en *T.Strafr.* 2016, 236, noot T. DECAIGNY.

²⁵⁹ Zie ook: D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1466; T. DECAIGNY, "Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet" (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Strafr.* 2016, 237-239; C. DE ROY, "Kroniek wegverkeersrecht 2014-2016: overzicht van de belangrijkste evoluties in de rechtspraak", *RW* 2016-17, (1282) 1295; F. DISCEPOLI, "Loi 'pot-pourri II' un an et demi après. Premier bilan jurisprudentiel esquissé", *Pli jur.* 2017, (31) 32; P. THEVISSSEN en D. CHICHOYAN, "Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II" in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 261; P. TRAEEST, "Art. 187 Sv." in M. DE BUSSCHER, J. MEESE, D. VAN DER KELEN en J. VERBIST (eds.), *Guiding strafprocesrecht*, 2017, Brussel, Larcier, (450) 453; P. TRAEEST en J. MEESE, "De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia" in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 529.

²⁶⁰ T. DECAIGNY, "Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet" (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Strafr.* 2016, (237) 238.

Slechts voor één daad van uitvoering geeft de omzendbrief de expliciete instructie om de betrokkene in te lichten over de mogelijkheid tot verzet, haar vorm en termijn, namelijk het vattingsbevel (maar dit moet dus niet bij de kennisgeving van de tenuitvoerlegging van een rijverbod).²⁶¹ Eiser in cassatie argumenteerde dan ook dat, in het licht van de rechtspraak van het EHRM omtrent de betekening en de informatieplicht, het verzet dat pas was ingesteld nadat de vijftien dagen na het ontvangen van het kennisgevingsformulier waren verlopen, niet laattijdig was. Het Hof van Cassatie was niettemin duidelijk: de kennisname van de betekening die wordt vereist om de buitengewone verzetstermijn te bepalen, is aan geen enkele vormvoorwaarde onderworpen. Op het ogenblik dat de verstek latende partij kennis krijgt van de betekening, legt geen enkele wetbepaling op dat zij nogmaals wordt ingelicht over de mogelijkheid en wijze om verzet in te stellen, aangezien dit al in de akte van betekening vermeld is. Het Hof verbrak dan ook het vonnis dat het laattijdig verzet ontvankelijk had verklaard wegens het ontbreken van deze vermeldingen in het kennisgevingsformulier. Hoewel de betekening dus aan bepaalde inhoudelijke minimumvereisten moet voldoen, gelden deze niet ten aanzien van een latere kennisgeving van deze betekening. In 2015 (herhaald in 2017) oordeelde het Hof bovendien nog dat het niet voldoende is dat de info omtrent het aanwenden van een rechtsmiddel tegen een verstekuitspraak enkel in de dagvaarding wordt meegedeeld; de akte van betekening zelf moet ook deze informatie bevatten.²⁶² Een zeer strenge rechtspraak over de betekening zelf (gewone termijn), maar een dermate soepele rechtspraak omtrent de kennis van de betekening (buitengewone termijn) doet de vraag rijzen of de houding van het Hof van Cassatie wel in overeenstemming is met bovenstaande rechtspraak van het EHRM omtrent de informatieverplichting. To be continued?

2.2.2. Termijnen

68. BEGINPUNT, DUUR EN EINDPUNT – Een tweede belangrijk element in deze paper betreft de termijnen *an sich*. De Belgische, Franse en Nederlandse wetgever hanteren zeer gelijkaardige buitengewone termijnen om een rechtsmiddel in te stellen tegen een verstekuitspraak, namelijk respectievelijk vijftien dagen, tien dagen en veertien dagen. Het begin- en eindpunt van deze termijnen verschilt echter in elk land. De vraag is dan ook welke concrete aanwijzingen het EHRM hieromtrent geeft.

²⁶¹ Omzendbrief nr. COL 5/2008 van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep, betreffende de richtlijn inzake kennisgeving van zijn rechten aan een al dan niet in het Rijk of in het buitenland in hechtenis verkerende bij verstek veroordeelde persoon, 18 juni 2008, 2.

²⁶² Cass. 3 juni 2015, *Arr.Cass.* 2015, 1486 en *Pas.* 2015, 1438; Cass. 28 juni 2017, <http://www.cass.be>. Zie ook: P. TRAEEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 529-530.

69. **TOEGANG TOT DE RECHTER** – De regels omtrent termijnen om rechtsmiddelen in te stellen behandelt het EHRM onder het recht op toegang tot de rechter.²⁶³ Het Hof benadrukt steeds dat dit geen absoluut recht is en dat beperkingen dan ook geoorloofd zijn, in het bijzonder het bepalen van ontvankelijkheidsvoorwaarden om dat rechtsmiddel in te stellen, aangezien dat in de appreciatiemarge van de lidstaten valt.²⁶⁴ Deze beperkingen mogen echter geen afbreuk doen aan de essentie zelf van het recht op toegang tot de

²⁶³ EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, *Stubbings/Verenigd Koninkrijk*, §50; EHRM 23 oktober 1996, nr. 21920/93, *Levages Prestations Services/Frankrijk*, §40; EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, *Pérez de rada Cavanilles/Spanje*, §44; EHRM 11 juli 2002, nr. 36534/97, *Osui/Italië*, §31; EHRM 18 oktober 2005, nr. 6778/05, *MPP Golub/Oekraïne*; EHRM 28 juni 2006, nr. 23436/03, *Melnyk/Oekraïne*, §23; EHRM 13 maart 2007, nr. 77765/01, *Laskowska/Polen*, §52; EHRM 25 juni 2009, nr. 55759/07, *Maresti/Kroatië*, §38; EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, *Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland*, §50; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, *Shkalla/Albanië*, §49; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, *Olsby/Zweden*, §49-51; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, *Gajtani/Zwitserland*, §61; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, *Raihani/België*, §32; EHRM 31 mei 2016, nr. 37242/14, *Tence/Slovenië*, §31; EHRM 30 mei 2017, nr. 79653/12, *Muić/Kroatië*, §47.

²⁶⁴ EHRM 28 mei 1985, nr. 8225/78, *Ashingdane/Verenigd Koninkrijk*, §57; EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, *Stubbings/Verenigd Koninkrijk*, §50; EHRM 23 oktober 1996, nr. 21920/93, *Levages Prestations Services/Frankrijk*, §40; EHRM 19 december 1997, nr. 26737/95, *Brualla Gómez de la Torre/Spanje*, §33; EHRM 29 juli 1998, nr. 25201/94, *Guérin/Frankrijk*, §37; EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, *Pérez de rada Cavanilles/Spanje*, §44; EHRM 29 juni 2000, nr. 38695/97, *García Manibardo/Spanje*, §36; EHRM 26 oktober 2000, nr. 43269/98, *Leoni/Italië*, §22; EHRM 12 november 2002, nr. 46129/99, *Zvolksky en Zvolkska/Tsjechië*, §47; EHRM 12 november 2002, nr. 47273/99, *Běleš/Tsjechië*, §61; EHRM 19 mei 2005, nr. 14021/02, *Kaufmann/Italië*, §31; EHRM 27 juli 2005, nr. 39199/98, *Ski & PPU Polpure/Polen*, §61; EHRM 10 januari 2006, nr. 67881/01, *Gruais en Bousquet/Frankrijk*, §26; EHRM 28 juni 2006, nr. 23436/03, *Melnyk/Oekraïne*, §22; EHRM 27 juli 2006, nr. 73695/01, *Nedzela/Frankrijk*, §45; EHRM 26 juli 2007, nr. 25787/03, *Walchli/Frankrijk*, §28; EHRM 24 april 2008, nr. 17140/05, *Kemp/Luxemburg*, §47; EHRM 20 mei 2008, nr. 39005/04, *Santos Pinto/Portugal*, §38; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, *Gisbert/Spanje*, §27; EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, *Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland*, §51; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, *Shkalla/Albanië*; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, *Assunção Chaves/Portugal*, §71; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, *Olsby/Zweden*, §49; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, *Arribas Anton/Spanje*, §41; EHRM 12 juli 2016, nr. 50147/11, *Reichman/Frankrijk*, §28.

rechter.²⁶⁵ Excessief formalisme moet dan ook vermeden worden.²⁶⁶ Bovendien dienen die beperkingen ook te voldoen aan de vereisten van legaliteit, legitimiteit en proportionaliteit.²⁶⁷ Het Hof oordeelt daarbij dat de regels omtrent de termijnen om rechtsmiddelen in te stellen zijn opgesteld ter

²⁶⁵ EHRM 28 mei 1985, nr. 8225/78, Ashingdane/Verenigd Koninkrijk, §57; EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, Stubbings/Verenigd Koninkrijk, §50; EHRM 23 oktober 1996, nr. 21920/93, Levages Prestations Services/Frankrijk, §40; EHRM 19 december 1997, nr. 26737/95, Brualla Gómez de la Torre/Spanje, §33; EHRM 29 juli 1998, nr. 25201/94, Guérin/Frankrijk, §37; EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, Pérez de rada Cavanilles/Spanje, §44; EHRM 29 juni 2000, nr. 38695/97, García Manibardo/Spanje, §36; EHRM 26 oktober 2000, nr. 43269/98, Leoni/Italië, §22; EHRM 11 juli 2002, nr. 36534/97, Osu/Italië, §31; EHRM 12 november 2002, nr. 46129/99, Zvolosky en Zvoloska/Tsjechië, §47; EHRM 12 november 2002, nr. 47273/99, Běles/Tsjechië, §61; EHRM 19 mei 2005, nr. 14021/02, Kaufmann/Italië, §31; EHRM 18 oktober 2005, nr. 6778/05, MPP Golub/Oekraïne; EHRM 6 december 2005, nr. 64001/00, Mikulova/Slowakije, §52; EHRM 10 januari 2006, nr. 67881/01, Gruais en Bousquet/Frankrijk, §26; EHRM 15 juni 2006, nr. 41745/02, Lacarcel Menendez/Spanje, §31; EHRM 28 juni 2006, nr. 23436/03, Melnyk/Oekraïne, §22; EHRM 27 juli 2006, nr. 73695/01, Nedzela/Frankrijk, §45; EHRM 13 maart 2007, nr. 77765/01, Laskowska/Polen, §52; EHRM 26 juli 2007, nr. 25787/03, Walchli/Frankrijk, §28; EHRM 24 april 2008, nr. 17140/05, Kemp/Luxemburg, §47; EHRM 25 juni 2009, nr. 55759/07, Maresti/Kroatië, §37; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, Gisbert/Spanje, §27; EHRM 3 februari 2010, nr. 18342/03, Davran/Turkije, §37; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, Shkalla/Albanië, §49; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, Assunção Chaves/Portugal, §71; EHRM 3 juni 2014, nr. 22840/07, Harrison McKee/Hongarije, §21; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §61; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, Arribas Anton/Spanje, §41; S. DEWULF, “Enkele (r)evoluties in het strafprocesrecht gespiegeld in het fundamenteel recht op toegang tot de rechter” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN, en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (65) 74.

²⁶⁶ EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, Pérez de rada Cavanilles/Spanje, §49; EHRM 26 juli 2007, nr. 25787/03, Walchli/Frankrijk, §29; EHRM 31 mei 2007, nr. 61655/00, Miholapa/Litouwen, §23; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, Gisbert/Spanje, §28; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, Arribas Anton/Spanje, §42; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Aždajič/Slovenië, §70; EHRM 12 juli 2016, nr. 50147/11, Reichman/Frankrijk, §30; EHRM 7 november 2017, nr. 35082/13, 63216/13, 31766/15, 35428/15 en 50645/16, Cherednichenko/Rusland, §74.

²⁶⁷ EHRM 28 mei 1985, nr. 8225/78, Ashingdane/Verenigd Koninkrijk, §57; EHRM 22 oktober 1996, nr. 22083/93 en 22095/93, Stubbings/Verenigd Koninkrijk, §50; EHRM 23 oktober 1996, nr. 21920/93, Levages Prestations Services/Frankrijk, §40; EHRM 19 december 1997, nr. 26737/95, Brualla Gómez de la Torre/Spanje, §33; EHRM 29 juli 1998, nr. 25201/94, Guérin/Frankrijk, §37; EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, Pérez de rada Cavanilles/Spanje, §44; EHRM 29 juni 2000, nr. 38695/97, García Manibardo/Spanje, §36; EHRM 11 juli 2002, nr. 36534/97, Osu/Italië, §31; EHRM 12 november 2002, nr. 46129/99, Zvolosky en Zvoloska/Tsjechië, §47; EHRM 15 februari 2005, nr. 68416/01, Steel & Morris/Verenigd Koninkrijk, §62; EHRM 19 mei 2005, nr. 14021/02, Kaufmann/Italië, §31; EHRM 27 juli 2005, nr. 39199/98, Ski & PPU Polpure/Polen, §63; EHRM 18 oktober 2005, nr. 6778/05, MPP Golub/Oekraïne; EHRM 22 juni 2006, nr. 423/03, Diaz Ochoa/Spanje, §42; EHRM 28 juni 2006, nr. 23436/03, Melnyk/Oekraïne, §22; EHRM 27 juli 2006, nr. 73695/01, Nedzela/Frankrijk, §45; EHRM 13 maart 2007, nr. 77765/01, Laskowska/Polen, §52; EHRM 26 juli 2007, nr. 25787/03, Walchli/Frankrijk, §28; EHRM 24 april 2008, nr. 17140/05, Kemp/Luxemburg, §47; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, Gisbert/Spanje, §27; EHRM 3 februari 2010, nr. 18342/03, Davran/Turkije, §37; EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland, §51; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, Shkalla/Albanië, §49; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, Olsby/Zweden, §49; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §62; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, Arribas Anton/Spanje, §41; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §32; EHRM 12 juli 2016, nr. 50147/11, Reichman/Frankrijk, §28; EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 en 67755/14, Ivanova en Ivashova/Rusland, §42.

naleving van de goede rechtsbedeling en de rechtszekerheid.²⁶⁸ Daarnaast verzekeren deze regels ook de rechten van verdediging van de tegenpartij.²⁶⁹ Om de geoorlooftheid van zo'n beperkingen op het recht op toegang tot de rechter, zoals termijnregels, te beoordelen, moet er echter steeds rekening gehouden worden met de concrete omstandigheden van elke zaak.²⁷⁰ Kortom, het EHRM staat dus toe dat een rechtsmiddel, zoals het verzet (België en Frankrijk) of het hoger beroep (Nederland), binnen een bepaalde termijn moet worden aangewend, zolang deze termijn het niet onmogelijk maakt voor de betrokkene om effectief van het rechtsmiddel gebruik te kunnen maken.

70. GEPASTE TERMIJNEN – Het EHRM heeft zich al verscheidene keren uitgesproken omtrent de (on)geschiktheid en (on)geoorlooftheid van de concrete termijnen om een rechtsmiddel in te stellen (tegen een verstekuitspraak). Enkele principes kunnen uit deze rechtspraak gedistilleerd worden. Een eerste noodzakelijke voorwaarde omtrent deze termijnen is dat er transparantie moet bestaan omtrent de duur ervan.²⁷¹ De termijn mag

²⁶⁸ EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, Pérez de rada Cavanilles/Spanje, §45; EHRM 26 oktober 2000, nr. 43269/98, Leoni/Italië, §22; EHRM 11 april 2002, nr. 48679/99, Aepi S.A./Griekenland, §23; EHRM 11 juli 2002, nr. 36534/97, Osu/Italië, §32; EHRM 15 oktober 2002, nr. 55782/00, Cañete de Goñi/Spanje, §36; EHRM 12 november 2002, nr. 47273/99, Běleš/Tsjechië, §60; EHRM 19 mei 2005, nr. 14021/02, Kaufmann/Italië, §32; EHRM 10 januari 2006, nr. 67881/01, Gruais en Bousquet/Frankrijk, §27; EHRM 28 juni 2006, nr. 23436/03, Melnyk/Oekraïne, §23; EHRM 13 maart 2007, nr. 77765/01, Laskowska/Polen, §59; EHRM 26 juli 2007, nr. 25787/03, Walchli/Frankrijk, §27; EHRM 24 april 2008, nr. 17140/05, Kemp/Luxemburg, §49; EHRM 20 mei 2008, nr. 39005/04, Santos Pinto/Portugal, §39; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, Gisbert/Spanje, §26; EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland, §52; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, Assunção Chaves/Portugal, §77; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, Olsby/Zweden, §50; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §64; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, Arribas Anton/Spanje, §46; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §35; EHRM 31 mei 2016, nr. 37242/14, Tence/Slovenië, §31; EHRM 12 juli 2016, nr. 50147/11, Reichman/Frankrijk, §27; EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 et 67755/14, Ivanova en Ivashova/Rusland, §44; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 15.

²⁶⁹ B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 15.

²⁷⁰ EHRM 24 april 2008, nr. 17140/05, Kemp/Luxemburg, §47; S. DEWULF, “Enkele (r)evoluties in het strafprocesrecht gespiegeld in het fundamenteel recht op toegang tot de rechter” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN, en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (65) 72; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 15.

²⁷¹ EHRM 16 december 1992, nr. 12964/87, De Geouffre de la Pradelle/Frankrijk, §35; EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België, §58; EHRM 20 mei 2008, nr. 39005/04, Santos Pinto/Portugal, §44; EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België, §30; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, Shkalla/Albanië, §51-52; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, Assunção Chaves/Portugal, §81; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, Olsby/Zweden, §51; EHRM 9 september

bovendien niet te kort zijn zodat de betrokkenen ook effectief de kans hebben om het rechtsmiddel aan te wenden.²⁷² Tot slot vereist het EHRM dat de termijnen waarover de beklagde beschikt om een rechtsmiddel in te stellen op een officiële en zo expliciet mogelijke wijze aan hem worden meegedeeld (zie *supra*, nr. 66).²⁷³

71. GEPAST VERTREKpunt – Daarnaast vereist het EHRM ook dat er duidelijkheid bestaat omtrent het beginpunt van de desbetreffende termijn, en dit uiteraard omwille van de rechtszekerheid.²⁷⁴ Verder stelt het Hof dat een termijn om een rechtsmiddel in te stellen slechts kan beginnen lopen op het ogenblik dat de betrokkene ook effectief kennis heeft van de uitspraak waartegen hij of zij het rechtsmiddel wil aanwenden.²⁷⁵ De kennisgeving of

2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §75; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §34; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §45-46; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 38.

²⁷² EHRM 28 oktober 1998, nr. 28090/95, Pérez de rada Cavanilles/Spanje, §46-47; EHRM 10 juli 2001, nr. 40472/98, Tricard/Frankrijk, §32-33; EHRM 10 januari 2006, nr. 67881/01, Gruais en Bousquet/Frankrijk, §29; EHRM 10 november 2004, nr. 56581/00, Sejdovic/Italië, §54; EHRM 25 juni 2009, nr. 55759/07, Maresti/Kroatië, §38; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajič/Slovenië, §66; S. DEWULF, “Enkele (r)evoluties in het strafprocesrecht gespiegeld in het fundamenteel recht op toegang tot de rechter” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN, en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (65) 74.

²⁷³ EHRM 24 mei 2007, nr. 50049/99, Da Luz Domingues Ferreira/België, §58; EHRM 29 juni 2010, nr. 665/08, Hakimi/België, §36; EHRM 1 maart 2011, nr. 11892/08, Faniël/België, §30; EHRM 31 januari 2012, nr. 61228/08, Assunção Chaves/Portugal, §81; EHRM 9 september 2014, nr. 43730/07, Gajtani/Zwitserland, §67; T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Straffr.* 2016, 237; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 40.

²⁷⁴ EHRM 12 november 2002, nr. 46129/99, Zvolksky en Zvolkska/Tsjechië, §48 en 54-55; EHRM 13 oktober 2009, nr. 39590/05, Gisbert/Spanje, §29 en 32; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §40 en 44; EHRM 7 november 2017, nr. 35082/13, 63216/13, 31766/15, 35428/15 en 50645/16, Cherednichenko/Rusland, §67; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 38.

²⁷⁵ EHRM 25 januari 2000, nr. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 en 41509/98, Miragall Escolano/Spanje, §37; EHRM 10 juli 2001, nr. 40472/98, Tricard/Frankrijk, §32; EHRM 11 april 2002, nr. 48679/99, Aepi S.A./Griekenland, §26; EHRM 15 oktober 2002, nr. 55782/00, Cañete de Goñi/Spanje, §40; EHRM 22 juni 2006, nr. 423/03, Diaz Ochoa/Spanje, §42 en 48; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, Shkalla/Albanië, §53; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §44; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §38 en 43; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 38.

betekening van de uitspraak kan deze kennis teweegbrengen.²⁷⁶ De volgende passage uit het arrest Miragall Escolano/Spanje illustreert deze vaststellingen: *“the parties must be able to avail themselves of the right to bring an action or to lodge an appeal from the moment they can effectively apprise themselves of court decisions imposing a burden on them or which may infringe their legitimate rights or interests. Otherwise, the courts could substantially reduce the time for lodging an appeal or even render any appeal impossible by delaying service of their decisions. As a means of communication between the judicial body and the parties, service makes the court's decision and the grounds for it known to the parties, thus enabling them to appeal if they see fit.”*²⁷⁷ Zo kan er bijvoorbeeld sprake zijn van een schending van art. 6 EVRM, indien het beginpunt van de termijn om een rechtsmiddel in te stellen de datum is waarop het vonnis of arrest is opgestuurd naar de veroordeelde, en dus niet de datum van ontvangst.²⁷⁸ Het lijkt ten slotte dat het EHRM de effectieve kennis van de inhoud van de uitspraak vereist als startpunt van de termijn om een rechtsmiddel in te stellen, en niet zomaar de kennis van de betekening van de uitspraak. Dit blijkt uit de bewoordingen *“the fact that the applicant had no opportunity to study the text of the first-instance judgment prior to lodging his appeal is difficult to reconcile with Article 6 of the Convention”*²⁷⁹ en *“la Cour a donc considéré que, en règle générale, le droit de recours devait s'exercer à partir du moment où l'intéressé pouvait effectivement connaître la décision de justice en sa forme intégrale.”*²⁸⁰

72. GEPAST EINDPUNT – Het EHRM is streng omtrent absolute eindpunten om een rechtsmiddel in te stellen tegen een verstekuitspraak.²⁸¹ Een absoluut eindpunt (zoals de verjaring van de straf of de tenuitvoerlegging van het vonnis in het Belgische geval) zorgt er immers voor dat de relatieve termijn (zoals vijftien dagen naar Belgisch recht) van geen tel meer is indien het absoluut eindpunt voor het relatief eindpunt valt. Zeker wanneer dit absoluut eindpunt gepaard gaat met een korte termijn, waardoor het absoluut

²⁷⁶ EHRM 25 januari 2000, nr. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 en 41509/98, Miragall Escolano/Spanje, §36; EHRM 10 juli 2001, nr. 40472/98, Tricard/Frankrijk, §32.

²⁷⁷ EHRM 25 januari 2000, nr. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 en 41509/98, Miragall Escolano/Spanje, §37. Zie ook: EHRM 11 april 2002, nr. 48679/99, Aepi S.A./Griekenland, §26; EHRM 15 oktober 2002, nr. 55782/00, Cañete de Goñi/Spanje, §40; EHRM 15 juni 2006, nr. 41745/02, Lacarcel Menendez/Spanje, §34; EHRM 22 juni 2006, nr. 423/03, Diaz Ochoa/Spanje, §48; EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland, §54; EHRM 21 juni 2012, nr. 36124/06, Olsby/Zweden, §52; EHRM 8 juni 2013, nr. 37576/05, S.C. Raisa M. Shipping S.R.L./Roemenië, §30; EHRM 26 januari 2017, nr. 797/14 et 67755/14, Ivanova en Ivashova/Rusland, §45; EHRM 30 mei 2017, nr. 79653/12, Muić/Kroatië, §51; EHRM 7 november 2017, nr. 35082/13, 63216/13, 31766/15, 35428/15 en 50645/16, Cherednichenko/Rusland, §66.

²⁷⁸ EHRM 10 juli 2001, nr. 40472/98, Tricard/Frankrijk, §32.

²⁷⁹ EHRM 1 april 2010, nr. 4543/04, Georgiy Nikolayevich Mikhaylov/Rusland, §55.

²⁸⁰ EHRM 7 november 2017, nr. 35082/13, 63216/13, 31766/15, 35428/15 en 50645/16, Cherednichenko/Rusland, §66.

²⁸¹ EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §45.

eindpunt quasi-altijd voor het relatief eindpunt valt, kan dit een schending van het recht op toegang tot de rechter uitmaken.²⁸² Overigens vereist het EHRM ook dat er duidelijkheid bestaat omtrent (de verhoudingen van) deze verschillende eindpunten.²⁸³

73. TOEPASSING: BELGISCH, FRANSE EN NEDERLANDS RECHT – Algemeen bekeken lijken zowel de Belgische, Franse als Nederlandse buitengewone termijnen aan de meeste vereisten die het EHRM oplegt te voldoen. Zo is er wel degelijk transparantie omtrent de duur, het begin- en eindpunt van de buitengewone termijn, aangezien de wet dit telkens nauwkeurig weergeeft. Een termijn van vijftien, tien en veertien dagen is bovendien ook niet onoverkomelijk kort. Ook het absoluut eindpunt in het Belgisch en Frans recht lijkt de EHRM-toets te doorstaan. Naar Belgisch recht is dit immers de verjaring van de straf of de tenuitvoerlegging van het vonnis, twee absolute eindpunten die (meestal) niet kort zijn, zeker rekening houdende met de verschillende schorsings- en stuitingsgronden. In het Franse recht gaat het alleen om de verjaring van de straf. Het valt echter wel op dat het EHRM belang hecht aan het feit dat de betrokkene ook effectief kennis heeft van de (inhoud van) de uitspraak opdat de termijn om een rechtsmiddel in te stellen begint te lopen. Daar schieten het Belgische en Franse rechtssysteem te kort: de buitengewone verzetstermijn heeft namelijk niets te maken met kennis van de inhoud van de verstekuitspraak, maar draait enkel om de kennis van de betekening van de uitspraak (zie *supra*, nr. 51 en *infra*, nr. 86). De buitengewone verzetstermijn eindigt dan ook onverbiddeijk vijftien dagen (België) of tien dagen (Frankrijk) na de kennis van de betekening van het verstekvonnis of –arrest, hoewel het mogelijk is dat de betrokkene dit vonnis of arrest na die vijftien of tien dagen zelfs nog niet eens in handen heeft gehad of gelezen heeft. Een aanpassing dringt zich dan ook op.

2.2.3. Alleenrecht van de beklaagde

74. LANGERE TERMIJN – Een laatste opmerkelijk element van het buitengewoon verzet betreft de actoren die er recht op hebben: de buitengewone termijn is immers een alleenrecht van de beklaagde (zie *supra*, nr. 47-48).²⁸⁴ In deze laatste afdeling gaan we na of het EHRM toestaat dat

²⁸² EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajić/Slovenië, §66 en 73.

²⁸³ EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §45.

²⁸⁴ Art. 187, §1, derde lid Sv.; zie ook: Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St.* Kamer 1906-1907, nr. 73, 7 en *Pasin.* 1908, (133) 136; Antwerpen 2 oktober 2002, *RW* 2002-03, 991, noot; B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; T. DE MEESTER, L. AUGUSTYNS, P. TERSAGO en K. BEIRNAERT, *Potpourri II – Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 118; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 441, nr. 862. Frankrijk: art. 492, tweede lid en art. 493 CPP; A. VITU en R. MERLE, *Traité de droit criminel: Procédure pénale*, Parijs, Editions Cujas, 2001, 993.

slechts één van de procespartijen over een langere termijn beschikt om een rechtsmiddel aan te wenden.

a. Achtergrond

75. **WET 9 MAART 1908** – Reeds bij de invoering van de buitengewone verzetstermijn werd het alleenrecht voor de beklagde gecreëerd.²⁸⁵ Hoewel dit aanvankelijk niet bleek uit de tekst van het wetsontwerp, lag het wel impliciet in de bepaling vervat.²⁸⁶ De tekst sprak immers over de verjaring van de straf. De regering stelde dan ook voor om in de tekst expliciet een onderscheid te maken tussen “*le condamné par défaut*” (eerste en tweede lid in de wet van 9 maart 1908) en “*la partie civile et la partie civilement responsable*” (derde lid in deze wet).²⁸⁷ Sindsdien is dit exclusief recht dus ook wettelijk verankerd.²⁸⁸

76. **MOTIEVEN** – De achterliggende reden van het onderscheid met de burgerlijke partij is dat deze laatste geacht wordt steeds kennis te hebben van het bestaan van de vervolging en veroordeling. Hij heeft voor de doeleinden van het proces immers een keuze van woonplaats moeten maken, en moet er dan ook voor zorgen dat de betekeningen die gebeuren aan dat adres hem bereiken.²⁸⁹ Bovendien dient de burgerlijke partij, die vrijwillig procespartij is geworden, ook de moeite te doen om daadwerkelijk te verschijnen. Verschijnt ze niet, dan moet ze ook niet rekenen op een gunstregime of extra termijn.²⁹⁰ Daarnaast heeft de beklagde de buitengewone termijn meer nodig; hij is namelijk degene aan wie een straf opgelegd werd. Hoewel de situatie van de CAP aanleunt bij die van de beklagde, stelde men in de parlementaire stukken dat de voorgenoemde humanitaire reden geen rechtvaardiging kan

²⁸⁵ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 142 en 146. Zie ook: Cass. 10 augustus 1920, *Pas.* 1921, 78; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (713) 715.

²⁸⁶ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 142 en 146. Zie ook: B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 328-329.

²⁸⁷ Amendement ingediend door de regering op het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* Kamer 1907-1908, nr. 9.

²⁸⁸ Tekst door de Kamer in eerste lezing aangenomen van het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* Kamer 1907-1908, nr. 59; Zitting Senaat 31 januari 1908 betreffende het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (163) 166; J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 142.

²⁸⁹ Oud art. 68 en art. 183 Sv.; Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St.* Kamer 1906-1907, nr. 73, 7-8 en *Pasin.* 1908, (133) 136. Zie ook: B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 329.

²⁹⁰ A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, II, Brussel, Bruylant, 1951, 644, nr. 737.

zijn om ook de CAP een buitengewone termijn toe kennen.²⁹¹ De CAP verdedigt immers uitsluitend patrimoniale belangen, is normaal gezien gevestigd op haar gekozen woonplaats en is in staat om kennis te hebben van de betekenissen.²⁹² Bijgevolg geldt voor de burgerlijke partij en de CAP enkel de gewone verzetstermijn.²⁹³ Dit werd in 1936 ook door het Hof van Cassatie bevestigd.²⁹⁴ De discussie werd zo eveneens in Frankrijk beslecht.²⁹⁵

77. GRONDWETTELIJK HOF – Ook vandaag de dag kunnen de burgerlijke partij en de CAP geen verzet in de buitengewone termijn aantekenen²⁹⁶, ook niet wanneer het verstekvonnis of –arrest niet aan hen in persoon werd betekend.²⁹⁷ Wanneer een veroordeelde verzet instelt, ongeacht of dit in de gewone of de buitengewone termijn plaatsvindt, komt dit de CAP ten goede; ze geniet mee wanneer de veroordeelde een gunstigere uitspraak verkrijgt.²⁹⁸

²⁹¹ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St Kamer* 1906-1907, nr. 73, 7-8 en *Pasin.* 1908, (133) 136.

²⁹² Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St Kamer* 1906-1907, nr. 73, 7-8 en *Pasin.* 1908, (133) 136; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 329.

²⁹³ Contra: L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (524) 527-528; C. WOESTE, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 151-152. Het feit dat de CAP niet de mogelijkheid had om buitengewoon verzet aan te tekenen, zou volgens hen tot tegenstrijdige uitspraken tussen de beklagde en de CAP kunnen leiden. Ze vonden het oneerlijk dat een beklagde nog vrijgesproken kon worden door verzet aan te tekenen in de buitengewone termijn, terwijl tegelijkertijd de CAP, die enkel over de gewone termijn beschikt, toch nog tot een schadevergoeding veroordeeld bleef. Het leek hen niet logisch dat een CAP veroordeeld kon worden tot deze schadevergoeding, waarvoor de beklagde zelf niet veroordeeld werd omdat deze verzet had aangetekend op een ogenblik dat dat niet meer mogelijk was voor de CAP (namelijk in de buitengewone termijn). Vandaag de dag is dit een zinloze discussie. Wanneer een veroordeelde beklagde verzet aantekent, ongeacht of dit in de gewone of de buitengewone termijn plaatsvindt, komt dit de CAP ten goede. Wanneer de veroordeelde beklagde in verzet gelijk krijgt, wordt de beslissing ten aanzien van de CAP tot betaling van schadevergoeding zonder voorwerp. Op basis van de argumentatie van Woeste en Cornil kan tegenwoordig dan ook geen buitengewoon verzet voor de CAP verantwoord worden.

²⁹⁴ Cass. 28 april 1936, *Pas.* 1936, 225. Frankrijk: Cass. (FR) 30 juni 1899, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1899, 317.

²⁹⁵ Frankrijk: Cass. (FR) 30 juni 1899, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1899, 317. Contra: A. LABORDE, *Cours de droit criminel*, Parijs, A. Rousseau, 1898, 724-725.

²⁹⁶ Art. 187, §1, derde lid Sv.; zie ook: Antwerpen 2 oktober 2002, *RW* 2002-03, 991, noot; B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; P. TRAEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 531.

²⁹⁷ D. VAN DER KELEN, D., “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklagde?”, *RABG* 2006, (948) 949.

²⁹⁸ Cass. 5 mei 1930, *Pas.* 1930, 200; Cass. 27 januari 1936, *Pas.* 1936, 131; R. DECLERCQ, *Beginnelen van strafrechtspleging*; Mechelen, Kluwer, 2014, nr. 3465; P. TRAEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde*

Ten aanzien van de CAP is het alleenrecht dus geoorloofd. En met betrekking tot de burgerlijke partij? Het toenmalige Arbitragehof zag geen graten in dit onderscheid: het Hof erkent de ongelijke behandeling tussen de veroordeelde en de burgerlijke partij, maar acht dit verschil in behandeling verantwoord.²⁹⁹ Aan de beklagde wordt namelijk een bijkomende termijn toegekend om te vermijden dat de veroordeling ten uitvoer wordt gelegd, terwijl de burgerlijke partij uitsluitend patrimoniale belangen verdedigt.³⁰⁰ Deze rechtspraak ligt in de lijn met bovenstaande motieven uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 9 maart 1908 om het buitengewoon verzet enkel toe te staan aan de beklagde. In het Frans recht geldt overigens nog steeds dezelfde regel.³⁰¹

b. Wapengelijkheid

78. EQUALITY OF ARMS – Deze langere verzetstermijn voor de beklagde doet nochtans vragen rijzen met betrekking tot de wapengelijkheid (*égalité des armes, equality of arms*), voornamelijk wat betreft de verhouding met de burgerlijke partij. De wapengelijkheid is geïncorporeerd in het recht op een eerlijk proces, hoewel dit niet expliciet bepaald is in art. 6 EVRM.³⁰² Het principe van wapengelijkheid vereist dat elke procespartij over een redelijke gelegenheid beschikt om zijn zaak aan de rechtbank voor te leggen onder voorwaarden die hem niet op een wezenlijke wijze benadelen ten aanzien van de tegenpartij.³⁰³ Er moet dus een billijk en rechtvaardig evenwicht tussen de

samenleving?; Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 545; A. VANDEPLAS, “Over het verzet van de burgerlijk aansprakelijke partij” (noot onder Antwerpen 2 oktober 2002), *RW*2002-03, (991) 992.

²⁹⁹ Arbitragehof 1 maart 2006, nr. 29/2006, *AA* 2006, 371, *RABG* 2006, 945, noot en *RGAR* 2006, nr. 14191.

³⁰⁰ Arbitragehof 1 maart 2006, nr. 29/2006, *AA* 2006, 371, *RABG* 2006, 945, noot en *RGAR* 2006, nr. 14191, overw. B.3.2.

³⁰¹ **Frankrijk**: Art. 492 CPP; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *Procédure pénale*, Parijs, Litec, 2000, 783; C. RIBEYRE, *Procédure pénale*, Fontaine, Presse universitaires de Grenoble, 2016, nr. 141.

³⁰² EHRM 6 mei 1985, nr. 8658/79, Bönisch/Oostenrijk, §32; EHRM 22 februari 1996, nr. 15358/90, Bulut/Oostenrijk, §47; EHRM 24 februari 1997, nr. 19983/92, De Haes & Gijssels/België, §53; EHRM 20 december 2001, nr. 32899/96, Buchberger/Oostenrijk, §50; EHRM 27 april 2004, nr. 62543/00, Gorraiz Lizarraga/Spanje, §56; EHRM 3 oktober 2006, nr. 63879/00, Ben Naceur/Frankrijk, §21 en 31; EHRM 31 mei 2007, nr. 61655/00, Miholapa/Litouwen, §23; EHRM 22 mei 2008, nr. 1092/04, Gacon/Frankrijk, §31; EHRM 28 mei 2009, nr. 48906/06, Varnima Corporation International S.A./Griekenland, §27; EHRM 26 juni 2012, nr. 15778/05, Ghîrea/Moldavië, §31; EHRM 17 maart 2016, nr. 15102/10, Sobko/Oekraïne, §72; P. DUINSLAEGER, “Het recht op wapengelijkheid”, *RW*2015-16, 402.

³⁰³ EHRM 17 januari 1970, nr. 2689/65, Delcourt/België, §34; EHRM 27 oktober 1993, nr. 14448/88, Dombo Beheer B.V./Nederland, §33; EHRM 22 februari 1996, nr. 15358/90, Bulut/Oostenrijk, §47; EHRM 24 februari 1997, nr. 19983/92, De Haes & Gijssels/België, §53; EHRM 11 januari 2001, nr. 38460/97, Platakou/Griekenland, §47; EHRM 7 juni 2001, nr. 39594/98, Kress/Frankrijk, §72; EHRM 20 december 2001, nr. 32899/96, Buchberger/Oostenrijk, §50; EHRM 24 april 2003, nr. 44962/98, Yvon/Frankrijk, §31; EHRM 27 april 2004, nr. 62543/00, Gorraiz Lizarraga/Spanje, §56; EHRM 15 februari 2005, nr. 68416/01, Steel & Morris/Verenigd Koninkrijk, §62; EHRM 6 september 2005, nr. 65518/01, Salov/Oekraïne, §87; EHRM 3 oktober 2006, nr. 63879/00, Ben Naceur/Frankrijk, §31; EHRM 31 mei 2007, nr. 61655/00, Miholapa/Litouwen, §23; EHRM 18 maart 2008, nr. 3052/04, Dacia S.R.L./Moldavië, §72; EHRM 22 mei 2008, nr. 1092/04,

partijen bestaan.³⁰⁴ Een volledige gelijkheid is echter niet vereist.³⁰⁵

79. RECHTSMIDDELEN – Het EHRM beoordeelt het recht op wapengelijkheid voornamelijk op het vlak van bewijslevering³⁰⁶, maar ook bij het instellen van een rechtsmiddel (al is het aantal rechtszaken hieromtrent beperkt).³⁰⁷ Zoals vermeld, is het geoorloofd voor de lidstaten om beperkingen en dus ontvankelijkheidsvoorwaarden, waaronder termijnen, op te leggen om een bepaald rechtsmiddel in te stellen (*supra*, nr. 69). Echter, het EHRM is streng wat betreft het bepalen van verschillende termijnen voor verschillende partijen.³⁰⁸ Zo maakte de schorsing van de beroepstermijn tijdens de gerechtelijke vakantie ten aanzien van de staat (die partij was in het geding), maar niet voor een particuliere partij³⁰⁹, en de schorsing ten aanzien van het openbaar ministerie (omdat de procureur op vakantie was gedurende de beroepstermijn), maar niet voor de veroordeelde partij³¹⁰, reeds een schending uit van de wapengelijkheid.

b.1. Openbaar ministerie vs. burgerlijke partij

80. GUIGUE & SGEN-CFDT/FRANKRIJK – Het EHRM besluit echter niet steeds tot een schending van art. 6 EVRM bij een verschil in termijnen. Er kan immers een rechtvaardiging bestaan voor het gemaakte onderscheid. Zo betrof de beroepstermijn voor de burgerlijke partij in de zaak Guigue & SGEN-

Gacon/Frankrijk, §31; EHRM 28 mei 2009, nr. 48906/06, Varnima Corporation International S.A./Griekenland, §27; EHRM 25 februari 2015, nr. 31855/03, Liepiņš/Letland, §48; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Azdajić/Slovenië, §47; EHRM 17 maart 2016, nr. 15102/10, Sobko/Oekraïne, §72; EHRM 3 oktober 2017, nr. 18656/13, Nazarenko/Oekraïne, §36.

³⁰⁴ EHRM 27 oktober 1993, nr. 14448/88, Dombo Beheer B.V./Nederland, §33; EHRM 27 april 2004, nr. 62543/00, Gorraiz Lizarraga/Spanje, §56; EHRM 6 september 2005, nr. 655518/01, Salov/Oekraïne, §87; EHRM 31 mei 2007, nr. 61655/00, Miholapa/Litouwen, §23; EHRM 19 september 2017, nr. 35289/11, Regner/Tsjechië, §146; EHRM 3 oktober 2017, nr. 18656/13, Nazarenko/Oekraïne, §36; P. DUINSLAEGER, “Het recht op wapengelijkheid”, *RW*2015-16, 402.

³⁰⁵ EHRM 15 februari 2005, nr. 68416/01, Steel & Morris/Verenigd Koninkrijk, §62; P. DUINSLAEGER, “Het recht op wapengelijkheid”, *RW*2015-16, (402) 403.

³⁰⁶ EHRM 28 augustus 1991, nr. 11170/84, Brandstetter/Oostenrijk, §42; EHRM 16 februari 2000, nr.28901/95, Rowe & Davis/Verenigd Koninkrijk, §60; EHRM 16 februari 2000, nr. 29777/96, Fitt/Verenigd Koninkrijk, §44; EHRM 20 december 2001, nr. 32899/96, Buchberger/Oostenrijk, §50; EHRM 24 juni 2003, nr. 39482/98, Dowsett/Verenigd Koninkrijk, §41.

³⁰⁷ EHRM 11 januari 2001, nr. 38460/97, Platakou/Griekenland, §48; EHRM 5 november 2002, nr. 32576/96, Wynen and Centre Hospitalier Interrégional Edith-Cavell/België, §32; EHRM 22 mei 2008, nr. 1092/04, Gacon/Frankrijk, §31; EHRM 28 mei 2009, nr. 48906/06, Varnima Corporation International S.A./Griekenland, §27; EHRM 26 juni 2012, nr. 15778/05, Ghirea/Moldavië, §31; C. VAN DEN WYNGAERT, *Kennismaking met de rechten van verdediging in strafzaken*, Antwerpen, Maklu, 2003, 18.

³⁰⁸ Noorwegen: O. SETTEM, *Applications of the 'Fair Hearing' Norm in ECHR Article 6(1) to Civil Proceedings: With Special Emphasis on the Balance Between Procedural Safeguards and Efficiency*, Cham, Zwitserland, 2015, 118; Nederland: E. RAVASI, *Human Rights Protection by the ECtHR and the ECJ: A Comparative Analysis in Light of the Equivalency Doctrine*, Leiden, Brill Nijhof, 2017, 309.

³⁰⁹ EHRM 11 januari 2001, nr. 38460/97, Platakou/Griekenland, §48.

³¹⁰ EHRM 26 juni 2012, nr. 15778/05, Ghirea/Moldavië, §34.

CFDT/Frankrijk³¹¹ tien dagen, en dit tegenover een termijn van twee maanden waarover het openbaar ministerie beschikte. Het EHRM achtte de termijn van de burgerlijke partij wel kort, maar niet te kort om een schending uit te maken. Het Hof benadrukte daarbij dat het openbaar ministerie en de burgerlijke partij een andere functie beoefenen in het proces. De burgerlijke partij vordert enkel een schadevergoeding, en wanneer deze hoger beroep instelt tegen een beslissing, heeft dat enkel gevolgen op civielrechtelijk vlak. Het openbaar ministerie verdedigt daarentegen het algemeen belang en vordert op strafgebied. Wanneer de termijn om hoger beroep aan te tekenen verstreken is ten aanzien van de burgerlijke partij, maar nog niet voor het openbaar ministerie, plaatst dit de burgerlijke partij niet in een nadelige positie ten opzichte van het openbaar ministerie, omdat zij volledig verschillende vorderingen hebben. Het recht op wapengelijkheid bleef dus ongeschonden.

b.2. Openbaar ministerie vs. veroordeelde

81. BEN NACEUR/FRANKRIJK – In de zaak Ben Naceur/Frankrijk³¹² kwam het EHRM tot een ander besluit. De Franse beroepstermijnen werden daar immers wel strijdig bevonden met de wapengelijkheid. In deze zaak ging het niet over het onderscheid in termijnen tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij, zoals het geval was in *Guigue & SGEN-CFDT/Frankrijk*, maar over de verschillende termijnen tussen de veroordeelde en het openbaar ministerie. Aangezien het openbaar ministerie en de burgerlijke partij op zich geen “tegenstanders” zijn in het proces, terwijl de beklaagde en het openbaar ministerie dit wel zijn, en bovendien het hoger beroep van het openbaar ministerie wel negatieve gevolgen kan meebrengen voor de beklaagde (zijnde een zwaardere straf), terwijl dit niet geldt ten aanzien van de burgerlijke partij, benadrukt het Hof dat de conclusies van de zaak *Guigue & SGEN-CFDT/Frankrijk* niet zomaar *mutatis mutandis* kunnen worden overgenomen in de zaak *Ben Naceur/Frankrijk*.³¹³ In casu betrof de beroepstermijn voor de procureur-generaal twee maanden, terwijl de andere procespartijen slechts over tien dagen beschikten. In deze verhouding kwam het Hof wel tot een schending van art. 6 EVRM.³¹⁴ In de zaak *Gacon/Frankrijk*³¹⁵ bevestigde het EHRM haar standpunt hieromtrent en wees het bovendien op de rechtsonzekerheid die de langere beroepstermijn waarover de procureur-generaal beschikte met zich meebracht ten aanzien van de veroordeelde.³¹⁶

³¹¹ EHRM 6 januari 2004, nr. 59821/00, *Guigue & SGEN-CFDT/Frankrijk*.

³¹² EHRM 3 oktober 2006, nr. 63879/00, *Ben Naceur/Frankrijk*.

³¹³ EHRM 3 oktober 2006, nr. 63879/00, *Ben Naceur/Frankrijk*, §34.

³¹⁴ EHRM 3 oktober 2006, nr. 63879/00, *Ben Naceur/Frankrijk*, §38.

³¹⁵ EHRM 22 mei 2008, nr. 1092/04, *Gacon/Frankrijk*.

³¹⁶ EHRM 22 mei 2008, nr. 1092/04, *Gacon/Frankrijk*, §34.

b.3. Veroordeelde vs. burgerlijke partij?

82. TOEPASSING: BELGISCH RECHT – Wat betekenen deze arresten voor het buitengewoon verzet, zijnde een langere termijn waarover alleen de beklaagde beschikt? Een eerste opmerking bij de voorgenoemde rechtszaken is dat het EHRM steeds in een concrete zaak oordeelt, waardoor de daarin gemaakte conclusies niet zomaar kunnen worden veralgemeend naar andere rechtssystemen toe.³¹⁷ Bovendien hebben al deze rechtszaken steeds betrekking op het rechtsmiddel hoger beroep. Deze rechtspraak kan dus niet zonder meer worden doorgetrokken naar het verzet, gezien de specificiteit van dit rechtsmiddel. Het is immers niet zo dat de andere partijen het recht op toegang tot de rechter volledig ontzegd wordt. Zo kunnen naar Belgisch recht de CAP en de burgerlijke partij, indien zij verstek hebben gelaten, maar de gewone verzetstermijn van vijftien dagen reeds verstreken is, ook nog hoger beroep instellen binnen dertig dagen na de dag van de betekening van de uitspraak.³¹⁸ Er is dus nog een ander rechtsmiddel voorhanden. In voorgaande zaken werd overigens steeds de vergelijking met het openbaar ministerie gemaakt, maar het openbaar ministerie kan volgens het Belgisch, Frans en Nederlands recht geen verstek laten en dus logischerwijze ook geen verzet aantekenen in de buitengewone termijn. Voorts gingen bovenstaande arresten steeds over een voordeel voor het openbaar ministerie (en in Ben Naceur/Frankrijk over een nadeel voor de veroordeelde). De toepassing van deze rechtspraak op de Belgische en Franse buitengewone termijn, die een voordeel voor de beklaagde is, ten nadele van de burgerlijke partij, ligt dan ook niet voor de hand. Het is ingebakken in ons Belgische strafprocesrecht om veel rechten toe te kennen aan de burgerlijke partij, maar een verschil in behandeling tussen deze laatste en de beklaagde is volgens het EHRM geoorloofd.³¹⁹ Tot slot moet er nogmaals op gewezen worden dat een volledige gelijkheid, in de zin van een wiskundige gelijkheid, niet vereist is om aan de wapengelijkheid te voldoen.³²⁰

Het onderscheid qua termijnen tussen de burgerlijke partij en de beklaagde lijkt niettemin slechts gedeeltelijk gerechtvaardigd. Het arrest Ben Naceur/Frankrijk kan in België immers gedeeltelijk gevolgd worden. Geheel

³¹⁷ Zie onder andere: EHRM 26 februari 1993, nr. 13396/87, Padovani/Italië, §24; EHRM 30 januari 2003, nr. 40877/98, Cordova/Italië, §57; EHRM 19 mei 2005, nr. 14021/02, Kaufmann/Italië, §33; EHRM 27 juli 2006, nr. 73695/01, Nedzela/Frankrijk, §47; EHRM 20 januari 2015, nr. 16563/11, Arribas Anton/Spanje, §51; EHRM 21 mei 2015, nr. 53723/13, Zavodnik/Slovenië, §74; EHRM 8 oktober 2015, nr. 71872/12, Aždajić/Slovenië, §52; EHRM 30 mei 2017, nr. 79653/12, Muić/Kroatië, §50.

³¹⁸ Art. 203 §1 Sv.

³¹⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 881.

³²⁰ EHRM 15 februari 2005, nr. 68416/01, Steel & Morris/Verenigd Koninkrijk, §62; R. VERSTRAETEN en F. VERBRUGGEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, Antwerpen, Maklu, 2017, 280-281.

overtuigen doet ook het Grondwettelijk Hof niet met haar rechtspraak.³²¹ Het Hof wees erop dat de burgerlijke partij enkel patrimoniale belangen nastreeft, maar wat betreft de burgerrechtelijke veroordeling, verdedigt ook de veroordeelde patrimoniale belangen.³²² Beide partijen zitten daar dus in een conflictmodel, waarbij enkel de veroordeelde het voordeel verkrijgt van een langere verzetstermijn. De motivering die het Grondwettelijk Hof geeft om het verschil in behandeling te verantwoorden, is ook bijzonder kort, wat bijgevolg weinig inzicht verschaft in de concrete belangenafweging die het Hof doorvoert. Dit exclusief recht voor de beklaagde om verzet in de buitengewone termijn aan te tekenen blijft dus een riskante keuze van de wetgever in het licht van de mensen- en grondrechten.

2.3. TUSSENBSLUIT

83. SCHENDING? – Kortom, welke aspecten van de buitengewone termijn zijn problematisch in het licht van de rechtspraak van het EHRM? Enerzijds het feit dat de kennis van de betekening volgens het Hof van Cassatie aan geen vormvereisten (lees: informatie over het verzet) is onderworpen, anderzijds de kennis van de betekening als criterium om de buitengewone verzetstermijn te berekenen en tot slot het alleenrecht van de beklaagde.

3. BUITENGEWONE TERMIJN IN DE PRAKTIJK

84. TWEE CRITERIA – In deze laatste stap van de adequaatheidstoets bestuderen we de praktische implicaties van de buitengewone termijn. “Praktische implicaties” is een ruim begrip. Een onderzoek naar het functioneren van een rechtsmiddel en zijn termijn in de praktijk kan dan ook aan de hand van verschillende criteria gebeuren. Het eerste evaluatiecriterium waarvoor gekozen is, is de doeltreffendheid: in welke mate draagt de buitengewone termijn bij aan het doel dat de wet van 9 maart 1908 ermee vooropstelde? Was het Franse of Nederlandse systeem niet effectiever geweest om dit opzet te bereiken? Vervolgens volgt een onderzoek naar de vraag of de buitengewone verzetstermijn nog aangepast is aan de huidige samenleving en de recente relevante wetswijzigingen. Kan het buitengewoon verzet vandaag de dag nog zijn plaats opeisen in het Belgisch recht? Er wordt daarbij steeds teruggekoppeld naar de Franse en Nederlandse buitengewone termijn om na te gaan of zij actueel gezien al dan niet sterker staan.

³²¹ D. VAN DER KELEN, “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklaagde?”, *RABG* 2006, (948) 951.

³²² D. VAN DER KELEN, “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklaagde?”, *RABG* 2006, (948) 951.

3.1. DOELTREFFENDHEID

85. DOEL – Om de doeltreffendheid van het buitengewoon verzet te meten, moet uiteraard eerst het doel ervan duidelijk zijn. Ter herinnering: het buitengewoon verzet ontstond door de wet van 9 maart 1908, met als ambitie om de veroordeelde te goeder trouw te beschermen tegen de gevolgen van een verstekuitspraak die niet aan zijn persoon betekend was en waarvan hij bijgevolg geen kennis had (zie *supra*, nr. 14).³²³ Het betrof dus een wetswijziging in naam van de billijkheid. Anderzijds werd er in de parlementaire voorbereiding ook op gewezen dat de waarheidsvinding centraal staat in het proces (zie *supra*, nr. 14).³²⁴ De aanwezigheid van de beklaagde op de terechtzitting, hetgeen het buitengewoon verzet wou bevorderen, draagt hiertoe bij. De invoering van de buitengewone verzetstermijn is, gezien deze ratio legis, dan ook enkel doeltreffend wanneer (1) een afwezige veroordeelde die te goeder trouw geen kennis heeft van het feit dat hij bij verstek veroordeeld is, ook steeds verzet in de buitengewone termijn kan aantekenen en (2) de buitengewone verzetstermijn de waarheidsvinding dient. Deze twee criteria worden bestudeerd aan de hand van een evaluatie van de twee termijnregelingen die de wet invoerde. De buitengewone verzetstermijn begint immers steeds de eerste dag na de gewone termijn en eindigt vijftien dagen na de dag waarop de veroordeelde van de betekening van de uitspraak kennis heeft gekregen. Het kenniselement is hierbij de grote vernieuwing. Echter, indien de veroordeelde geen kennis heeft gekregen van de betekening, kan hij in verzet komen totdat de termijnen van verjaring van de straf verstreken zijn (strafgebied) of tot de tenuitvoerlegging van de uitspraak (burgerlijk gebied). Deze twee termijnregelingen (kennis van de betekening versus geen kennis van de betekening) achtte de wetgever geschikt om het doel van de wet te bereiken, maar is dat ook zo? Werken deze in de praktijk waarvoor en zoals ze zou moeten werken?

3.1.1. “Vijftien dagen na de dag van de kennis van de betekening”

a. Termijnberekening

a.1. Kennis inhoud na kennis betekening

86. RATIO LEGIS – Art. 187 Sv. bepaalt expliciet: “*binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening van de uitspraak kennis heeft gekregen*”. De wetgever heeft de term “kennis van de betekening van de

³²³ Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St.* Kamer 1906-1907, nr. 73, 3 en *Pasin.* 1908, (133) 135.

³²⁴ P. JANSON, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, 142 en 146: “*C’est une loi excellente, parce qu’elle consacre d’une manière plus sérieuse, plus efficace, le principe essentiel que rappelait l’honorable M. Carton de Wiart, un principe séculaire puisqu’il était déjà inscrit dans la législation romaine: c’est que nul ne peut être condamné sans avoir été entendu.*”

verstekuitspraak” in de wet van 9 maart 1908 een centrale plaats gegeven. Deze notie valt uiteen in twee regels: (1) het criterium op basis waarvan de buitengewone termijn wordt berekend is de kennis van de betekening van de verstekuitspraak, niet de kennis van de inhoud van de uitspraak³²⁵, en (2) het openbaar ministerie (of eventueel de burgerlijke partij) moet het moment van kennisname van deze betekening in hoofde van de veroordeelde aantonen, om zo te kunnen bewijzen dat het verzet laattijdig was (zie *infra*, nr. 95).³²⁶ Deze eerste regel werd in de parlementaire besprekingen expliciet benadrukt door minister Renkin. De uitleg die hij daarvoor geeft, is kort: hij verwijst naar de gewone verzetstermijn, en deze begint pas te lopen op het ogenblik van de betekening van de verstekuitspraak, niet op de datum van de uitspraak zelf. In deze logica moest ook de buitengewone termijn begrepen worden en dus werd gekozen voor de kennis van de betekening, en niet de kennis van de (inhoud van de) uitspraak.³²⁷

³²⁵ Cass. 22 november 1909, *Pas.* 1910, 9; Cass. 28 februari 1910, *Pas.* 1910, 133; Cass. 25 september 1911, *Pas.* 1911, 481; Cass. 18 mei 1920, *Pas.* 1920, 155; Cass. 9 juli 1923, *Pas.* 1923, 416; Cass. 2 maart 1936, *Pas.* 1936, 174; Cass. 21 oktober 1986, *Arr.Cass.* 1986-87, 256, *Pas.* 1987, 235 en *RW* 1986-87, 1483, noot A. VANDEPLAS; Cass. 8 juli 1997, *Arr.Cass.* 1997, 740, *Pas.* 1997, 780 en *RW* 1998-99, 750; Cass. 3 maart 1998, *Arr.Cass.* 1998, 259 en *Pas.* 1998, 115; Cass. 11 juni 2014, *Arr.Cass.* 2014, 1451 en *Pas.* 2014, 1467; Antwerpen 25 februari 1983, *RW* 1982-83, 2818, noot A. VANDEPLAS; Brussel 17 april 1989, *RDPC* 1990, 89, noot; Antwerpen 22 december 1989, *Pas.* 1990, 135; Corr. Hasselt 29 oktober 2008, *NJW* 2009, 596, noot en *NC* 2009, 213, noot; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1464; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (524) 534; T. DECAIGNY, “Formele aspecten van de buitengewone termijn voor verzet” (noot onder Cass. 9 maart 2016), *T.Straf.* 2016, (237) 238; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 376; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 443, nr. 868; E. VANDEBROEK, “Buitengewone termijn van verzet” (noot onder GwH 6 november 2014), *NJW* 2015, 66; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964; D. VAN DER KELEN, “De buitengewone termijn voor verzet: alleenrecht voor de beklagde?”, *RABG* 2006, (948) 950; D. VANDERMEERSCH, *Eléments de droit pénal et de procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2015, 822; V. VEREECKE, “Het onderscheid tussen kennisname van de betekening en kennisname van de dagvaarding bij verzet in strafzaken” (noot onder Cass. 10 oktober 2017), *RABG* 2018, 59; A. VERHAEGHEN, “Akte in de taal van de rechtspleging”, *NJW* 2009, 597.

³²⁶ Cass. 19 december 1972, *Arr.Cass.* 1973, 411; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1420; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 442, n. 865-866; P. TRAEEST, “Art. 187 Sv.” in M. DE BUSSCHER, J. MEESE, D. VAN DER KELEN en J. VERBIST (eds.), *Guiding strafprocesrecht*, 2017, Brussel, Larcier, (450) 454; P. TRAEEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 531; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964.

³²⁷ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 143.

87. **KRITIEK** – Cornil achtte deze verantwoording onvoldoende.³²⁸ Zijn redenering ging als volgt: vóór de wijziging van art. 187 Sv. door de wet van 9 maart 1908 gold er een vermoeden dat de beklaagde door de betekening van de verstekuitspraak, ongeacht de wijze waarop deze plaatsgevonden heeft (aan de persoon of op andere manier), ook kennis had van de inhoud van de uitspraak. Er werd dus geen onderscheid gemaakt tussen een betekening aan de persoon (waarbij de veroordeelde logischerwijze ook kennis krijgt van de inhoud van de uitspraak) en een betekening die niet aan de persoon is gebeurd, opdat de verzetstermijn begon te lopen. In deze logica is het normaal dat de termijn om verzet aan te tekenen begint vanaf de betekening, want men ging ervan uit dat eender welk soort betekening gelijk stond met kennis van de uitspraak. Maar het werd snel duidelijk dat dit vermoeden niet helemaal aan de realiteit beantwoordde. Een betekening aan de woonplaats bijvoorbeeld brengt niet noodzakelijk kennis van de verstekuitspraak in hoofde van de veroordeelde met zich mee. De wet van 9 maart 1908 erkende dan ook het onderscheid tussen de soorten betekeningen, maar koppelde er volgens Cornil contradictorische gevolgen aan vast. Het hele opzet van deze wet was immers om ervoor te zorgen dat de veroordeelde, wanneer hij niet op de hoogte was van (de inhoud van) het verstekvonnis of –arrest dat tegen hem gevelde was, op het moment van kennisname nog een verzetsmogelijkheid kreeg om zo deze uitspraak aan te vechten, maar in plaats van de kennis van de verstekuitspraak als criterium te nemen om de buitengewone termijn te berekenen, besloot de wetgever te kiezen voor de kennis van de betekening van de verstekuitspraak (waar er dus niet noodzakelijk reeds kennis is van de inhoud van de uitspraak). Volgens Cornil was het dan ook beter geweest dat, gelet op het doel van de wet van 9 maart 1908 om de beklaagde de kans te geven verzet aan te tekenen tegen een uitspraak zodra hij ervan kennis heeft, deze verzetstermijn effectief zou beginnen op het ogenblik van deze kennis, zijnde ofwel de betekening van de verstekuitspraak aan de persoon (gewone termijn), ofwel een andere wijze waarop de beklaagde kennis heeft gekregen van de inhoud van de uitspraak (buitengewone termijn). De “kennis van de betekening”-regel gaat volgens Cornil dus voorbij aan het doel van de wet. Het Hof van Cassatie heeft de keuze van de wetgever nochtans meermaals bevestigd.³²⁹ Naar Frans recht geldt bovendien dezelfde regel.³³⁰

88. **KENNIS VAN DE UITSPRAAK** – De benadering die Cornil verdedigt, is niet geheel onterecht. Strikt genomen brengt de kennis van de betekening van de verstekuitspraak wel met zich mee dat de veroordeelde kennis heeft van het feit dat hij bij verstek veroordeeld is, maar hij is daarom nog niet noodzakelijk op de hoogte van de teneur van die beslissing. Het is toch de inhoud van de

³²⁸ L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (524) 535.

³²⁹ Cass. 22 november 1909, *Pas.* 1910, 9; Cass. 28 februari 1910, *Pas.* 1910, 133; Cass. 25 september 1911, *Pas.* 1911, 481; Cass. 18 mei 1920, *Pas.* 1920, 155; Cass. 9 juli 1923, *Pas.* 1923, 416.

³³⁰ Frankrijk: Art. 492, derde lid CPP.

beslissing die voor hem van belang is om te weten of hij al dan niet verzet wil aantekenen? Dit criterium kan dan ook in vraag worden gesteld in het licht van de doeltreffendheid van het buitengewoon verzet. Ook vanuit mensenrechtenperspectief (zie *supra*, nr. 71) geniet de kennis van de uitspraak als beginpunt van een rechtsmiddel de voorkeur.³³¹ Een goed voorbeeld hiervan is de Nederlandse buitengewone beroepstermijn, die volgens art. 408, tweede lid NL.Sv. slechts aanvangt op het ogenblik dat de einduitspraak de veroordeelde beklagde effectief bekend is. Zoals reeds in het eerste deel van deze paper vermeld, moet de veroordeelde geen kennis hebben van het volledige vonnis, maar enkel van datgene wat voor hem van belang is om te besluiten of hij hoger beroep zal aantekenen.³³² Dit criterium lijkt beter aan te sluiten bij het doel dat de wet van 9 maart 1908 voor ogen had.

a.2. Kennis betekening na kennis inhoud

89. COHERENTIE – Door de kennis van de betekening als uitgangspunt te nemen, is bovendien ook de omgekeerde situatie niet ondenkbaar: een veroordeelde beklagde verneemt dat er een verstekuitspraak tegen hem is gewezen, en neemt zelfs kennis van de inhoud van deze beslissing. Pas een tijdje later geraakt hij op de hoogte van de betekening van deze uitspraak. Toch wordt de kennis van de betekening dan gebruikt om de buitengewone verzetstermijn te berekenen, wat niet bijdraagt aan de vlotte procesgang van het systeem. De periode tussen de verstekuitspraak en het uiteindelijk aantekenen van het verzet in de buitengewone termijn kan door deze regeling dan ook zeer lang zijn, wat uiteraard de waarheidsvinding niet dient. Ook klinkt dit alles behalve logisch in het licht van het doel van de wet van 9 maart 1908, namelijk de bescherming van de veroordeelde te goeder trouw tegen verstekuitspraken waarvan hij geen kennis heeft.³³³ “De kennis van de

³³¹ EHRM 25 januari 2000, nr. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 en 41509/98, Miragall Escolano/Spanje, §37; EHRM 10 juli 2001, nr. 40472/98, Tricard/Frankrijk, §32; EHRM 11 april 2002, nr. 48679/99, Aepi S.A./Griekenland, §26; EHRM 15 oktober 2002, nr. 55782/00, Cañete de Goñi/Spanje, §40; EHRM 22 juni 2006, nr. 423/03, Diaz Ochoa/Spanje, §42 en 48; EHRM 10 mei 2011, nr. 26866/05, Shkalla/Albanië, §53; EHRM 15 december 2015, nr. 12019/08, Raihani/België, §44; EHRM 9 juni 2016, nr. 38840/08, Gyuleva/Bulgarije, §38 en 43; B. VANLERBERGHE, “Het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM. Algemene beginselen en enkele concrete toepassingen in het gerechtelijk recht” in A. VAN OEVELEN, S. RUTTEN en J. ROZIE (eds.), *Recht op toegang tot de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2016, (1) 38.

³³² Nederland: Hoge Raad (NL) 25 maart 1952, *NJ* 1953, 109; Hoge Raad (NL) 3 mei 1994, *NJ* 1994, 578; Hoge Raad (NL) 11 december 2007, ECLI:NL:PHR:2007:BB3055, *NS* 2008, 11, *NJ* 2008, 22, *JOL* 2007, 845, *RvdW* 2008, 27 en *NJB* 2008, 228; Hoge Raad (NL) 8 september 2009, ECLI:NL:PHR:2009:BI7028, *NJ* 2009, 429, *RvdW* 2009, 1020 en *NJB* 2009, 1737; Hoge Raad (NL) 12 februari 2013, ECLI:NL:PHR:2013:BZ1940, *NS* 2013, 119, *NBSTRAF* 2013, 119, *RvdW* 2013, 320 en *NJ* 2013, 131.

³³³ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964.

uitspraak” (het Nederlands model) lijkt dus ook hier een geschikter criterium om het doel van de wet van 9 maart 1908 te bereiken.

b. Opzettelijk niet-weten

90. **DILATOIR MIDDEL** – Reeds in 1925 heeft het Hof van Cassatie bovendien geoordeeld dat het verzet in de buitengewone termijn ontvankelijk is, hoewel de veroordeelde geen (officiële) kennis van de betekening had omdat hij stelselmatig elke aangetekende brief met kopie van de akte van betekening weigerde om zo zijn onwetendheid in stand te houden.³³⁴ Met andere woorden, de betrokkene was te kwader trouw. Het Hof van Cassatie stelde daarbij dat het gebrek aan kennis van de betekening niet onafhankelijk moet zijn van de wil van de veroordeelde.³³⁵ De veroordeelde moet zijn onvrijwillige onwetendheid en goede trouw niet aantonen.³³⁶ De onwetendheid van de betekening die te wijten is aan een eigen fout kan dan ook niet worden gelijkgesteld met kennis van de betekening, en kan bijgevolg de buitengewone verzetstermijn niet doen starten.³³⁷ Door te aanvaarden dat zelfs bij een opzettelijk niet-weten van de betekening de buitengewone verzetstermijn niet begint te lopen, wordt het buitengewoon verzet een dilatoir en dus misbruikmiddel. Ook hier is het gevolg dat de periode tussen de uitspraak en het aantekenen van het verzet in de buitengewone termijn zeer lang kan worden. Dit neveneffect maakt het buitengewoon verzet dan ook ondoeltreffend.

3.1.2. “Totdat de termijnen van verjaring van de straf verstreken zijn – tot de tenuitvoerlegging van het vonnis”

91. **ABSOLUTE EINDPUNTEN** – Vervolgens voorziet de wet in een regel indien niet blijkt dat de veroordeelde kennis van de betekening heeft gekregen. Zowel het Belgische als het Franse verzet voorzien naast een relatief eindpunt, namelijk bovenstaande vijftiendaagse en tiendaagse termijn, immers ook een absoluut eindpunt, zijnde de verjaring van de straf en wat België betreft ook nog de tenuitvoerlegging van de uitspraak. Bij het verstrijken van deze absolute

³³⁴ Cass. 4 mei 1925, *Pas.* 1925, 230. Zie ook: Cass. 2 december 1940, *Pas.* 1940, 131; Cass. 19 december 1972, *Arr.Cass.* 1973, 411.

³³⁵ Cass. 4 mei 1925, *Pas.* 1925, 230.

³³⁶ Zie ook: Verslag namens de Middenafdeling, uitgebracht door de heer Carton de Wiart, *Parl.St.* Kamer 1906-1907, nr. 77 en *Pasin.* 1908, (133) 137: “*Le condamné n’aura pas à démontrer son ignorance involontaire et sa bonne foi. C’est contre lui que la preuve devra être administrée.*”

³³⁷ Zie ook: Corr. Dinant 27 juli 1987, *RDPC* 1988, 110, noot; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1464; A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, II, Brussel, Bruylant, 1951, 642, nr. 735; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1419; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDPC* 1932, (713) 735; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 443, nr. 867.

eindpunten is het definitief uitgesloten om nog verzet aan te tekenen³³⁸, ook wanneer dat de veroordeelde dan pas kennis krijgt van de betekening van de verstekuitspraak of de betekening onregelmatig gebeurd was.³³⁹ De enige uitweg waarop de veroordeelde beklaagde kan terugvallen, is overmacht.³⁴⁰ In Nederland daarentegen bedraagt de termijn veertien dagen na de kennis van de uitspraak, zonder absoluut eindpunt. Met het absoluut eindpunt op burgerlijk gebied wou de Belgische wetgever vermijden dat de buitengewone verzetstermijn een louter geprivilegieerd systeem werd voor de beklaagde, waarbij de burgerlijke partij – die nochtans geen fout heeft begaan – bang moet afwachten op het eindresultaat.³⁴¹ Het absoluut eindpunt op burgerlijk gebied werd in navolging van het toenmalige art. 158 van de Code de procédure civile dan ook de tenuitvoerlegging van het vonnis.³⁴² De geoorloofdheid van de verjaring van de straf als absoluut eindpunt werd bovendien door het Grondwettelijk in een arrest van 6 november 2014 bevestigd.³⁴³ Indien louter wordt gefocust op het doel van de wet, namelijk een veroordeelde niet de kans

³³⁸ Behoudens overmacht: GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598, overw. B.5.4.

³³⁹ Cass. 4 april 1977, *Arr.Cass.* 1977, 837 en *Pas.* 1977, 830; Cass. 22 februari 1994, *Arr.Cass.* 1994, 190, *Pas.* 1994, 193 en *RW* 1994-95, 466, noot; Cass. 9 mei 1995, *JT* 1995, 766 en *Pas.* 1995, 480; Cass. 26 maart 2002, *Arr.Cass.* 2002, 872 en *Pas.* 2002, 795; Cass. 22 oktober 2014, *Arr.Cass.* 2014, 2326; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1465; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (713) 736-737; O. MICHIELS, “L’opposition et le délai de prescription de la peine” (noot onder GwH 6 november 2014), *RDPC* 2015, 376; E. VANDEBROEK, “Buitengewone termijn van verzet” (noot onder GwH 6 november 2014), *NJW* 2015, 66; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 964.

³⁴⁰ GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598, overw. B.5.4.

³⁴¹ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 143; Zie ook: Cass. 7 oktober 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 1173, *JLMB* 1993, 651, noot O. KLEES, *Pas.* 1992, 1121, *RW* 1993-94, 222, noot A. VANDEPLAS en *Verkeersrecht* 1993, 81; Cass. 9 januari 2007, *Arr.Cass.* 2007, 45, *Pas.* 2007, 46 en *RW* 2007-08, 703, noot A. VANDEPLAS; Antwerpen 10 oktober 2008, *RW* 2009-10, 677, noot B. DE SMET; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (524) 526; B. DE SMET, “Eindpunt van de termijn van verzet in strafzaken tegen een uitspraak over de burgerlijke vordering”, *RW* 2009-10, 678; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (713) 736; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 444, nr. 869.

³⁴² Amendement ingediend door de regering op het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Parl.St.* Kamer 1907-08, nr. 9; J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 143. Zie ook: B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 325-328; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 444, nr. 869.

³⁴³ GwH 6 november 2014, nr. 163/2014, *NJW* 2015, 64, noot, *RDPC* 2015, 370, noot en *RW* 2014-15, 598.

ontnemen om verzet aan te tekenen, is de Belgische en Franse regeling minder doeltreffend dan de Nederlandse variant, waar er geen absolute rem staat op het aantekenen van hoger beroep in de buitengewone termijn. Deze absolute eindpunten zijn uiteraard ingegeven omwille van andere belangen: een absoluut eindpunt heeft het voordeel voor de slachtoffers dat na het verstrijken ervan, het proces ook effectief afgelopen is en de veroordeelde de situatie van de slachtoffers niet meer kan beïnvloeden. Op dit punt eerbiedigt de buitengewone verzetstermijn dus eerder de rechten van de benadeelden, en meer bepaald de voorspelbaarheid van het proces.³⁴⁴ Bovendien vereist de rechtszekerheid dat een proces op een zeker moment eindigt. De veroordeelde, voor wie de wet van 9 maart 1908 nochtans is opgesteld, heeft echter geen baat bij deze regels: een afwezige en onwetende veroordeelde beschikt niet steeds en onbepikt over de buitengewone verzetstermijn.

3.1.3. Tussenbesluit

92. ONDOELTREFFEND – Welke besluiten kunnen we trekken uit de werking van deze termijnregelingen in de praktijk?

(1) Een afwezige veroordeelde die te goeder trouw geen kennis heeft van het feit dat hij bij verstek veroordeeld is, kan niet steeds verzet in de buitengewone termijn aantekenen. Enerzijds heeft de veroordeelde door de absolute eindpunten hier niet onbepikt de kans toe (wat echter logisch en dus gerechtvaardigd is, gezien de belangen van de benadeelden en de rechtszekerheid), anderzijds zorgt het “kennis van de betekening”-criterium ervoor dat de verzetstermijn al kan beginnen te lopen vooraleer de veroordeelde kennis heeft van de inhoud van de verstekuitspraak.

(2) Het buitengewoon verzet dient de waarheidsvinding niet. Het buitengewoon verzet is uiteraard wel een meerwaarde in die zin dat het de veroordeelde beklaagde een grotere kans geeft om opnieuw voor de rechter te verschijnen, die dan nogmaals oordeelt over de zaak, wat vanzelfsprekend de waarheidsvinding bevordert.³⁴⁵ Anderzijds heeft de buitengewone verzetstermijn ook een negatieve impact op het achterhalen van de waarheid. Dit heeft te maken met het feit dat het buitengewoon verzet een bijkomende termijn is, waardoor een verlenging van het proces onoverkomelijk is. Dit brengt ook problemen mee betreffende de bewijsproblematiek.³⁴⁶ Hoe later

³⁴⁴ Zie ook: Brussel 19 januari 1952, *RW* 1951-52, 1291; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 444, nr. 869; E. VANDEBROEK, “Buitengewone termijn van verzet” (noot onder GwH 6 november 2014), *NJW* 2015, 66.

³⁴⁵ S. VANDROMME, “De afbrokkeling van het verzet in strafzaken. Bespreking van de wet van 12 februari 2003”, *RW* 2003-04, 481.

³⁴⁶ B. DE SMET, “De wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II), gewikt en gewogen”, *T.Straf.* 2016, (1) 35; A. WINANTS, “Potpourri II: de nieuwe regels inzake verstek en verzet in strafzaken”, *NC* 2016, (333) 334.

de betrokkene kennis krijgt van de betekening van de verstekuitspraak, hoe later het proces weer van start gaat, des te moeilijker de bewijslevering is. Dit element verstoort aldus de kwaliteit van het proces en de uiteindelijke uitspraak. Bovendien begint zowel bij een opzettelijk gebrek aan kennis van de betekening, als wanneer de veroordeelde reeds kennis heeft van de uitspraak, maar nog niet van de betekening, de buitengewone verzetstermijn nog niet te lopen. Al deze aspecten maken het buitengewoon verzet dan ook ondoeltreffend.

3.2. JURIDISCHE EN MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

93. HUIDIGE SITUATIE – Het laatste criterium waaraan we de buitengewone termijn toetsen, zijn de relevante juridische en maatschappelijke ontwikkelingen. Past het buitengewoon verzet nog binnen het huidig juridisch en maatschappelijk kader?

3.2.1. Juridische ontwikkelingen: wetswijzigingen

a. Wetten 6 april 2010 en 14 januari 2013

a.1. Inhoud en ratio legis

94. ART. 38 GER.W. – Een eerste relevante juridische ontwikkeling kwam tot stand door de wet van 6 april 2010 tot wijziging van diverse bepalingen wat de betekening en de kennisgeving bij gerechtsbrief betreft (hierna: wet van 6 april 2010)³⁴⁷ en de wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie (hierna: wet van 14 januari 2013)³⁴⁸. Deze wetswijzigingen zijn enerzijds ingegeven ter verlichting van de administratieve lasten van de politiecommissariaten³⁴⁹, en anderzijds om overdreven formalisme en kosten tegen te gaan.³⁵⁰ De eerste wet schrapte art. 37 Ger.W. (voordien geldend in strafzaken), waardoor art. 38 Ger. W. van toepassing werd in strafzaken.³⁵¹ Dit laatste artikel bepaalt dat wanneer de

³⁴⁷ BS 23 april 2010, 22704.

³⁴⁸ BS 1 maart 2013, 12945.

³⁴⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat de betekening in strafzaken betreft, *Parl.St. Kamer* 2007-08, nr. 1211/001, 6.

³⁵⁰ Amendementen (LAHAYE-BATTHEU e.a.) op het wetsvoorstel houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering en informatiseringsvooruitgang binnen justitie, *Parl.St. Kamer* 2011-2012, nr. 1804/006, 60.

³⁵¹ B. GEETS, “Nieuwe betekening vermindert werkdruk niet”, *Juristenkrant* 2013, 12; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 965; C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 1358. Zie ook voor de regels voorafgaand aan de wijziging: B. DE SMET, “Niet de betekening, maar de afgifte van het verstekvonnis vormt het beginpunt van de termijn voor verzet”

veroordeelde niet thuis is, de deurwaarder een afschrift van het exploit onder gesloten omslag achterlaat in de brievenbus en de dag erna de veroordeelde via aangetekende brief hieromtrent inlicht.³⁵² Deze brief vermeldt bovendien dat indien nodig er een kopie van het exploit kan worden afgehaald op het gerechtsdeurwaarderkantoor. De wet van 14 januari 2013 wijzigde de vereiste van een aangetekende brief naar een gewone brief.³⁵³ Vóór de wet van 6 april 2010 gold de regel dat in bovenstaand geval een bericht werd achtergelaten in de brievenbus waarin werd vermeld dat de betrokkene het exploit kon ophalen op het politiekantoor. Er werd bovendien nog vaak een agent naar de beklaagde gestuurd, waardoor er alsnog een persoonlijke betekening gebeurde. Bij afgifte van het exploit moest een ontvangstbewijs getekend worden, dat naar het openbaar ministerie werd gestuurd.³⁵⁴

a.2. Buitengewoon verzet: bewijs

95. MOEILJK TE LEVEREN BEWIJS – De gevolgen van deze regelgeving voor het buitengewoon verzet hebben te maken met het bewijs omtrent de kennis van de betekening (en dus het bewijs van laattijdig verzet). Zoals reeds hierboven vermeld, ligt de bewijslast hieromtrent bij het openbaar ministerie (of de burgerlijke partij) (zie *supra*, nr. 41).³⁵⁵ Het openbaar ministerie mag dit bewijs leveren met alle middelen, inclusief getuigenissen en vermoedens.³⁵⁶ Dit is uiteraard een feitenkwestie³⁵⁷ en het is aan de rechter om soeverein de

(noot onder Antwerpen 7 mei 2008), *RW* 2008-09, 1008; F. SNOECK, “Wijze van betekenen in strafzaken is archaisch”, *Juristenkrant* 2004, 2-3.

³⁵² Art. 3 wet van 6 april 2010.

³⁵³ Art. 74 wet van 14 januari 2013; Amendementen (LAHAYE-BATTHEU e.a.) op het wetsvoorstel houdende diverse bepalingen inzake werklastermindering en informatiseringsvoortgang binnen justitie, *Parl.St.* Kamer 2011-2012, nr. 1804/006, 60.

³⁵⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 1358; B. GEETS, “Nieuwe betekening vermindert werkdruk niet”, *Juristenkrant* 2013, 12.

³⁵⁵ Cass. 19 december 1972, *Arr.Cass.* 1973, 411; Antwerpen 10 oktober 2008, *RW* 2009-10, 677, noot B. DE SMET; R. DECLERCQ, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 1420; P. TRAEEST, “Art. 187 Sv.” in M. DE BUSSCHER, J. MEESE, D. VAN DER KELEN en J. VERBIST (eds.), *Guiding strafprocesrecht*, 2017, Brussel, Larcier, (450) 454; P. TRAEEST en J. MEESE, “De rechtsmiddelen verzet en hoger beroep: actualia” in P. TRAEEST, A. VERHAGE en G. VERMEULEN (eds.), *Strafrecht en strafprocesrecht: doel of middel in een veranderde samenleving?*, Mechelen, Kluwer, 2017, (515) 531.

³⁵⁶ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 143. Zie ook: Zitting Senaat 31 januari 1908 betreffende het wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (163) 166; A. BRAAS, *Précis de procédure pénale*, II, Brussel, Bruylant, 1951, 642-643, nr. 735; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 334; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 442, nr. 865.

³⁵⁷ Cass. 2 maart 1936, *Pas.* 1936, 174; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (713) 735; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 442, nr. 865.

waarde van het bewijs te beoordelen.³⁵⁸ De veroordeelde wordt geacht onbekend te zijn met de betekening van de beslissing.³⁵⁹ Het leveren van dit bewijs is echter een zware opdracht voor het openbaar ministerie (of de burgerlijke partij).³⁶⁰ “Kennis van de betekening” is immers een subjectief (en bijgevolg moeilijk aantoonbaar) gebeuren in hoofde van de veroordeelde.³⁶¹ De onderliggende reden van dit moeilijk te leveren bewijs is gelegen in de huidige en hierboven vermelde betekeningregels.³⁶² Indien het exploit immers in de brievenbus van de veroordeelde is achtergelaten, kan hij allerlei argumenten aanhalen waarom hij niet op die dag kennis gekregen heeft van deze betekening. Vandaag de dag is het dan ook praktisch onmogelijk voor het openbaar ministerie om een “positief en pertinent”³⁶³ bewijs te leveren van het moment van kennisname van de betekening³⁶⁴, des te meer omdat bij twijfel over het precieze moment de rechter in het voordeel van de veroordeelde moet beslissen.³⁶⁵ Het moment van de kennisname mag namelijk

³⁵⁸ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 146; B. DE SMET, “Vormvereisten bij de betekening van verstekvonnissen” (noot onder Cass. 23 februari 2011), *RW* 2012-13, (216) 217; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 335. Zie ook: Cass. 9 maart 2010, *Arr.Cass.* 2010, 701 en *Pas.* 2010, 761; Cass. 13 september 2011, *Arr.Cass.* 2011, 1783; D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, Brugge, Die Keure, 2017, 1466.

³⁵⁹ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 146; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 334; A. VANDEPLAS, “Over verzet in strafzaken”, *RW* 1973, (1793) 1795.

³⁶⁰ P. THEVISSSEN en D. CHICHOYAN, “Les droits des justiciables à des voies de recours ordinaires depuis la loi pot-pourri II” in V. FRANSSSEN en A. MASSET (eds.), *Les droits du justiciable face à la justice pénale*, Limal, Anthemis, 2017, (251) 262; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 965. Deze zware bewijsopdracht werd reeds vroeg aangekaart: B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 335; R. HAYOIT DE TERMICOURT, “Mémoires. Etude sur l’opposition aux décisions rendues par les juridictions correctionnelles et les tribunaux de police”, *RDP* 1932, (713) 735.

³⁶¹ B. DE SMET, “Niet de betekening, maar de afgifte van het verstekvonnis vormt het beginpunt van de termijn voor verzet” (noot onder Antwerpen 7 mei 2008), *RW* 2008-09, 1008.

³⁶² B. GEETS, “Nieuwe betekening vermindert werkdruk niet”, *Juristenkrant* 2013, 12; P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 965; C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 1358.

³⁶³ J. RENKIN, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 146; A. VANDEPLAS, “Over verzet in strafzaken”, *RW* 1973, (1793) 1795-1976.

³⁶⁴ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 965.

³⁶⁵ B. DE SMET, “De wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II), gewikt en gewogen”, *T.Strafr.* 2016, (1) 40; B. DE SMET, “Verstek en verzet in strafzaken” in A. VAN OEVELEN, J. ROZIE en S. RUTTEN (eds.), *Verstek en verzet in burgerlijke zaken en strafzaken, nationaal en Europees*,

niet te streng worden beoordeeld omwille van de eis van een eerlijk proces.³⁶⁶ Een ontvankelijk verzet in de buitengewone termijn bij gebrek aan bewijs van het juiste moment van kennisname van de betekening is dan ook allesbehalve uitzonderlijk, temeer doordat de betekening in het merendeel van de gevallen niet aan de persoon gebeurt. De gerechtsdeurwaarder komt in de huidige regeling bovendien geen tweede keer langs om toch aan de persoon te betekenen en staat niet steeds meer oog in oog met de betrokkene op het ogenblik van afgifte van het exploit. Deze elementen zorgden er vroeger nochtans voor dat het openbaar ministerie het moment van kennisname van de betekening in hoofde van de geadresseerde kon vaststellen. Het exploit kan overigens ook door een derde (bijvoorbeeld de echtgenoot) worden afgehaald op het gerechtsdeurwaarderkantoor, als het al wordt opgehaald.³⁶⁷ Wanneer de veroordeelde zelf dan kennis heeft van de betekening, is onduidelijk. Dit quasi-automatisch ontvankelijk verklaren van het verzet zorgt er dan ook voor dat het buitengewoon verzet haar “buitengewoon” karakter verliest. Het buitengewoon verzet lijkt op dit punt dan ook niet meer aangepast aan de huidige wetgeving.

96. ALTERNATIEVEN? – Het Frans rechtssysteem biedt hier ook geen hulp: de bewijsmiddelen voor het openbaar ministerie om de kennis van de betekening aan te tonen, zijn limitatief omschreven, wat de bewijstaak er niet gemakkelijk op maakt. Naast het bewijs door een daad van tenuitvoerlegging (bijvoorbeeld beslag of de aanhouding), kan de kennis van de betekening immers ook blijken uit de afgifte van een aangetekende brief of een ontvangstbewijs, zoals bepaald in de artikelen 557 en 558 CPP of door een kennisgeving in overeenstemming met art. 560 CPP (zie *supra*, nr. 43).³⁶⁸ Ook naar Frans recht heeft de rechter bovendien een soevereine appreciatiebevoegdheid hieromtrent.³⁶⁹ In het Nederlands recht is niet de kennis van de betekening het uitgangspunt van de buitengewone beroepstermijn, maar de kennis van de uitspraak zelf (kennis van de volledige uitspraak is nochtans niet vereist, zie *supra*, nr. 45). Art. 366 Nl.Sv. bepaalt

Antwerpen, Intersentia, 2012, 73; B. GEETS, “Nieuwe betekening vermindert werkdruk niet”, *Juristenkrant* 2013, 12; C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 1358.

³⁶⁶ C. VAN DEN WYNGAERT, P. TRAEST en S. VANDROMME, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2017, 1358.

³⁶⁷ B. GEETS, “Nieuwe betekening vermindert werkdruk niet”, *Juristenkrant* 2013, 12.

³⁶⁸ Volgens het oude Franse recht bestond er maar één soort bewijsmiddel om de kennis van de betekening van de uitspraak aan te tonen indien de betekening niet aan de persoon was gebeurd, en dat waren “de daden van tenuitvoerlegging van de verstekuitspraak” (dit werd nu dus uitgebreid), terwijl dat in het Belgische recht slechts één van de mogelijke bewijsmiddelen was. De kennis van de betekening kon niet afgeleid worden uit de enkele uitvoering van de straf (zie *supra*, nr. 10 en zie voetnoot nr. 183). Zie ook: B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 334. Frankrijk: Art. 187, derde lid Fr.Sv.; Cass. (FR) 4 augustus 1893, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1893, 346; J. BROUCHOT en F. HELIE, *Pratique criminelle des cours et tribunaux*, Parijs, Éditions Techniques, 1951, 273.

³⁶⁹ Frankrijk: Cass. (FR) 3 maart 1876, *Bulletin des arrêts de la Cour de cassation rendus en matière criminelle* 1876, 132.

bovendien dat wanneer de beklagde bij verstek is veroordeeld en de dagvaarding niet aan de persoon is betekend, of hij niet op andere wijze kennis had van de terechtzitting, het openbaar ministerie een mededeling van de verstekuitspraak aan de veroordeelde betekent. Deze mededeling moet niet de volledige uitspraak bevatten, maar moet wel melding maken van alle essentialia van deze beslissing (zoals aard en zwaarte van de straf).³⁷⁰ Dit is slecht één mogelijke vorm waaruit de kennis van de einduitspraak in hoofde van de veroordeelde kan worden afgeleid. Een informeel bericht, eventueel mondeling, kan deze kennis ook aantonen.³⁷¹ Desalniettemin is het bewijs van de kennis van de uitspraak eveneens een moeilijke opdracht, aangezien ook dit een subjectief gebeuren is.³⁷² Het Nederlands recht kampt dus met dezelfde problemen en biedt bijgevolg geen oplossing.

b. Potpourri III

b.1. Inhoud en ratio legis

97. **E-JUSTICE** – Ook de tweede relevante juridische ontwikkeling slaat op een wijziging van de betekeningsregels. De wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie (“Potpourri III”)³⁷³ voerde in het Gerechtelijk Wetboek immers enkele nieuwe bepalingen in omtrent de elektronische betekening.³⁷⁴ Deze regeling werd reeds grondwettig bevonden door het Grondwettelijk Hof.³⁷⁵³⁷⁶ De elektronische betekening wordt gelijkgesteld met een betekening aan de persoon indien (1) de betekening werd gedaan op een gerechtelijk elektronisch adres³⁷⁷ en de betrokkene de akte geopend heeft binnen vierentwintig uren na de verzending of (2) de betekening werd gedaan (na voorafgaande toestemming) op een adres van elektronische woonstkeuze³⁷⁸ en de betrokkene de akte geopend heeft binnen vierentwintig

³⁷⁰ Nederland: A. BLOK en L. BESIER, *Het Nederlandsche strafproces*, II, Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon, 1925, 220 en 323.

³⁷¹ Nederland: B. POSTMA, “Art. 136 Sv.” in M. BOONE (ed.), *Sdu commentaar strafvordering*, Den Haag, Sdu, 2015, (981) 986.

³⁷² Nederland: J. VAN BEMMELEN en T. VAN VEEN, *Strafprocesrecht*, Alphen aan den Rijn, Guida Quint, 1993, 360.

³⁷³ *BS* 13 mei 2016, 31338.

³⁷⁴ Art. 8-17, 123 en 126 Potpourri III.

³⁷⁵ GwH 5 oktober 2017, nr. 108/2017, *JLMB* 2018, 431, *TVW* 2018, 68 en *RW* 2017-18, 480.

³⁷⁶ Het Hof stelde echter wel een dubbel voorbehoud: (1) iedereen moet de zekerheid hebben om zijn elektronisch adres en de hem betekende akte te raadplegen en (2) bij personen die van hun vrijheid zijn beroofd, moet de betekening daadwerkelijk aan de persoon gebeuren wanneer die geen toegang hebben tot hun gerechtelijk elektronisch adres. Zie GwH 5 oktober 2017, nr. 108/2017, *JLMB* 2018, 431, *TVW* 2018, 68 en *RW* 2017-18, 480, overw. B.11.6. en B. 15.3.

³⁷⁷ Art. 32, 5° Ger.W.: “Gerechtelijk elektronisch adres: het unieke, door de bevoegde overheid aan een natuurlijk persoon of rechtspersoon toegekende elektronisch adres.”

³⁷⁸ Art. 32, 6° Ger.W.: “Adres van elektronische woonstkeuze: elk ander elektronisch adres waarop een betekening overeenkomstig artikel 32quater/1 kan gebeuren na de uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming door de geadresseerde telkens voor die bepaalde betekening.”

uren na verzending van het verzoek tot toestemming.³⁷⁹ Is dit niet het geval, dan gaat het om een betekening aan de woonplaats.³⁸⁰ De gerechtsdeurwaarder dient dan de eerstvolgende werkdag een gewone brief te sturen naar de geadresseerde waarin hij vermeldt dat er een elektronische betekening werd gedaan.³⁸¹ De gewone verzetstermijn gaat in op de datum van verzending van de elektronische betekening of het verzoek tot toestemming.³⁸² De betekening gebeurt in strafzaken bovendien op deze elektronische wijze of aan de persoon, behalve indien het openbaar ministerie eist dat de betekening aan de persoon gebeurt.³⁸³ Indien de elektronische betekening niet mogelijk is, valt de gerechtsdeurwaarder terug op de oude betekeningregels.³⁸⁴

b.2. Buitengewoon verzet: uitzondering

98. MEER PERSOONLIJKE BETEKENING? – Het volledig invoeren van dit systeem in de praktijk³⁸⁵ zou grote voordelen opleveren, aangezien de gerechtsdeurwaarders minder moeten rondtrekken om een persoonlijke betekening van de verstekuitspraak mogelijk te maken. Bovendien leven mensen hoe langer hoe meer online, waardoor de akte in veel gevallen binnen vierentwintig uren na verzending geopend zal worden en er dus een persoonlijke, elektronische betekening is gebeurd. De verstekuitspraak bereikt zo de verstek latende partij, ongeacht waar hij of zij op dat moment verblijft of zich bevindt.³⁸⁶ In het licht van deze juridische ontwikkeling zou het buitengewoon verzet bijgevolg slechts een minimale bestaansreden meer hebben: alleen in het geval de akte niet geopend is binnen vierentwintig uren, zal er een buitengewone verzetstermijn open staan. De ontwikkeling van deze elektronische regeling kan dan ook worden toegejuicht: het buitengewoon verzet hernieuwt immers zijn “buitengewoon” karakter. In Frankrijk en Nederland is er bovendien nog geen sprake van dit soort elektronische procesvoering, waardoor een vergelijking hier geen nut heeft.³⁸⁷

³⁷⁹ D. LERUTH, “Signification par voie électronique”, *BSJ* 2017, 1.

³⁸⁰ D. LERUTH, “Signification par voie électronique”, *BSJ* 2017, 1.

³⁸¹ Art. 32quater/1, §2 *in fine* Ger.W.

³⁸² Dit is de dies a quo. Zie ook: P. THIRIAR en D. SCHEERS, *Actualia Gerechtelijk Recht: Potpourri all the way*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 5-6.

³⁸³ Art. 32quater/3, §1 Ger.W.

³⁸⁴ D. LERUTH, “Signification par voie électronique”, *BSJ* 2017, 1.

³⁸⁵ Er is nog geen uitvoeringsregelgeving.

³⁸⁶ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, “Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 972.

³⁸⁷ Frankrijk: Art. 488 en 555-558 CPP (in vergelijking met burgerlijke zaken, waar de elektronische betekening wel mogelijk is: art. 653 Code de procédure civile). Nederland: art. 588 NI.Sv.

3.2.2. *Maatschappelijke ontwikkelingen: moderne communicatiemiddelen*

99. **CONTEXT** – Tot slot beoordelen we of het buitengewoon verzet, rekening houdende met de maatschappelijke ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan sinds deze figuur 110 jaar geleden is gecreëerd, niet aan verandering toe is. Het buitengewoon verzet is immers ingevoerd in een geheel andere context dan degene waarin we ons vandaag bevinden. Meer bepaald ging het om situaties waarbij de betrokkene op het ogenblik van de betekening niet thuis was, maar bijvoorbeeld in het buitenland, waardoor de verstekuitspraak bijvoorbeeld aan de echtgenote van de veroordeelde werd betekend (zie *supra*, nr. 8). Het was dan inderdaad moeilijk voor de veroordeelde om verzet aan te tekenen binnen de verzetstermijn door een gebrek aan communicatie tussen de echtgenote en de veroordeelde. Met de opkomst van de gsm, het internet en andere elektronische communicatiemiddelen lijkt het bijna ondenkbaar dat indien een betekening van de verstekbeslissing aan een bloedverwant van de veroordeelde is gebeurd, deze laatste niet binnen vijftien dagen na deze betekening verzet kan instellen. De vraag stelt zich dan ook of de betekening die niet aan de persoon is gebeurd als enige bestaansvoorwaarde voor het buitengewoon verzet vandaag de dag nog wel een geschikt criterium is.

100. **BETEKENING AAN DE PERSOON** – Art. 33 Ger. W. bepaalt dat een betekening aan de persoon het ter hand stellen van het afschrift van de akte aan de geadresseerde is. De gerechtsdeurwaarder kan deze betekening doen op elke plaats waar hij hem aantreft.³⁸⁸ Elke andere vorm van afgifte is dan geen betekening aan de persoon, met uitzondering van de terhandstelling van het afschrift aan de gekozen woonplaats aan een lasthebber.³⁸⁹ Het Frans en Nederlands recht kennen een gelijksoortige bepaling.³⁹⁰ Deze enge interpretatie van het begrip “betekening aan de persoon”³⁹¹ heeft in de praktijk tot gevolg dat dit niet vaak voorvalt; meestal zal een betekening aan de woonplaats of verblijfplaats van de veroordeelde gebeuren. De restrictieve interpretatie van “de betekening aan de persoon” en het feit dat dit het enige criterium is in de Belgische buitengewone verzetstheorie, brengt tegelijk dus een ruime mogelijkheid tot buitengewoon verzet met zich mee. Kunnen we het buitengewoon verzet daarom wijzigen in die zin dat buitengewoon verzet niet mogelijk is indien de betekening van de verstekuitspraak aan de persoon van de beklagde of (!) aan een bloedverwant (art. 35 Ger.W.) gebeurd is?

³⁸⁸ Art. 33, tweede lid Ger.W.

³⁸⁹ Art. 39, tweede lid Ger.W.

³⁹⁰ Frankrijk: Art. 555 CPP. Nederland: art. 588 Nl.Sv.

³⁹¹ Cass. 2 maart 1936, *Pas.* 1936, 174; L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, (428) 431; B. GENDEBIEN, “Loi du 9 mars 1908”, *Rev.dr.b.* 1906-1910, (319) 323; J. SIMON, *Strafvordering. Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, II, Brussel, Bruylant, 1949, 441, nr. 862.

101. **ALTERNATIEVEN?** – Dergelijke wijziging ligt niet voor de hand. Zo is het mogelijk dat de intrafamiliale situatie nogal tumultueus verloopt, en de partner of huisgenoten aan wie de uitspraak betekend is, dit niet melden aan de veroordeelde. Bovendien communiceren oudere mensen, zwakbegaafden of mensen uit een kansarm milieu dikwijls niet via moderne communicatiemiddelen. Het zijn overigens vaak de minderbedeelden die in aanraking komen met criminaliteit en strafzaken. Een betekening aan de persoon is voor deze groep dan ook effectief nodig om de vijftiendaagse (gewone) verzetstermijn te halen. Daarenboven moet ook rekening gehouden worden met de eerder besproken rechtspraak van het EHRM (zie *supra*, nr. 62 e.v.). De verstekuitspraak moet immers niet noodzakelijk betekend worden aan de persoon, maar het recht op toegang tot de rechter moet wel gewaarborgd blijven. Indien een rechtsmiddel binnen een bepaalde termijn moet worden ingesteld, vereist het EHRM bovendien een “adequate” kennisgeving van de uitspraak. De notie “adequaat” blijft niettemin vaag. Of een betekening aan een bloedverwant adequaat genoeg is om enkel een gewone verzetstermijn, en dus geen buitengewone verzetstermijn, toe te kennen, moet dan ook door het Hof worden beoordeeld. Het behoud van de betekening die niet aan de persoon is gebeurd als bestaansvoorwaarde voor het buitengewoon verzet lijkt evenwel een veilige keuze om een veroordeling door het EHRM te vermijden. Door hier anders over te beslissen, zouden we terugkeren naar de regeling zoals die bestond vóór de wet van 9 maart 1908, wat niet wenselijk is. Niettemin kunnen we het Nederlands recht wel als inspiratie gebruiken: de buitengewone beroepstermijn treedt daar immers pas in werking wanneer (1) de dagvaarding niet aan de persoon is gebeurd of (!) (2) wanneer er zich geen andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de beklagde tevoren bekend was. We zouden dit kunnen toepassen op de buitengewone verzetstermijn, en dus het buitengewoon verzet enkel toe te laten (1) indien de betekening van de verstekuitspraak niet aan de persoon is gebeurd of (2) indien zich geen andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de verstekuitspraak de beklagde bekend is. De bewijslast voor deze tweede optie ligt dan bij het openbaar ministerie. Deze wijziging kan wel in overweging genomen worden.

3.2.3. *Tussenbesluit*

102. **BETEKENINGREGELS** – Welke conclusies kunnen we trekken uit dit laatste deel van de “adequaathedstoets”? Juridisch gezien zijn het voornamelijk de wetwijzigingen omtrent de betekeningregels die enige invloed hebben gehad op de werking van het buitengewoon verzet. De wetten van 6 april 2010 en 14 april 2013 hebben de bewijslast voor het openbaar ministerie immers veel moeilijker gemaakt en zo een element van rechtsonzekerheid gecreëerd. Anderzijds lijkt Potpourri III (in theorie dan toch) de betekening aan de persoon te bevorderen, waardoor er minder buitengewoon verzet nodig zal zijn voor veroordeelden, wat een gunstig effect zal hebben op de duur van het

proces en de waarheidsvinding. Tot slot kunnen we besluiten dat de moderne communicatiemiddelen geen grote wijzigingen omtrent de buitengewone verzetstheorie kunnen verantwoorden.

4. BESLUIT: NOOD AAN AFSCHAFFING, WIJZIGING OF VERVANGING?

103. **SUGGESTIES** – De buitengewone verzetstermijn en zijn Franse en Nederlandse alternatieven zijn getoetst aan de rechtspraak van het EHRM, de doeltreffendheid en de maatschappelijke en juridische ontwikkelingen. Uit deze analyse blijkt dat het Belgische buitengewoon verzet op enkele punten tekortkomt. Als besluit volgen hier dan ook enkele voorstellen, opdat het buitengewoon verzet in overeenstemming zou zijn met deze drie criteria.

4.1. BEHOUD

104. **ELEKTRONISCHE BETEKENING** – Een eerste mogelijkheid bestaat in het volledige behoud van de regels van het buitengewoon verzet. Veel van de bovenstaande tekortkomingen kunnen namelijk worden ingelost door het wijzigen van de betekenisregels.³⁹² Het ultiem doel van deze wijziging bestaat dan in de maximalisatie van de betekening aan de persoon, en het zo veel mogelijk vermijden van andere vormen van betekening, waardoor ook het gebruik (en misbruik) van de buitengewone verzetstermijn vermindert. De gewone verzetstermijn wint zo meer aan belang, waardoor de procedures korter worden. De waarheidsvinding zou hierbij zeker gediend zijn. Toch is het niet zo'n eenvoudige opdracht om een concreet alternatief betekeningssysteem op poten te zetten dat efficiënter werkt dan het huidige. De elektronische betekening, ingevoerd door Potpourri III³⁹³, is niettemin een stap in de goede richting.

4.2. AFSCHAFFING

4.2.1. *Afschaffing verzet*

105. **NEDERLANDS MODEL?** – Een tweede manier om met deze tekortkomingen om te gaan, is de afschaffing. Er zijn twee mogelijkheden: (1) de volledige afschaffing van het verzet, zowel de gewone als buitengewone termijn³⁹⁴ of (2) het behoud van het verzet als rechtsmiddel, maar enkel met

³⁹² P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, "Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging", *RW* 2014-15, (963) 971-972.

³⁹³ Art. 8-17, 123 en 126 Potpourri III.

³⁹⁴ P. VANDENBRUWAENE, Y. LIEGEOIS, B. en DE SMET, "Het complexe systeem van verzet, ontvankelijk of niet-ontvankelijk verzet, ongedaan verzet en de opeenvolging van verzet en hoger

een gewone termijn. Beide oplossingen hebben hun verdiensten. Zo schafte Nederland in 2006 het verzet in strafzaken af – hoewel ook het Nederlands recht een gelijkaardig verzetssysteem met een gewone en buitengewone termijn heeft gekend – waardoor een beklaagde tegen een verstekuitspraak nu enkel hoger beroep kan instellen. Het grootste voordeel hiervan is uiteraard de eenvoud: één rechtsmiddel, één geheel van regels, één kans om zich na een verstekuitspraak opnieuw aan een feitelijke beoordeling van een rechter te onderwerpen. De Nederlandse buitengewone beroepstermijn zorgt er bovendien voor dat de afwezige veroordeelde die geen kennis had van de zitting de kans niet ontnomen wordt om iets te ondernemen tegen zijn veroordeling. Het beginpunt van de beroepstermijn is in dat geval immers de eerste dag na de gebeurtenis waardoor de veroordeelde met de einduitspraak bekend is geworden. De waarborgen die de wet van 9 maart 1908 op het oog had met de invoering van de buitengewone verzetstermijn, worden zo dan ook vervuld door een buitengewone beroepstermijn. Indien we het verzet afschaffen, moeten we nochtans niet noodzakelijk de Nederlandse weg opgaan; we kunnen ook de bestaande Belgische beroepstermijnen behouden en er een eigen buitengewone beroepstermijn aan toevoegen, naar analogie met en ter opvulling van de rol van de afgeschafte buitengewone verzetstermijn. In een arrest van 9 januari 2002 oordeelde het toenmalige Arbitragehof immers dat het feit dat er wel een buitengewone verzetstermijn bestaat wanneer de verstekuitspraak niet aan de persoon is betekend, maar geen buitengewone beroepstermijn, berekend op basis van de kennis van de betekening van de uitspraak, geen discriminatie is.³⁹⁵ Het verwees daarbij wel expliciet naar het feit dat er een buitengewone verzetstermijn bestaat die wel rekening houdt met de kennis van de betekening, en dat er dus voldoende waarborgen zijn om effectief een rechtsmiddel in te stellen tegen een verstekuitspraak. Hieruit kunnen we afleiden dat, indien het verzet in zijn geheel wordt afgeschaft, het Hof wel vereist dat er voor verstek latende partijen een garantie in de beroepstermijnen wordt ingebouwd, gelijkaardig aan de buitengewone verzetstermijn. Evenwel zou een buitengewone beroepstermijn de onvolkomenheden van de buitengewone verzetstermijn gewoonweg verplaatsen naar het beroepsniveau (bijvoorbeeld de bewijslast omtrent de kennis van de betekening). Bij deze suggestie rijzen dan ook een heleboel vragen: nemen we de theorie van het buitengewoon verzet over met al zijn tekortkomingen, of kiezen we ervoor om een geheel andere regeling uit te werken (bijvoorbeeld zonder alleenrecht)? Het afschaffen van het verzet is overigens een veel ruimere discussie, en het voorstel tot afschaffing van het verzet en versoepeling van de regels van het hoger beroep kan daarom niet zomaar worden doorgevoerd, maar het is niettemin een gedachte die we kunnen vasthouden.

beroep. Voorstellen tot vereenvoudiging”, *RW* 2014-15, (963) 972; A. WINANTS, “Potpourri II: de nieuwe regels inzake verstek en verzet in strafzaken”, *NC* 2016, (333) 334.

³⁹⁵ Arbitragehof 9 januari 2002, nr. 9/2002, *AA* 2002, 79 en *Verkeersrecht* 2002, 137. Zie ook: D. DE WOLF, *Handboek correctioneel procesrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 187.

4.2.2. Afschaffing buitengewoon verzet

106. **EXTRA WAARBORGEN** – Een andere mogelijkheid is het Belgisch verzetssysteem te behouden zoals het bestaat, maar de buitengewone termijn te schrappen. Daarbij moeten dan wel in enkele waarborgen worden voorzien, zodat we niet hervallen in de situatie zoals die bestond vóór de wet van 9 maart 1908. Zo dringt een langere gewone verzetstermijn zich dan op. Reeds in de parlementaire debatten voorafgaand aan de wet van 9 maart 1908 gingen er stemmen op om geen buitengewone termijn in te voeren, maar om enkel de verzetstermijn te verlengen van vijf naar dertig dagen.³⁹⁶ Dit voorstel kwam omwille van de voorziene moeilijkheden die het buitengewoon verzet met zich mee zouden brengen, zoals het reeds aangehaalde probleem van de bewijslast omtrent de kennis van de betekening. Men wees ook op de nadelen die het buitengewoon verzet zou veroorzaken ten aanzien van de slachtoffers, en meer bepaald het feit dat ze ook volwaardige processpelers zijn en door deze nieuwe regeling nog langer in onzekerheid zouden vertoeven. De afschaffing van het buitengewoon verzet en het verlengen van de gewone verzetstermijn lijken inderdaad veel van de aangehaalde tekortkomingen omtrent de buitengewone termijn op te lossen: de geprivilegieerde positie van de veroordeelde, de bewijslast, het problematische “kennis van de betekening”-criterium enz. Niettemin moeten we steeds het doel van het buitengewoon verzet voor ogen houden, namelijk het geven van de kans aan de veroordeelde om toch nog verzet aan te tekenen, wanneer hij geen kennis heeft van het bestaan van de veroordeling. Zoals benadrukt, is het kenniselement cruciaal in deze theorie. Een extra lange gewone verzetstermijn garandeert evenwel niet steeds dat de veroordeelde effectief op de hoogte zal zijn van de veroordeling binnen deze (verlengde) termijn. Ook deze derde suggestie is dus niet ideaal.

4.3. WIJZIGING

107. **AANPASSING** – Een vierde (en naar mijn mening beste) optie is de verandering van enkele aspecten van de buitengewone termijn. Rekening houdend met de rechtspraak van het EHRM, het doel van het buitengewoon verzet en de juridische en maatschappelijke ontwikkelingen zijn zowel uitbreidingen van de buitengewone termijn als inperkingen geoorloofd en wenselijk. Ook hier zijn het Nederlandse en Franse recht de inspiratiebronnen.

108. **ALLEENRECHT** – Ten eerste is er de mogelijkheid om het “alleenrecht” van de beklaagde af te schaffen, en naar een systeem te evolueren waar ook de burgerlijke partij in de buitengewone termijn verzet tegen de veroordeling op burgerlijk gebied kan aantekenen. Op het vlak van wapengelijkheid zou dit

³⁹⁶ J. DEVIGNE, zitting Kamer 5 december 1907, wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 151, 187 en 413 van het Wetboek van Strafvordering, *Pasin.* 1908, (142) 147-150. Zie ook: L. CORNIL, “Loi du 9 mars 1908 portant modification des articles 175, 187 et 413 du Code d’instruction criminelle”, *RDPC* 1909, 428.

een eventuele veroordeling voor het EHRM alleszins vermijden. Bovendien overtuigt het arrest van het toenmalige Arbitragehof, dat dit onderscheid rechtvaardigde, niet helemaal. Een uitbreiding naar de CAP is niet nodig: een gunstig oordeel op verzet van de veroordeelde beklagde komt de CAP immers ten goede. Het openbaar ministerie kan nooit verzet instellen, aangezien het steeds aanwezig dient te zijn op de terechtzitting, dus ook daar dringt een uitbreiding van het alleenrecht zich uiteraard niet op.

109. KENNIS VAN DE BETEKENING – Een tweede element dat een aanpassing verdient, is het concept “kennis van de betekening” als criterium op basis waarvan de buitengewone verzetstermijn wordt berekend. Reeds ten tijde van de wet van 9 maart 1908 werd hierop kritiek geuit: het opzet van deze wet was om de veroordeelde de mogelijkheid te geven om verzet aan te tekenen tegen een uitspraak waarvan hij kennis heeft, maar in de plaats van dan ook effectief de kennis van de verstekuitspraak als criterium te nemen, werd gekozen voor de kennis van de betekening. Het is niet meer dan normaal dat een veroordeelde eerst kennis van de motieven van de uitspraak en concreet uitgesproken straffen of maatregelen moet hebben, alvorens de termijn om een rechtsmiddel in te stellen, start. Ook het EHRM hecht veel belang aan de effectieve kennis van de uitspraak, opdat de termijn om een rechtsmiddel in te stellen begint te lopen. Bovendien verhelpt dit voorstel ook de contradictorische situatie waarin een veroordeelde eerst kennis heeft van de uitspraak, maar pas later te weten komt op welke dag deze uitspraak betekend is. Het is compleet onlogisch en tijdrovend om in dit geval het tweede kennismoment te hanteren als criterium. De logica van het Belgisch systeem zou door deze wijziging dus zeker gebaat zijn.

110. INFORMATIEPLICHT – Aansluitend bij dit “kennis van de betekening”-probleem en in navolging van de drie veroordelingen die België opliep door een gebrek aan informatie omtrent de rechtsmiddelen bij de betekening van een verstekuitspraak, heeft het Hof van Cassatie lichtjes verrast door te oordelen dat de kennis van de betekening aan geen vormvereisten onderworpen is. Er is volgens het Hof dus geen informatieplicht omtrent de rechtsmiddelen, zijn vormen en termijnen bij een daad van uitvoering die de datum van de betekening vermeldt en zo de kennis van de betekening met zich meebrengt. Of deze rechtspraak de EHRM-toets doorstaat, is twijfelachtig. Niettemin zou de Belgische wetgever er goed aan doen om hieromtrent duidelijkheid te scheppen en de principes inzake de informatieplicht in strafzaken vast te leggen in een formele wet (bijvoorbeeld in een extra paragraaf in art. 187 Sv.).³⁹⁷ Vandaag de dag moeten we immers terugvallen op een omzendbrief, die ook enkel de informatieverstrekking bij de betekening van een verstekuitspraak regelt, maar weinig tot niets vermeldt over de informatie (omtrent rechtsmiddelen) die een beklagde moet krijgen bij

³⁹⁷ B. DE SMET, “Vormvereisten bij de betekening van verstekvonnissen” (noot onder Cass. 23 februari 2011), *RW* 2012-13, (216) 218.

handelingen ter uitvoering van de verstekuitspraak (bijvoorbeeld een vrijheidsbeneming) met vermelding van de betekening. Hoewel het Hof van Cassatie dus geoordeeld heeft dat deze informatie niet noodzakelijk is om de buitengewone verzetstermijn te doen lopen, zou de rechtszekerheid gebaat zijn door een wetgevende tussenkomst.

111. BEWIJSLAST EN OPZETTELIJKE ONWETENDHEID – Daarnaast is in dit onderzoek ook aangetoond dat het voor het openbaar ministerie praktisch onmogelijk is om het precieze ogenblik van kennisname van de betekening aan te tonen (en dit door de betekeningsregels), waardoor de veroordeelde in het geval dat de uitspraak niet aan zijn persoon is betekend, quasi altijd gebruik kan maken van de buitengewone verzetstermijn. De periode tussen de verstekuitspraak en het aantekenen van verzet kan zo immers zeer lang duren, met alle gevolgen van dien (bijvoorbeeld voor de waarheidsvinding). Dit probleem zou echter niet opgelost worden door de kennis van de betekening te vervangen door de kennis van de uitspraak (Nederlandse variant), aangezien ook de bewijslast hieromtrent moeilijk is. Daarbij kan nog gewezen worden op de rechtspraak van het Hof van Cassatie waarin de buitengewone termijn niet begon te lopen, zelfs in het geval van opzettelijke onwetendheid over de betekening. De veroordeelde moest zijn onvrijwillige onwetendheid en goede trouw niet aantonen volgens het Hof. Het omkeren van de bewijslast – een oplossing die velen een stap te ver zullen vinden – zou voor deze tekortkomingen wel een oplossing kunnen bieden.

112. BETEKENING AAN DE PERSOON – Tot slot “de betekening aan de persoon”-vereiste: zoals in het laatste hoofdstuk besproken, leven we vandaag de dag in een andere samenleving dan ten tijde van de invoering van het buitengewoon verzet. De overvloed aan moderne communicatiemiddelen brengt met zich mee dat indien een verstekuitspraak rechtstreeks aan een bloedverwant van de veroordeelde wordt betekend (art. 35 Ger.W.), de veroordeelde beklagde hier snel kennis van zal krijgen. Er is slechts één sms, telefoontje, facebookbericht of “whatsapp”-message nodig opdat de bloedverwant de veroordeelde hiervan op de hoogte kan stellen. Door de zeer restrictieve interpretatie van de notie “betekening aan de persoon” bestaat er bovendien een zeer ruime mogelijkheid tot het aantekenen van verzet in de buitengewone termijn. Een aanpassing dringt zich dan ook op. Het verzet in de buitengewone termijn enkel toekennen indien de betekening niet aan de persoon of volgens art. 35 Ger.W. is gebeurd, is echter een terugkeer naar de situatie zoals die bestond vóór de wet van 9 maart 1908 en zou waarschijnlijk de EHRM-toets niet doorstaan. Niettemin kan ook de Nederlandse route gevolgd worden: we laten het buitengewoon verzet dan enkel toe (1) indien de betekening van de verstekuitspraak niet aan de persoon is gebeurd of (2) indien zich geen andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de verstekuitspraak de beklagde bekend is.

4.4. ANTWOORD ONDERZOEKSVRAAG

113. **EEN ADEQUAAT RECHTSMIDDEL?** – Kortom, het buitengewoon verzet is, gelet op bovenstaande evaluatiecriteria, geen “adequaat rechtsmiddel” en is bijgevolg toe aan afschaffing, wijziging of vervanging. Deze studie is dan ook een opdracht aan de wetgever om deze 110-jarige figuur nog eens onder de loep te nemen. Om tot slot met de wijze woorden af te sluiten waarmee ik begonnen ben: *“nemo inaudita causa damnari potest”*.

LIJST VAN BIJLAGEN

Bijlage I: Historisch overzicht (relevante wetswijzigingen in België, Frankrijk en Nederland).

Bijlage II: Huidige regeling (schematisch overzicht van de huidige regels omtrent de buitengewone termijn in België, Frankrijk en Nederland).

HISTORISCH OVERZICHT

In deze bijlage wordt per land (België, Nederland en Frankrijk) een chronologisch overzicht gegeven van het desbetreffende artikel met betrekking tot de termijnen om een rechtsmiddel in te stellen tegen een verstekuitspraak. Enkel de wijzigingen die relevant zijn voor de termijnen worden weergegeven. Dit overzicht dient ter verduidelijking van punt 1.1. van dit onderzoek.

BELGIË		
<u>1891/1908</u> : art. 151 Sv. (links) en art. 187 Sv. (rechts)	<p><i>L'opposition au jugement par défaut pourra être faite par déclaration en réponse au bas de l'acte de signification, ou par acte notifié dans les trois jours de la signification, outre un jour par trois myriamètres.</i></p> <p><i>L'opposition emportera de droit citation à la première audience après l'expiration des délais, et sera réputée non avenue si l'opposant ne comparait pas.</i></p>	<p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si, dans les cinq jours de la signification qui en aura été faite au prévenu ou à son domicile, outre un jour par cinq myriamètres, celui-ci forme opposition à l'exécution du jugement, et notifie son opposition tant au ministère public qu'à la partie civile. Néanmoins les frais de l'expédition, de la signification du jugement par défaut, et de l'opposition, demeureront à la charge du prévenu.</i></p>
<u>1891/1893 en 1897</u> : Wetsvoorstellen Le Jeune	<p>1891/1893</p> <p><i>Tout jugement de condamnation par défaut sera signifié à la partie condamnée dans les formes ordinaires.</i></p> <p><i>Cette partie peut former opposition à partir de la condamnation jusqu'à dix jours, au plus tard, après celui où le jugement aura été exécuté, même partiellement, contre elle ou, à défaut d'actes d'exécution, après celui où elle aura eu connaissance de la signification qui lui aura été faite.</i></p> <p><i>Si la partie condamnée n'a pas eu cette connaissance et s'il n'y a pas eu contre elle d'acte d'exécution, son opposition sera recevable jusqu'à l'expiration du délai de la prescription de la peine ou de la condamnation civile, selon les cas.</i></p> <p><i>L'opposition se forme par acte signifié par la partie condamnée aux autres parties en cause.</i></p> <p><i>L'opposition rend le jugement non avenue.</i></p> <p><i>Néanmoins, les frais causés par le défaut seront mis à charge de l'opposant qui ne prouve pas que le défaut ne lui est pas imputable.</i></p>	<p>1897</p> <p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si le condamné forme opposition à l'exécution du jugement ainsi qu'il est dit ci-après.</i></p> <p><i>Le délai pour former opposition sera de dix jours, outre un jour par cinq myriamètres. Il courra du jour de la signification du jugement, lorsqu'elle aura été faite au condamné en parlant à sa personne.</i></p> <p><i>Si la signification du jugement, faite au domicile du condamné, n'a pas été faite en parlant à sa personne, le délai ne courra que du jour où le condamné l'aura connue.</i></p> <p><i>L'opposition sera recevable jusqu'à l'expiration des délais de la prescription, si le jugement n'a pas été signifié ou s'il n'est pas établi que le condamné ait eu connaissance de la signification faite à son domicile.</i></p> <p><i>L'opposition sera signifiée à la requête du condamné au ministère public et aux autres parties en cause.</i></p> <p><i>Lorsque le délai à compter du jour de la signification du jugement se sera écoulé sans que l'opposition ait été signifiée, il pourra être procédé à l'exécution des condamnations.</i></p> <p><i>Les frais de l'expédition et de la signification du jugement et ceux de l'opposition seront laissés à la charge de l'opposant, si le défaut est imputable à celui-ci.</i></p>
<u>1908-1981</u> : art. 187 Sv.	<p><i>Le condamné par défaut pourra faire opposition au jugement dans les dix jours, outre un jour par trois myriamètres, qui suivent celui de sa signification.</i></p> <p><i>Lorsque la signification du jugement n'a pas été faite en parlant à sa personne, le prévenu pourra faire opposition, quant aux condamnations pénales, dans les dix jours, outre un jour par trois myriamètres qui suivent celui où il aura connu la signification et, s'il n'est pas établi qu'il en a eu connaissance, jusqu'à</i></p>	

BUITENGEWOON VERZET: EEN ADEQUAAT RECHTSMIDDEL?

	<p><i>L'expiration des délais de prescription de la peine. Il pourra faire opposition, quant aux condamnations civiles, jusqu'à l'exécution du jugement.</i></p> <p><i>La partie civile et la partie civilement responsable ne pourront faire opposition que dans les conditions énoncées au paragraphe premier.</i></p> <p><i>L'opposition sera signifiée au ministère public et aux autres parties en cause.</i></p> <p><i>Si l'opposition n'a pas été signifiée dans les dix jours qui suivent la signification du jugement, outre un jour par trois myriamètres, il pourra être procédé à l'exécution des condamnations et, en cas d'appel des parties poursuivantes ou de l'une d'elles, il pourra être procédé au jugement sur l'appel.</i></p> <p><i>La condamnation sera comme non avenue par suite de l'opposition; néanmoins, les frais et dépenses causés par l'opposition, y compris le coût de l'expédition et de la signification du jugement, seront laissés à charge de l'opposant, si le défaut lui est imputable.</i></p>
<p>1981-2016: art. 187 Sv.</p>	<p><i>Hij die bij verstek is veroordeeld, kan tegen het vonnis in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop het is betekend.</i></p> <p><i>Is de betekening van het vonnis niet aan de beklagde in persoon gedaan, dan kan deze, wat de veroordelingen tot straf betreft, in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening kennis heeft gekregen.</i> Indien hij hiervan kennis heeft gekregen door de betekening van een Europees aanhoudingsbevel of een uitleveringsverzoek of indien de lopende termijn van vijftien dagen nog niet verstreken was op het ogenblik van zijn aanhouding in het buitenland, kan hij in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij werd overgeleverd of in het buitenland terug in vrijheid werd gesteld. Indien het niet blijkt dat hij kennis heeft gekregen van de betekening, kan de beklagde in verzet komen totdat de termijnen van verjaring van de straf verstreken zijn. Wat de burgerrechtelijke veroordelingen betreft, kan hij in verzet komen tot de tenuitvoerlegging van het vonnis.</p> <p><i>De burgerlijke partij en de burgerrechtelijk aansprakelijke partij kunnen alleen in verzet komen overeenkomstig de bepaling van het eerste lid.</i></p> <p><i>Het verzet wordt betekend aan het openbaar ministerie, aan de andere vervolgende partij of aan de andere partijen in de zaak.</i></p> <p><i>Indien het verzet niet is betekend binnen een termijn van (vijftien) dagen na de betekening van het vonnis, (...) kunnen de veroordelingen ten uitvoer gelegd worden; ingeval hoger beroep is ingesteld door de vervolgende partijen of door een van hen, kan de behandeling in hoger beroep voortgang vinden.</i></p> <p><i>Ten gevolge van het verzet wordt de veroordeling voor niet bestaande gehouden; de door het verzet veroorzaakte kosten en uitgaven, met inbegrip van de kosten van uitgifte en van de betekening van het vonnis, blijven evenwel ten laste van de eiser in verzet, indien het verstek aan hem te wijten is.</i></p>
<p>2016heden: art. 187 Sv.</p>	<p><i>§ 1. De bij verstek veroordeelde kan tegen het vonnis in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop het is betekend.</i></p> <p><i>Is de betekening van het vonnis niet aan hem in persoon gedaan, dan kan hij die bij verstek veroordeeld is, wat de veroordelingen tot straf betreft, in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij van de betekening kennis heeft gekregen.</i></p> <p><i>Indien hij hiervan kennis heeft gekregen door de betekening van een Europees aanhoudingsbevel of een uitleveringsverzoek of indien de lopende termijn van vijftien dagen nog niet verstreken was op het ogenblik van zijn aanhouding in het buitenland, kan hij in verzet komen binnen een termijn van vijftien dagen na de dag waarop hij werd overgeleverd of in het buitenland terug in vrijheid werd gesteld.</i></p> <p><i>Indien het blijkt dat hij kennis heeft gekregen van de betekening, kan hij die bij verstek veroordeeld is in verzet komen totdat de termijnen van verjaring van de straf verstreken zijn. Wat de burgerrechtelijke veroordelingen betreft, kan hij in verzet komen tot de tenuitvoerlegging van het vonnis.</i></p> <p><i>De burgerlijke partij en de burgerrechtelijk aansprakelijke partij kunnen alleen in verzet komen overeenkomstig de bepaling van het eerste lid.</i></p> <p><i>§ 2. Het verzet wordt betekend aan het openbaar ministerie, aan de andere vervolgende partij of aan de andere partijen in de zaak.</i></p> <p><i>Indien het verzet niet is betekend binnen een termijn van vijftien dagen na de betekening van het vonnis, kunnen de veroordelingen ten uitvoer gelegd worden; ingeval hoger beroep is ingesteld door de vervolgende partijen of door een van hen, kan de behandeling in hoger beroep voortgang vinden.</i></p> <p><i>§ 3. Het verzet brengt van rechtswege dagvaarding mee tegen de eerstkomende terechtzitting na het verstrijken van een termijn van vijftien dagen, of van drie dagen indien de eiser in verzet zich in hechtenis bevindt.</i></p> <p><i>§ 4. Ten gevolge van het verzet wordt de veroordeling voor niet bestaande gehouden, behoudens in de gevallen bedoeld in paragrafen 5 tot 7.</i></p> <p><i>§ 5. Het verzet wordt inzonderheid onontvankelijk verklaard:</i></p> <p><i>1° behoudens overmacht, indien het niet overeenkomstig de wettelijke vormen en termijnen is betekend;</i></p> <p><i>2° indien het bestreden vonnis niet bij verstek is gewezen;</i></p> <p><i>3° indien de eiser in verzet vooraf een ontvankelijk hoger beroep heeft ingesteld tegen dezelfde beslissing.</i></p> <p><i>§ 6. Het verzet wordt als ongedaan beschouwd:</i></p> <p><i>1° indien de eiser in verzet, wanneer hij persoonlijk of in de persoon van een advocaat verschijnt en vaststaat dat hij kennis heeft gehad van de dagvaarding in de procedure waarin hij verstek heeft laten gaan, geen gewag maakt van overmacht of van een wettige reden van verschoning ter rechtvaardiging van zijn verstek bij de bestreden rechtspleging, waarbij het erkennen van de aangevoerde overmacht of reden overgelaten wordt aan het soevereine oordeel van de rechter;</i></p>

	<p>2' indien de eiser in verzet nogmaals verstek laat gaan bij zijn verzet, en dat in alle gevallen, ongeacht de redenen voor de opeenvolgende verstekken en zelfs indien het verzet reeds ontvankelijk werd verklaard.</p> <p>§ 7. De partij die verzet heeft gedaan kan ervan afstand doen of dat beperken volgens de nadere regels inzake afstand of beperking in hoger beroep, verduidelijkt in artikel 206.</p> <p>§ 8. De partij in verzet die zich een tweede keer laat vonnissen bij verstek, mag geen nieuw verzet meer aantekenen.</p> <p>§ 9. Tegen de beslissing die op verzet is gewezen staat hoger beroep open of, indien zij gewezen is in hoger beroep, cassatieberoep.</p> <p>Hoger beroep tegen de beslissing die het verzet als ongedaan beschouwt, houdt in dat de grond van de zaak aanhangig wordt gemaakt bij de rechter in hoger beroep, ook al is er geen hoger beroep ingesteld tegen het bij verstek gewezen vonnis.</p> <p>§ 10. De door het verzet veroorzaakte kosten en uitgaven, met inbegrip van de kosten van uitgifte en van de betekening van het vonnis, blijven evenwel ten laste van de eiser in verzet, indien het verstek aan hem te wijten is.</p>
--	---

FRANKRIJK		
<p><u>1808-1866:</u> art. 151 Sv. (links) en art. 187 Sv. (rechts)</p>	<p><i>L'opposition au jugement par défaut pourra être faite par déclaration en réponse au bas de l'acte de signification, ou par acte notifié dans les trois jours de la signification, outre un jour par trois myriamètres.</i></p> <p><i>L'opposition emportera de droit citation à la première audience après l'expiration des délais, et sera réputée non avenue si l'opposant ne comparait pas.</i></p>	<p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si, dans les cinq jours de la signification qui en aura été faite au prévenu ou à son domicile, outre un jour par cinq myriamètres, celui-ci forme opposition à l'exécution du jugement, et notifie son opposition tant au ministère public qu'à la partie civile.</i></p> <p><i>Néanmoins les frais de l'expédition, de la signification du jugement par défaut, et de l'opposition, demeureront à la charge du prévenu.</i></p>
<p><u>1866-1957:</u> art. 187 Sv.</p>	<p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si, dans les cinq jours de la signification qui en aura été faite au prévenu, outre un jour par cinq myriamètres, celui-ci forme opposition à l'exécution du jugement, et notifie son opposition tant au ministère public qu'à la partie civile.</i></p> <p><i>Néanmoins les frais de l'expédition, de la signification du jugement par défaut, et de l'opposition, demeureront à la charge du prévenu.</i></p> <p><i>Toutefois, si la signification n'a pas été faite à personne ou s'il ne résulte pas d'actes d'exécution du jugement que le prévenu en a eu connaissance, l'opposition sera recevable jusqu'à l'expiration des délais de la prescription de la peine.</i></p>	<p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si, dans les cinq jours de la signification qui en aura été faite au prévenu ou à son domicile, outre un jour par cinq myriamètres, celui-ci forme opposition à l'exécution du jugement, et notifie son opposition tant au ministère public qu'à la partie civile.</i></p> <p><i>Néanmoins les frais de l'expédition, de la signification du jugement par défaut, et de l'opposition, demeureront à la charge du prévenu.</i></p>
<p><u>1957-heden:</u> Art. 491 CPP (links) en art. 492 CPP (rechts)</p>	<p><i>Si la signification du jugement a été faite à la personne du prévenu, l'opposition doit être formée dans les délais ci-après, qui courent à compter de cette signification : dix jours si le prévenu réside en France métropolitaine, un mois s'il réside hors de ce territoire.</i></p>	<p><i>Si la signification du jugement n'a pas été faite à la personne du prévenu, l'opposition doit être formée dans les délais ci-après, qui courent à compter de la signification du jugement faite à domicile, à étude d'huissier de justice ou à parquet: dix jours si le prévenu réside dans la France métropolitaine, un mois s'il réside hors de ce territoire.</i></p> <p><i>Toutefois, s'il s'agit d'un jugement de condamnation et s'il ne résulte pas, soit de l'avis constatant remise de la lettre recommandée ou du récépissé prévus aux articles 557 et 558, soit d'un acte d'exécution quelconque, ou de l'avis donné conformément à l'article 560, que le prévenu a eu connaissance de la signification, l'opposition tant en ce qui concerne les intérêts civils que la condamnation pénale reste recevable jusqu'à l'expiration des délais de prescription de la peine.</i></p> <p><i>Dans les cas visés à l'alinéa précédent, le délai d'opposition court à compter du jour où le prévenu a eu cette connaissance.</i></p>

NEDERLAND	
Tot 1838: art. 187 Code d'instruction criminelle	<p><i>La condamnation par défaut sera comme non avenue, si, dans les cinq jours de la signification qui en aura été faite au prévenu ou à son domicile, outre un jour par cinq myriamètres, celui-ci forme opposition à l'exécution du jugement, et notifie son opposition tant au ministère public qu'à la partie civile.</i></p> <p><i>Néanmoins les frais de l'expédition, de la signification du jugement par défaut, et de l'opposition, demeureront à la charge du prévenu.</i></p>
1838-1886: art. 272 Nl.Sv.	<p><i>De veroordeeling bij verstek vervalt van rechtswege, indien de veroordeelde bij exploit, aan het openbaar ministerie betekend, verzet doet, uiterlijk binnen den tijd van veertien dagen, nadat het vonnis is ten uitvoer gelegd door de gevangenneming van den beklagde, of gedaagde, of in het geval van eener opgelegde boete door den ten uitvoer gelegden lijfcdwang of door een op zijne goederen gelegd beslag.</i></p> <p><i>Niettegenstaande zijne vrijspraak, blijven alle de kosten, door het verstek veroorzaakt, ten zijnen laste, ten ware de dagvaarding mogt zijn nietig verklaard, of hij mogt bewijzen in de onmogelijkheid te zijn geweest van te kunnen verschijnen.</i></p>
1886-1919: art. 272 Nl.Sv.	<p><i>De schuldijg verklaarde kan, bij exploit aan het openbaar ministerie betekend, verzet doen, uiterlijk binnen den tijd van veertien dagen na dien waarop hij is aangehouden ter tenuitvoerlegging van de tegen hem uitgesproken plaatsing in een rijksopvoedingsgesteelt, of van de gevangenisstraf of hechtens, wat de laatste betreft zoowel van die waartoe hij is veroordeeld, als die voor eene hem opgelegde boete in de plaats treedt, of nadat lijfcdwang op hem toegepast of beslag op zijne goederen geleerd is tot verhaal van een tegen hem uitgesproken boete.</i></p> <p><i>Door het verzet wordt de tenuitvoerlegging van het vonnis geschorst.</i></p> <p><i>Het bevel van gevangenneming verleend overeenkomstig art. 221 g.g. is uitvoerbaar niettegenstaande verzet.</i></p> <p><i>Niettegenstaande zijne vrijspraak, blijven alle de kosten, door het verstek veroorzaakt, ten zijnen laste, ten ware de dagvaarding mogt zijn nietig verklaard, of hij mogt bewijzen in de onmogelijkheid te zijn geweest van te kunnen verschijnen.</i></p>
1919-1926: art. 266 Nl.Sv.	<p><i>Hij, die bij liet vonnis bij verstek gewezen is veroordeeld of ter beschikking van de Regering gesteld, en die daaraan niet geheel of gedeeltelijk heeft voldaan, kan bij exploit aan het openbaar ministerie betekend verzet doen, uiterlijk binnen den tijd van veertien dagen na dien, waarop eene mededeeling, als bedoeld in art. 265, aan hem in persoon is betekend, doch in geen geval later dan uiterlijk binnen driemaal vier en twintig men nadat hij ter uitvoering van het bij verstek gewezen vonnis is aangehouden of nadat ingevolge dat vonnis eerder lijfcdwang op hem is toegepast of beslag op zijne goederen gelegd. Is, voor zooveel betreft het rechtsgeding bij verstek, de dagvaarding om ter terechtzitting te verschijnen aan den persoon van den beklagde betekend, dan kan deze niet later verzet doen dan uiterlijk binnen veertien dagen na de uitspraak van het vonnis bij verstek gewezen.</i></p> <p><i>Deze bepaling geldt niet ten aanzien van een verzet, waarvan naar het oordeel van het openbaar ministerie vaststaat, dat het na het verstrijken van den daarvoor gestelden tijd is gedaan, tenzij op verzoek van dengene, die in verzet gekomen is, de president van het kollegie, dat, of de kanton-regter, die het vonnis heeft gewezen, anders bepaalt.</i></p>
1926-1935: art. 375 Nl.Sv. (eerste wetsontwerp in 1914), art. 399 Nl.Sv. (inwerkingtreding in 1926)	<p><i>Tegen het bij verstek gewezen vonnis of arrest, als einduitspraak gegeven, kan degene die daarbij niet overeenkomstig artikel 345, eerste lid, van de geheele telastlegging is vrijgesproken, noch daaraan heeft voldaan, verzet doen uiterlijk op den veertenden dag na dien waarop de betekening, bedoeld in artikel 359, heeft plaats gehad. Is die betekening niet aan den persoon van den verdachte geschied, dan kan deze nog in verzet komen uiterlijk binnen vier en twintig uren nadat hij ter uitvoering van het bij verstek gewezen vonnis of arrest is aangehouden. Het verzet geschiedt bij exploit betekend aan het openbaar ministerie bij het gerecht dat de uitspraak deed. Indien het openbaar ministerie in beroep is gekomen, kan het verzet slechts worden gedaan binnen acht dagen nadat aan den verdachte aanzegging van het beroep is gedaan. (eerste wetsontwerp in 1914)</i></p> <p><i>Tegen het bij verstek gewezen vonnis of arrest, als einduitspraak gegeven, kan degene die daarbij niet van de geheele telastlegging is vrijgesproken, noch daaraan geheel of gedeeltelijk heeft voldaan, verzet doen uiterlijk binnen den tijd van veertien dagen na dien waarop eene mededeeling, als bedoeld in art. 366, aan hem in persoon is betekend, doch in geen geval later dan uiterlijk binnen tien dagen nadat hij ter uitvoering van het bij verstek gewezen vonnis of arrest is aangehouden of zich anderszins eene omstandigheid heeft voorgedaan, waaruit voortvloeit dat het vonnis of arrest hem bekend is. Is, voor zoveel betreft het rechtsgeding bij verstek, de dagvaarding om ter terechtzitting te verschijnen aan den persoon van den verdachte betekend, dan kan deze niet later verzet doen dan uiterlijk binnen veertien dagen na de uitspraak van het vonnis of arrest bij verstek gewezen. Het verzet geschiedt bij exploit betekend aan het openbaar ministerie bij het gerecht dat uitspraak deed.</i></p> <p><i>Indien het openbaar ministerie in beroep is gekomen, kan het verzet slechts worden gedaan binnen acht dagen nadat aan den verdachte aanzegging van het beroep is gedaan. (inwerkingtreding in 1926)</i></p>

<p><u>1935-2006</u>: art. 399 Nl.Sv. (tussentijdse wetswijzigingen door de wet van 24 maart 1983, de wet van 27 november 1991, de wet van 15 januari 1998 en de wet van 28 oktober 1999).</p>	<p>Tegen een bij verstek gewezen vonnis, in eersten aanleg als einduitspraak gegeven, kan degene die daarbij niet van de gehele telastlegging is vrijgesproken, noch daaraan geheel of gedeeltelijk heeft voldaan, verzet doen:</p> <p>a. indien de dagvaarding om ter terechtzitting te verschijnen hem in persoon is betekend, gedurende veertien dagen na de uitspraak;</p> <p>b. in andere gevallen, uiterlijk veertien dagen nadat zich eene omstandigheid heeft voorgedaan, waaruit voortvloeit dat het vonnis hem bekend is.</p> <p>Verzet kan niet worden gedaan tegen een vonnis waartegen de verdachte hooger beroep kan instellen. Hooger beroep, ingesteld door het openbaar ministerie, schorst de rechtsgevolgen van verzet; indien op het beroep eene beslissing wordt gegeven over een of meer van de vragen bedoeld in de artikelen 351 of 352, vervalt het gedane verzet en de bevoegdheid om dit rechtsmiddel aan te wenden. <u>(versie wet 29 november 1935)</u></p> <p>1. Tegen een in eerste aanleg als einduitspraak bij verstek gewezen vonnis kan degene die daarbij niet van de gehele telastlegging is vrijgesproken, noch daaraan geheel of gedeeltelijk heeft voldaan, binnen veertien dagen na de uitspraak verzet doen:</p> <p>a. indien de dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen of de aanzegging of oproeping voor de nadere terechtzitting aan de verdachte in persoon is gedaan of betekend;</p> <p>b. indien zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting of van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was.</p> <p>2. In andere gevallen dan de in het eerste lid genoemde kan de verdachte verzet doen uiterlijk veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan, waaruit voortvloeit dat het vonnis de verdachte bekend is.</p> <p>3. Verzet kan niet worden gedaan tegen een vonnis waartegen de verdachte hoger beroep kan instellen.</p> <p>4. Indien het onderzoek op de terechtzitting voor onbepaalde tijd is geschorst en de oproeping voor de nadere terechtzitting niet in persoon is betekend, dan is de termijn bedoeld in het tweede lid van toepassing, tenzij zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was; in dit laatste geval geldt de termijn bedoeld in de aanhef van het eerste lid. <u>(laatste versie voor de afschaffing van het verzet in 2006)</u></p>
<p><u>2006-heden</u>: art. 408 Nl.Sv.</p>	<p>1. Het hoger beroep moet binnen veertien dagen na de einduitspraak worden ingesteld indien:</p> <p>a. de dagvaarding of oproeping om op de terechtzitting te verschijnen of de aanzegging of oproeping voor de nadere terechtzitting aan de verdachte in persoon is gedaan of betekend;</p> <p>b. de verdachte op de terechtzitting of nadere terechtzitting is verschenen;</p> <p>c. zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting of van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was;</p> <p>d. de dagvaarding of oproeping binnen zes weken nadat door de verdachte op de voet van artikel 257e verzet is gedaan, rechtsgeldig aan de verdachte is betekend met inachtneming van artikel 588a en in eerste aanleg geen onvoorwaardelijke straf of maatregel is opgelegd die vrijheidsbeneming van langere duur meebrengt dan zes maanden.</p> <p>2. In andere gevallen dan de in het eerste lid genoemde moet het hoger beroep worden ingesteld binnen veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de verdachte bekend is.</p> <p>3. Het tweede lid is niet van toepassing in geval van een verstrekking van een afschrift van het vonnis, als bedoeld in artikel 45b van de Overleveringswet.</p> <p>4. Indien het onderzoek op de terechtzitting voor onbepaalde tijd is geschorst en de aanzegging of oproeping voor de nadere terechtzitting niet in persoon is gedaan of betekend, dan is de termijn bedoeld in het tweede lid van toepassing, tenzij</p> <p>a. de verdachte op de nadere terechtzitting is verschenen of</p> <p>b. zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was.</p> <p>Indien een van deze twee uitzonderingen zich voordoet, is de termijn genoemd in de aanhef van het eerste lid van toepassing.</p>

HUIDIGE REGELING

In deze bijlage wordt per land (België, Nederland en Frankrijk) een overzicht gegeven van de huidige regeling omtrent de verschillende buitengewone termijnen. Dit overzicht dient ter verduidelijking van punt 1.2. van dit onderzoek.

BUITENGEWOON VERZET: EEN ADEQUAAT RECHTSMIDDEL?

	Belgisch recht: buitengewone verzetstermijn	Frans recht: buitengewone verzetstermijn	Nederlands recht: buitengewone beroepstermijn
Instantie waar het rechtsmiddel in de buitengewone termijn kan worden ingesteld	Politierechtbank (art. 171 Sv.), correctionele rechtbank (art. 187 Sv.), hof van beroep (art. 208 Sv.) <i>hof van assisen (art. 286 en 356 Sv.); andere regels</i>	Politierechtbank (art. 545 CPP), correctionele rechtbank (art. 491-492 CPP), hof van beroep (art. 512 CPP) <i>Hof van Cassatie (art. 579 en 589 CPP); andere regels</i> <i>hof van assisen (art. 379-4 CPP); andere regels</i>	Gerechthof (art. 408 NL.Sv.)
Uitspraken vatbaar voor rechtsmiddel in buitengewone termijn	Uitspraken van de politierechtbank (art. 171 Sv.), correctionele rechtbank (art. 187 Sv.), het hof van beroep (art. 208 Sv.)	Uitspraken van de politierechtbank (art. 545 CPP), correctionele rechtbank (art. 491-492 CPP), hof van beroep (art. 512 CPP), Hof van Cassatie (art. 579 en 589 CPP)	Veroordeling tot misdrijf of overtredingen boven €50 (uitzondering: geen dagvaarding aan persoon of geen kennis van terechtzitting) (art. 404 NL.Sv.)
Bestaansvoorwaarde(n) buitengewone termijn	Betekening van de verstekuitspraak is niet aan de persoon gebeurd	Betekening van de verstekuitspraak is niet aan de persoon gebeurd	Dagvaarding om op de terechtzitting te verschijnen is niet aan de persoon gebeurd of geen andere omstandigheid waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de veroordeelde beklagde bekend was
Buitengewone termijn	Relatief: vijftien dagen	Relatief: tien dagen	Veertien dagen
	Absoluut: verjaring van de straf of tenuitvoerlegging van het vonnis	Absoluut: verjaring van de straf	
Beginpunt	Eerste dag na het verstrijken van de gewone verzetstermijn	Kennis van de betekening van de verstekbeslissing	Eerste dag na de gebeurtenis waardoor de veroordeelde beklagde met de einduitspraak bekend is geworden
Eindpunt	Strafgebied: tot vijftien dagen na de dag waarop de beklagde kennis heeft gekregen van de betekening van de verstekbeslissing of (indien geen kennis van de betekening) tot de verjaring van de straf	Tot tien dagen na de dag waarop de beklagde kennis heeft gekregen van de betekening van de verstekbeslissing of (indien geen kennis van de betekening) tot de verjaring van de straf	Tot veertien dagen nadat zich een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de einduitspraak de verdachte bekend is
	Burgerlijk gebied: tot vijftien dagen na de dag waarop de beklagde kennis heeft gekregen van de betekening van de verstekbeslissing of (indien geen kennis van de betekening) tot de tenuitvoerlegging van het vonnis		
Bewijs laattijdigheid	Openbaar ministerie of burgerlijke partij: alle bewijsmiddelen	Openbaar ministerie of burgerlijke partij: beperkte bewijsmiddelen opgesomd in art. 492 CPP (daad van tenuitvoerlegging, afgifte van een aangetekende brief of een ontvangstbewijs in de zin van art. 557 en 558 CPP of een kennisgeving in de zin van art. 560 CPP)	Alle bewijsmiddelen
Wie gebruik kan maken van de buitengewone termijn	Veroordeelde beklagde (art. 187 Sv.)	Veroordeelde beklagde (art. 493 CPP)	Veroordeelde beklagde